

**YUSUFELİ YÖRESİNDEKİ POŞALARDA DİNİ
HAYAT**

Hava YILDIRIM

**Yüksek Lisans Tezi
Felsefe ve Din Bilimleri Bilim Dalı
Doç. Dr. Lokman CERRAH
2023
Her Hakkı Saklıdır**

I

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

Hava YILDIRIM

YUSUFELİ YÖRESİNDEKİ POŞALARDA DİNİ HAYAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Lokman CERRAH**

ERZURUM – 2023

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum Yusufeli Yöresindeki Poşalarda Dini Hayat" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☒ Tezin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

15/09.2023

Aslı Islak İmzalıdır

Hava YILDIRIM

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metodların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Lokman CERRAH danışmanlığında, Hava YILDIRIM tarafından hazırlanan bu çalışma 15 / 09 / 2023 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Doç. Dr. Lokman CERRAH	İmza:	Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi	: Doç. Dr. Esra KARAKUŞ UMAR	İmza:	Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi	: Dr. Öğr. Üyesi Fatih ÖZTAŞ	İmza:	Aslı Islak İmzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü
Aslı Islak İmzalıdır

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VI
ABSTRACT	VII
KISALTMALAR DİZİNİ	VIII
TABLOLAR DİZİNİ	IX
TEŞEKKÜR	X
GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMANIN AMACI	2
II. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	2
III. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	4
IV. ALT PROBLEMLER.....	4
V. ARAŞTIRMANIN SAYILTI LARI	5
VI. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	5

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. ETNİSİTE VE DİN	6
1.2. ÇİNGENE VE POŞA KAVRAMLARI	11
1.2.1. Çingene Kavramı.....	11
1.2.2. Çingenelerin Kökeni ve Anadolu'ya Gelişleri	13
1.2.3. Günümüzde Türkiye Çingeneleri	14
1.2.4. Çingenelerde Dini Hayat	15
1.2.5. Poşa Kavramı	16
1.2.6. Poşaların Sosyo Ekonomik ve Kültürel Özellikleri	21
1.2.7. İlgili Literatür	26

İKİNCİ BÖLÜM

SAHA ÇALIŞMASI YAPILAN YUSUFELİ İLÇESİ VE KINALIÇAM KÖYÜ

2.1. YUSUFELİ İLÇESİ VE SOSYOKÜLTÜREL YAPISI.....	33
2.2. KINALIÇAM KÖYÜ VE SOSYOKÜLTÜREL YAPISI	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ÖRNEKLEM GRUBU	37
---------------------------	----

3.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	38
3.3. VERİ ANALİZİ.....	38

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YUSUFELİ POŞALARINDA DİNİ İNANÇ, TUTUM VE DAVRANIŞLARIYLA İLGİLİ BULGULAR

4.1. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ	39
4.2. DİNİ İBADETLERİN UYGULANIŞI İLE İLGİLİ BULGULAR.....	43
4.2.1. Namaz İbadeti	43
4.2.2. Oruç İbadeti.....	46
4.2.3. Zekât/ Sadaka/ Fitre İbadetleri	49
4.2.4. Kurban İbadeti.....	52
4.2.5. Hac İbadeti	53
4.3. DİNİ BİLGİLERİ İLE İLGİLİ BULGULAR.....	55
4.3.1. Hz. Peygamber İle İlgili Bilgiler	55
4.3.2. Kur'an-ı Kerim İle İlgili Bilgiler.....	57
4.3.3. Ahiret Cennet Cehennem İle İlgili Bilgiler	60
4.3.4. Büyük Günah İle İlgili Bilgiler	63
4.3.5. Fal Büyü Sihir İle İlgili Bilgiler	69
4.3.6. Dini Bilgilerin Kaynağı	71
4.4. DİNİN GÜNLÜK YAŞAMA ETKİSİ	72
4.4.1. Kılık Kıyafet.....	72
4.4.2. Nikâh, Evlilik, Düğün Gelenekleri.....	73
4.4.3. Ölüm, Taziye Gelenekleri	77
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	80
KAYNAKÇA	86
EKLER.....	90
EK 1. GÖRÜŞME FORMU (POŞA)	90
EK 2. GÖRÜŞME FORMU (YERLİ HALK)	91
ÖZGEÇMİŞ.....	93

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****YUSUFELİ YÖRESİNDEKİ POŞALARDA DİNİ HAYAT****Hava YILDIRIM****Tez Danışmanı: Doç. Dr. Lokman CERRAH****2023, 93 sayfa****Juri: Doç. Dr. Lokman CERRAH****Doç. Dr. Esra KARAKUŞ UMAR****Dr. Öğr. Üyesi Fatih ÖZTAŞ**

Bu çalışma Yusufeli yöresinde bulunan Poşaların, dini inanç ve yaşantılarını tespit etmek amacıyla yürütülmüştür. Çalışmada, Poşaların dini yaşantıları hem kendi görüşleri hem çevre halkın gözlemleriyle aktarma amaçlanmıştır.

Katılımcıların yanıtlarına dayalı olarak derinlemesine araştırma ve sorgulama imkânı sunduğu için nitel araştırma yöntemleri tercih edilmiştir. Nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Fenomenoloji insanların belirli bir kavramla ilgili bakış açılarını, duygularını, düşüncelerini ifade etmelerini sağlayan ve konuyla ilgili deneyimlerini tanımlamak için kullanılan nitel bir araştırma yöntemidir. Araştırmada yöredeki Poşalar ve yerli halk ile derinlemesine yüz yüze mülakatlar yapılmıştır.

Araştırma sonucunda yöredeki Poşaların yerel halka benzer şekilde Sünni-Hanefi Müslümanlığı benimsediği, düzenli ibadetlerini yapanların var olduğu gibi, ara sıra yapanların ya da hiç yapmayanların da var olduğu tespit edilmiştir. Dini inanç ve ibadet gibi temel itikadi konularda yerel halka benzeyen Poşalar, adet gelenek görenek gibi doğal toplumsal yaşamlarda yerel halktan ayrışıp farklılıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çingene, Poşa, Etnisite, Göçebe, Din

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

RELIGIOUS LIFE IN THE YUSUFELI REGION'S POŞAS

Hava YILDIRIM

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Lokman CERRAH

2023, 93 pages

Jury: Assoc. Prof. Dr. Lokman CERRAH

Assoc. Prof. Dr. Esra KARAKUŞ UMAR

Assist. Prof. Dr. Fatih ÖZTAŞ

This study was carried out to determine the religious beliefs and lives of the Poşa people in the Yusufeli region. The aim of the study is to convey the religious life of the Poşa people, both through their own views and the observations of the local people.

Qualitative research methods were preferred for their ability to provide in-depth exploration and inquiry based on the responses of the participants. The phenomenological approach, one of the qualitative research designs, was employed. Phenomenology is a qualitative research method used to allow individuals to express their perspectives, emotions, and thoughts related to a specific concept and to describe their experiences on the subject. In the research, in-depth face-to-face interviews were conducted with the Poşas in the region as well as the local population.

As a result of the research, it was found that the Poşas in the region, similar to the local population, depend on Sunni-Hanafi Islam. It was determined that there were those who regularly performed their religious duties as well as those who did so occasionally or not at all among the Poşas. While sharing similarities with the local population in fundamental religious beliefs and praying, the Poşas differentiated themselves from the local population in natural social aspects such as customs and traditions, maintaining their distinct cultural characteristics.

Keywords: Gypsy, Poşa, Ethnicity, Nomadic, Religion

KISALTMALAR DİZİNİ

Hz	: Hazreti
s.a.v.	: Sallallahu aleyhi ve sellem
yy.	: Yüzyıl
vb	: Ve benzeri

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 4.1 . Poşa Katılımcıların Cinsiyetine Göre Dağılımı	39
Tablo 4.2. Yerli Katılımcıların Cinsiyetine Göre Dağılımı.....	39
Tablo 4.3. Poşa Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımı	40
Tablo 4.4. Yerli Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımı	40
Tablo 4.5. Poşa Katılımcıların Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	40
Tablo 4.6. Yerli Katılımcıların Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı.....	41
Tablo 4.7. Poşa Katılımcıların Mesleğe Göre Dağılımı	41
Tablo 4.8. Yerli Katılımcıların Mesleğe Göre Dağılımı	41
Tablo 4.9. Poşa Katılımcıların Demografik Dağılımı	42
Tablo 4.10. Yerli Katılımcıların Demografik Dağılımı.....	42
Tablo 4.11. Poşa Katılımcıların Namaz İbadeti Eğilimleri	43
Tablo 12. Poşa Katılımcıların Oruç İbadeti Eğilimleri	47
Tablo 4.13. Poşa Katılımcıların zekât/ sadaka/ fitre İbadeti Eğilimleri	49
Tablo 4.14. Poşa Katılımcıların Kurban İbadeti Eğilimleri	52
Tablo 4.15. Poşa Katılımcıların Hac İbadeti Eğilimleri.....	53

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanmasında emeğini ve zamanını benden esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Lokman CERRAH başta olmak üzere, yüksek lisans eğitimime büyük katkıları olan Prof. Dr. Mustafa MACİT'e ve diğer tüm hocalarıma, aileme ve eşime teşekkür ederim.

Erzurum, 2023**Hava YILDIRIM**

GİRİŞ

Etnisite, aynı kültürü, adetleri, inançları, gelenekleri olan, ortak ata ve ortak tarih ile birbirine bağlanan ve bu özellikleri ile diğerlerinden ayrılan sosyal gruplar olarak tanımlanır. Bu bağlamda etnisite, doğuştan getirilen, bireylerin aidiyet duyguları ile kabul ettikleri, genetik yollarla nesiller arası sürekliliği sağlayan toplumsal yapılardır (Yanık, 2013).

Başka bir deyişle etnisite, üyeleri arasında gerçek veya tasavvur edilmiş ortak bir geçmişlerinin olduğuna inanan, kendini “öteki”lerden farklı kabul eden insan topluluğudur. Sosyal bir kimlik olan etniklik, benzer kültürel unsurlarla birleşir ve “öteki”lerden kültürel farklılık ile ayrışır. Tarih, anavatan, bölgesel dil, ideoloji, ritüel, mutfak kültürü, giyim kuşam ve fiziksel benzerlikler gibi çeşitli unsurların yanında din de etnik grupların içerisindeki insanları bir arada tutan kültürel unsurlardan biridir (Sağıroğlu,2014). Ayrıca aynı yaşam alanı içerisinde bulunan ve çok sayıda ortak yönleri bulunan bu etnik grupların her türlü yaşantılarında olduğu gibi dini yaşantılarında da etkileşim içerisinde olacağı açıktır. Bu açıdan bakılınca din herhangi bir etnik topluluğun hem grup içi hem de grup dışı sosyal ilişki ve etkileşimlerinin temel bileşenlerinden biri olarak ön plana çıkmakta; söz konusu etnisitenin dini yaşantısını bilimsel olarak incelemek önem kazanmaktadır.

Türkiye’de yaşayan etnik grup olarak sınıflandırılacak topluluklardan biri de Çingenelerdir. Hindistan’dan başlayan göçleri yüzyıllarca sürmüş ve dünyanın her bir yanına yayılmış olan bu özgün grup, her türlü yaşantıları merak konusu olmuş, sorgulanmış, araştırmalara ve bilimsel çalışmalara malzeme olmuştur. Çingeneler göç ettikleri farklı coğrafyalarda farklı adlarla anılmıştır. Ülkemizin batı kesiminde “Roman”, orta Anadolu’da “Elekçi” gibi isimlerle anılan Çingenelerin bu araştırma çerçevesinde ki yöresel adları “Poşa” dır.

Bir toplumun en önemli kültürel özelliğinden biri de elbette ki dini inançlarıdır. Dini inançlar kişilerin ve toplumların her türlü algılarını ve yaşam pratiklerini etkilediği için inceleme konusu olması kaçınılmazdır. Bu bağlamda Poşaların da dini inançları ve dini pratikleri incelenmeye değerdir.

Globalleşen dünyada ülkeleri ayıran sınırlar kalkmakta, dini ve etnik gruplar giderek kaynaşmakta ve insanlar arasında kültürel farklılıklar zamanla ortadan

kalkmaktadır. Sosyal ve etnik grupların kültürel ve dini yaşantıları din sosyolojisi açısından önemlidir. Bu bağlamda etnik gruplardan biri olan Poşaların dini yaşantılarını araştırmak önemlidir.

İletişim çağı olarak anılan yaşadığımız yüzyılda sosyal bir varlık olan insan, aynı dünyada aynı ülkede aynı mahallede birlikte yaşadığı diğer insanlarla barış ve huzur ortamı içinde yaşaması için doğru iletişim kanalları ve yolları bulmalıdır. Bu da çevresindeki insanları iyi tanımak ve onlarla empati kurmakla mümkündür. Farklı etnik ve dini grupların bir arada yaşadığı ortamlarda grupların bir birlerini anlayamamalarından kaynaklanan bir takım şiddet olayları ve huzursuzluklar meydana gelmektedir. Günümüz dünyasında, bilim ve teknolojiye tüm gelişmelere ulaşım ve iletişim yollarının tüm kolaylıklarına rağmen hemen yanı başımızdaki insanlara, birlikte yaşadığımız Poşalara yabancı kalmak çelişkidir. Bu çelişkiden kurtulmak ve ötekileştirme hastalığından sıyrılabilmek, sosyal adaleti ve huzuru sağlamak için önyargılardan hurafelerden uzak bilimsel verilere yönelmeli ve bu konudaki çalışmaların sayıları artırılmalıdır. Bu çalışma da bu amaca katkı sunacaktır.

I. ARAŞTIRMANIN AMACI

Göçebe hayat süren Poşalar, özgün yaşam tarzlarıyla ve bu kendilerine özgü yaşam biçimlerini muhafaza etmeleriyle dikkat çeken bir topluluktur. Son yıllarda yerleşik hayata geçen Poşaların yerel halkın yaşantılarından etkilenip etkilenmediği ve kendilerine özgü yaşantılarını ne derece sürdürebildiklerinin araştırılması gereklidir. Artvin yöresinde Poşa olarak isimlendirilen Çingenelerin, çalışma kapsamındaki Yusufeli Kınalıçam köyünde yaklaşık 30 yıldır yerleşik hayatta oldukları bilinmektedir. Bu çalışma Yusufeli yöresinde bulunan Poşaların, dini inanç ve yaşantılarının nasıl olduğunu ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Çalışmamızda Poşaların dini yaşantıları hem kendi yorumlarıyla hem çevre halkın gözlemleriyle aktarma amaçlanmıştır.

II. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Çingeneler, yüzyıllardır süren göçleri neticesinde dünyanın dört bir yanına yayılmış değişik ülkelerde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bulundukları ülkeye zaman zaman bazı yönleriyle entegre olup uyum sağlamış, bazı yönleri ile ise özgünlüğünü

korumuştur. Etnik bir grup olarak kabul edilen Çingeneler, farklı yönleriyle araştırılmış bilimsel çalışmalara konu olmuştur. Ancak bu çalışmaların her ülkede farklı bir kültürel birikim oluşturan Çingeneler için genelleme oluşturmaları mümkün değildir. Her ülkenin hatta her yörenin Çingeneleri ortak yönlerinin varlığına rağmen çok sayıda farklı özellikler taşımaktadır. Bu farklı özelliklerin en doğru şekilde tespiti bu alanda yapılmış bilimsel çalışmaların artması sonucunda çeşitlenerek netleşmesi ile mümkündür.

Çingenelerin dini yaşantıları ve dini algıları üzerine yapılmış çalışma çok sınırlı sayıdadır. Çingenelerin bir kolu olan Poşaların dini yaşantıları hakkında ise akademik çalışma yok denecek kadar azdır. “Öteki” olarak görülen Poşaların dini inanç ve tutumları hakkındaki bilgiler çoğu zaman kulaktan dolma, önyargılarla kabul edilmiş, gerçeklikten ve bilimsellikten uzaktır. Poşaların dini yaşantılarının akademik yollarla tespit edilmesi ve literatüre kazandırılması bu alandaki çalışmaların azlığı düşünüldüğünde büyük önem arz etmektedir.

Sosyolojik çalışmalar, özellikle din sosyolojisi çalışmaları daha çok yapıldıkları yer ve zamanla sınırlıdır. Bu durum her yöreye ayrı çalışılması gereğini doğurmaktadır. Poşalar hakkında yapılan çalışmaların çok az olmasının yanında Yusufeli ve yöresindeki Poşalar üzerine yapılan çalışmalar çok sınırlı sayıdadır. Hatta Kuzey doğu Çingeneleri olan Poşaların dini tutumları üzerine hiçbir akademik çalışma yoktur. Bu tez çalışması ile bu boşluk doldurulmaya çalışılarak başta din sosyolojisi olmak üzere sosyoloji bilimine mütevazı bir katkı sunacak olması önemini artırmaktadır.

Ayrıca Yusufeli yöresinde yaşayan Poşaların araştırılması o bölgenin ve kültürün Yusufeli Barajı ile birlikte yok olma ihtimali nedeniyle önemlidir. Yusufeli kültürünün farklı bileşenleriyle ve değişik yönleriyle kayıt altına alınması yöre literatürünün oluşmasına katkı sunacaktır. Ayrıca yapımı tamamlanan bu baraj neticesinde Poşalar, yeni yeni yerleşik hayata geçmişken tekrar bir göçe mecbur bırakılacak ve yaklaşık kırk hane ile beraber yaşanırken belki de dağılmasına neden olacaktır. Bu sebeple Poşaların, dini yaşantılarının araştırılması büyük önem taşımaktadır.

Yusufeli halkı yıllardır Poşalarla ile bir arada yaşamaktadır. Aynı okulda okumakta, aynı hastanede tedavi görmekte, aynı bakkaldan alışveriş yapmakta, aynı camide namaz kılmaktadır. Ancak ortak yaşam alanlarına rağmen özgün yaşam tarzlarını korumalarıyla dikkat çeken bu topluluğa ilişkin bilgi kirliliğinin oluşu, önyargıların ve

hurafelerin fazlalığı bu konuda bilimsel çalışmaları gerekli kılmıştır. Bu çalışmayla, Poşaların özellikle dini inanç ve yaşantılarına bir farkındalık yaratılması, onlara ilişkin önyargıların ortadan kaldırılması ve daha barışçıl, gerçekçi bir biçimde birlikte yaşama kültürünün oluşturulması yönünde olumlu katkı sunacağı düşünülmektedir.

III. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Poşalar, İslam kültürüne dâhil olmalarına rağmen kapalı bir toplum olmaları nedeniyle dini inanç ve tutumları gizemli bir görüntü aksetmektedir. Bu durum çevresindeki insanların, Poşaların dini yaşantılarına karşı önyargılı olmalarına ve yanlış bilgilere sahip olmasına yol açmaktadır.

Genellikle geçmişte göçebe hayatı yaşayan Poşalar, göçtükleri yerlerin dini yaşantılarını da büyük ölçüde benimsemişlerdir. Günümüzde ise yerleşik hayata geçmiş olmaları, diğer kültürel özelliklerini etkilediği gibi dini yaşantılarını da etkilemiştir.

Gizemli bir görüntü vermeleri Çingeneler hakkında daha çok ilgi uyandırmış, birçok yönden incelenmeye tabi olmuşlardır. Geçmişleri, dilleri, kültürleri, sosyal yapıları araştırmalara konu olmuştur. Özellikle inançları ve ibadet gelenekleri merak konusudur. Daha yerel bir kavram olan ve daha küçük bir grubu temsil eden Poşalar hakkında ise yeterli çalışma yoktur.

Araştırmamızın problem cümlesi şöyledir: Artvin Yusufeli Yöresinde yaşayan Poşaların dini inanç ve yaşantıları nasıldır?

IV. ALT PROBLEMLER

- Artvin Yusufeli yöresinde yaşayan Poşaların İslam Dinine ait temel inanç esaslarına ait bilgileri nelerdir?
- Artvin Yusufeli yöresinde yaşayan Poşaların İslam Dinine ait ibadetleri benimseme ve uygulama durumları nedir?
- Artvin Yusufeli yöresinde yaşayan Poşaların İslam açısından Büyük Günah olarak adlandırılan davranışlara karşı tutum ve mesafeleri nasıldır?
- Artvin Yusufeli yöresinde yaşayan Poşaların İslami gelenekte kabul gören ahlaki davranışlara karşı tutum ve yaşantıları nasıldır?

V. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI

Araştırmanın sayıltıları şunlardır:

- Araştırma kapsamında görüşleri alan katılımcılar soruları içtenlikle yanıtlamışlardır
- Katılımcı geneli temsil etmekte ve bütün Poşalar hakkında genel bir veri oluşturmaktadır.
- Görüşmelerde sorulan sorular araştırmanın problemine ve amacına uygundur.

VI. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

- Araştırma, Yusufeli İlçesinin Kınalıçam Köyünde ikamet eden Poşalarla yapılan görüşmelerle sınırlıdır.
- Verilerde doyum noktasına ulaşıldığında, yani veriler tekrarlamaya başladığında görüşmelere son verilmiştir. Bu nedenle, araştırma verileri, yapılan görüşmelerde katılımcıların sorulara verdiği cevaplardaki çeşitlilik ile sınırlıdır.
- Araştırma, araştırmacının verilere ulaşma imkânlarıyla ve elde edilen verileri değerlendirebilme gücüyle sınırlıdır.
- Diğer sosyal bilimlerde yapılan çalışmalar gibi bu çalışma da çalışıldığı zaman dilimiyle sınırlıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. ETNİSİTE VE DİN

Etnisite kavramının sistemli bir şekilde sosyal bilimcilerce incelenmesinin tarihi yakın olmasına karşın, etnisite ve ilgili terimlerin kullanılması antik çağlara kadar uzanır. Antik yunanca ve Latince kullanılan “ethnos” halk, beşeri birlik anlamlarına gelir. Uyum içinde yaşayan ve ortak biyolojik, kültürel özelliklere sahip olan insanları tanımlar. Ancak kavram daha çok ‘Yunanlı olmayan yabancı barbarları’ ifade eder ve dışlayıcı bir nitelik taşır (Smith, 2009).

Etnisite kavramı, sosyal bilimlerde ilk olarak Amerikan Sosyolog David Riesman tarafından 1953’de kullanılmıştır (Akıncı, 2019). Daha sonra etnisite konusunda yapılan çalışmalar; Cora Govers, Hans Vermulen, Frederic Barth, Eric Hobsbawm ve Benedict Anderson’a ait incelemeler ve kitaplar ile gelişim yaşamıştır. Tüm bu gelişmeler Weber sonrası döneme aittir. Etnisiteyi ayrıntılı olarak inceleyen ilk sosyolog olarak Weber, hem kendinden sonraki düşünürlerden farklıdır hem de araştırmacıların muhakkak başvurduğu kaynak durumundadır (Çelik, 2013).

Weber 1922’de yayınlanan çalışmasında etnik grubu şöyle tanımlar:

“Etnik grup, fiziksel tip veya geleneklerin veya her ikisinin benzerlikleri veya kolonileşme ve göç hatıraları sebebiyle ortak bir kökene dair öznel bir inanç taşıyan insan gruplarıdır. Özellikle siyasal alanda grup oluşumunu kolaylaştıran bir olgu olan etnik gruba dâhil olmada “kan bağı”nın fazlaca bir önemi yoktur. Zamanla bu siyasal topluluk dağılsa bile etnik grup; fiziksel ve geleneksel yapısında bir farklılaşma meydana gelmezse, varlığını devam ettirmesi kuvvetle muhtemeldir. Zira o, akılcı düzenlemelerin ikinci plana atıldığı, yüksek topluluk bilincinin ön planda olduğu bir örgüt formasyonudur; siyasal toplulukların dağılmasına rağmen etnik grubun varlığını devam ettirmesinin temelinde yatan sebep de budur” (Nişancı ve Işık, 2012).

Giddens, etnisite kavramını kültürel pratikler ve belirli bir toplumdaki insanların, diğerlerinden ayırt eden görünümleri olarak ifade eder. Bir etnik grup, dil, tarih ya da

atalar, din, giyim ya da süslenme tarzları gibi farklı özellikler sayesinde diğerinden ayırt edilebilir. Irk ile etnisite birbirinden farklı kavramlardır. Irk, yanlışlıkla değişmez ve biyolojik bir şeyi çağırıştırır. Etnisite ise anlam açısından bütünüyle toplumsal bir kavramdır ve bu bağlamda birbirlerinden ayrılırlar (Giddens, 2008).

Anthony D. Smith'e göre etnik bir topluluğun nitelikleri; kolektif bir özel ad, ortak bir soy miti, paylaşılan tarihi anlar, ortak kültürü farklı kılan bir ya da daha fazla unsur, özel bir "yurt" la bağ ve nüfusun önemli kesimleri arasında dayanışma duygusudur. Etnisitelerin oluşmasında, devlet kurma, örgütlü din ve savaşların etkisi büyüktür (Smith, 2002).

Baumann'a göre etnisite, doğanın kendi işleyişinin ürünü değildir. İnsanların eylem ve özdeşleştirmelerinin bir sonucudur. Bu sebeple etnisite, aynı kandan ya da soydan gelmek demek değildir. Doğanın başta verdiği ve sonlandırmadığı tüm fırsatların yetiştirilmesi ve ayrıştırılmasıdır (Baumann, 2006).

Etnisite kavramı sosyal bilimler literatürüne yeni bir terim olarak II. Dünya Savaşı dolaylarında katılmıştır. İlk kez Amerika'da göçmen ailelerinin ve zencilerin çocuklarına ilişkin problemleri tanımlarken "*ulusal köken*"den daha geniş bir temel üzerinde kavramsallaştırabilmek için etnisite kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Sağır ve Akıllı, 2004)

Bir sosyoloji terimi olarak Etnisite, üyeleri arasında tasavvur edilmiş veya gerçek fark etmeksizin ortak tarihlerinin, anavatanın, dilin, dinin, ideolojinin vb. kültürel unsurlarının varlığına inanan, kendini "öteki"lerden farklı kabul edip farklı tanımlayan insan topluluğudur. Etniklik, sosyal bir kimliktir ve kültürel benzerliklerle birleşir ve "öteki"lerden farklı kültürel unsurlarla ayrışırlar (Sağiroğlu, 2014).

Etnisite, aynı zamanda kişinin kendisini öteki gördüklerinden farklı tanıtmaya veya ötekilerin kişiyi farklı tanımlaması neticesinde ortaya çıkan bir kavramdır. Birey "ben kimim" sorusuna yanıt olarak, yalnızca ülkeye, ulusa veya mensubu olduğu ekonomik sınıfa atıfta bulunmaz. Birey, mensubiyetine bunların dışında kendine özgün bir takım tanımlama şekillerine de yönelir. Bu şekilde ki farklı tanımlayış biçimleri, kişiyi hem geleneksel hem de yerel değerlere daha fazla bağlanmaya itmekte, bir grubun doğal üyesi haline getirmekte ve sosyal bir kimlik oluşturmaktadır (Nişancı ve Işık, 2015).

Etnik grup kimliği bir sosyal kimliktir ve sosyal kimlik “biz” ve “onlar” tasavvuru üzerine kuruludur. Etnisite kavramı, genel olarak üç temel bileşene dayanır; birincisi, gerek kişisel bir tercih olsun gerekse mecburi bir tercih olsun, etnik grup kimliğine aidiyet besleyen biri için “öteki”siz bir grup kimliğinden söz edilemez. İkinci olarak, üyelerin grup aidiyetlerine yönelik bir bilinçlerinin olması ve grup dışındakiler tarafından da grup farklılığının tanınması gereklidir. Üçüncüsü, grup üyeleri tarafından öteki gruplara dair ortak bir takım önyargıların benimsenmesi gerekir (Sağıroğlu, 2014).

Etnik gruplarda oluşmuş olan “öteki” aynı zamanda bir yabancıdır. Etnik kimliklerin hudutları çizilirken yabancı olma durumu belirleyicidir. Örneğin Batı dünyası, etnisite ve etnik kavramları Avrupalı olmayan grupları ifade etmek için kullanır. Yabancı kabul edilen bu grupların kültür öğeleri, örneğin, etnik mutfak, etnik sanat, etnik müzik gibi ayırıştırıcı bir kategori olarak kullanılır. Bir İngiliz için Fransız mutfağı değil, Çin mutfağı etnik yemektir veya Afrika müziği etnik müziktir ancak Alman müziği etnik müzik değildir (Sağıroğlu, 2014).

Etnisitenin veya etnik grupların belirginleşmesinde ve toplumsal bir ayrışmaya sebep olmasında birçok etmen vardır. Bu etmenlerden biri de dindir. Din, bir tarafta aynı dine inanan insanların birlikteliklerinin pekiştirilip güçlenmesine katkı sunarken, diğer tarafta farklı dinlere mensup kişilerle arasındaki farklılıkların belirginleşmesinde önemli bir rol oynar. Yani din, hem etnik sınırların netleşmesinde, hem de bu sınırların muğlaklaşmasında rol oynar (Nişancı ve Işık, 2015).

Din-toplum ilişkisine bakıldığında aralarında çift yönlü bir etkileşim olduğu görülür. Ancak tarihsel sürece bakıldığında dinin daha çok toplumu etkilediği gözlemlenmiştir. Din, toplumsal bir gerçeklik olarak toplumu birçok alanda etkisi altına almış, şekillendirmiş ve değiştirmiştir (Doğan, 2010).

Dinin en büyük hedeflerinden biri toplumdur. Toplum, din için düzeltilmesi, yönetilmesi gereken bir olgudur. Her yeni din, eski gelenek görenek örf adetleri inançları değiştirerek yerine yenisini koymayı hedefler. Yeni din sosyal değişimi, yeniden şekillenmeyi hedeflerken eski din de bu değişimi engellemeye çalışır (Cerrah, 2010).

Toplum içindeki değişim gelişim işlevlerinin yanında ayrıca din, topluma manevi bir güç sağlar. Bu güç toplumun sürekliliği ve uzun ömürlü olması için çok önemli bir etkidir. Dini ritüeller ve doktrinler zamanla toplumun yaşam biçimiyle uyuşur ve toplum açısından faydalı görevler üstlenir. Siyaset, edebiyat, sanat, ekonomi, etnik kimlik ve devlet ile sıkı bir ilişkisi olan din toplum açısından çok önemli olan bu kültürel öğelerin sağlıklı işlemesine katkıda bulunur. En önemlisi ahlaksal kuralları toplumda benimsenmesine ve uygulanmasına katkıda bulunarak hukuk sisteminin rahat bir şekilde işlemesine yardımcı olur (Oyman, 2016).

Dinin toplumdaki bir başka işlevi de bireyler arasında hem inanç ortaklığı, hem duygu ortaklığı hem de uygulama ortaklığı sağlayarak bir tutkal vazifesi görmesidir. Bu işlevi sayesinde, toplumdaki bireyler benliklerini kimliklerini korur ve toplumsal kopmalar engellenir (Cerrah, 2010).

Tarih boyunca dinin bütünleştirici yönü toplumlarda yoğun bir şekilde hissedilir. Ancak aynı zamanda “biz” ve “öteki” ayrılığının temel araçlarından biri de din olmuştur. Etnisite bağlamında bakıldığında da dini inançlar tutum ve davranışlar, bir etnik grubu birleştiren ve ötekilerden ayıran en belirgin özelliklerden biridir.

Bir din, mensuplarına aynı öğretileri aynı ibadetleri aynı emir ve yasakları sunar. Ancak aynı dine inanan her bireyin iman derecesi, ibadet sıklığı ya da emir ve yasaklar konusunda ki hassasiyeti aynı olmayabilir. Yani bireyler aynı dini, pratikte farklı farklı yaşayabilirler. Bu farklılıkların birçok değişik sebebi olabilir. Eğitim düzeyi, aile hassasiyeti, yaşadığı çevre, okuma çeşitliliği, kişinin psikolojik alt yapısı vb. gibi durumlar aynı din mensuplarının farklı dini tutum ve tecrübeye sahip olmasına sebep olan unsurlardır. Bu unsurların en önemlilerinden biri de kuşkusuz mensubu olduğu etnik kimlik yapısı ve dini tutum ve algılarıdır.

Kimlik, kişinin ailesinin çevresel özelliklerine göre şekillenen ve gelişen sosyal bir süreçtir. Kimlik, bir kişinin içinde bulunduğu toplumun hem kültürüne hem de değer yargılarına göre şekil almaktadır. Din, kimliğin oluşmasında önemli bir etkidir ancak dinle birlikte etnisite, ırk, millet, cinsiyet, coğrafya, örf ve adetler, yöresel ve evrensel kültürler gibi birçok farklı etken de vardır ve din bu etkenlerden sadece birisidir. Bireyin yaşamında, dinin yaşanabilirliği bu etkenlerle etkileşimi ile sağlanmıştır. Dinin asla

taviz vermeyeceği kesin ilkeleri vardır ancak bu kesin ilkeler bile gerektiğinde kişinin kimlik rolüne göre toplumun yararına yorumlanabilmektedir (Oyman, 2016).

Din genel olarak çeşitli toplumsal faktörlerin etkisi altında kalır. Bunun en önemli örneği hemen hemen bütün dinlerde bulunan mezheplerdir. Mezheplerin ortaya çıkış süreçleri, uygulama ve inançlarındaki farklılıkların sebeplerine bakıldığında içinde bulundukları toplum ve o toplumun özelliklerinin etkisi görülür. Örneğin Yahudilikteki reformist mezheplerin ortaya çıkışlarının sebeplerine bakıldığında toplumsal gerçekliklerin etkisi net bir şekilde hissedilir. Yahudilerin tarihlerinde yaşadıkları baskılardan ve sürgünlerden kurtulup devletleşmeleri ile eskiye nazaran daha özgür ve serbest bir toplumsal yapıya kavuşmaları reformist mezheplerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Cerrah, 2010).

Özet olarak din ve toplum, birbirlerini etkileyen ve birbiri olmadan varlığını sağlıklı bir şekilde sürdüremeyen iki olgudur. Din, tarih boyunca sosyal kültürel yaşantının olmazsa olmaz dinamiğini oluşturur. Dış etkilere dirençli belli doktrinleri, ritüelleri ve tabuları olmasına karşın din, genel olarak yaşam pratikleri ve yorumları açısından değişime ve farklılaşmaya açık bir olgudur. Başka bir deyişle dinlerin, temel inanç sistemlerinde, iman konularında ciddi bir değişim olmasa da toplum içinde algılanış ve yaşayış biçimleri, toplumsal şartlara zamansal değişimlere göre yenileşir farklılaşır. Ayrıca aynı din, farklı coğrafyalarda farklı zamanlarda farklı kültürlerde farklı şekillerde algılanıp farklı yaşanabildiği gibi kendine özgü bir hal alıp ana dini bünyeden ayrışan bir değişim gösterebilir. Mezhepler, tarikatlar, cemaatler bu farklılığın örnekleri sayılabilmektedir. Ancak bütün bunlardan farklı olarak etnisite de din olgusunu etkileyen ve din olgusundan etkilenen çift yönlü bir gerçekliktir. Sosyal şartları, toplumsal rolleri ile ortak özellikler gösteren etnik grup üyeleri, dini tutumları ile mensubu olduğu dinin ana prensiplerine inanç esaslarına ibadetlerine uyum sağlamış olabilmeleri yanında tamamen farklı bir pratik ortaya koymuş da olabilmektedirler.

Kişiler içinde bulundukları toplumdan bağımsız değildir. Kişilerde oluşan değişim toplumda oluşan değişimdir. Bu yönüyle etnik gruplar da bu değişimin bir parçasıdır. Dini inanç ve yaşamları toplumsal şartlarla ve etkilerle değişime açık olan kişilerin ve mensubu olduğu etnik grupların değişime ve gelişime karşı ortak bir tutum izledikleri görülür. Mensubiyet duygusunun yoğun bir şekilde hissedildiği etnik gruplarda her türlü

kültür birliğinin yanı sıra inanç birliğinin de olması kaçınılmazdır. Bir etnik grubun dini ve inanç pratikleri ne ise mensubu olan bireylerin de aynı zaman dilimindeki dini ve inanç pratikleri genellikle odur. Önermeyi tersine çevirirsek, bir bireyin dini inanç ve tutumları aynı zamanda ait olduğu etnik grubun dini inanç ve tutumlarını genellikle temsil eder.

1.2. ÇİNGENE VE POŞA KAVRAMLARI

Araştırmamızın konusu Çingeneler ve alt kültürü olan Poşalardır. Literatür incelendiğinde Poşalar, çingenelerin bir kolu ya da bölgesel adlandırılması olduğu görülmekte ancak çok detaylı bir bilgiye ulaşılamamaktadır. “Çingene” daha genel, “Poşa” ise daha bölgesel bir ifade olduğu için Poşalar, Çingeneler için verilen genel bilgiler içinde değerlendirilebilir. Bu çalışmamızda önce daha genel bir ifade ile adlandırılan Çingeneler hakkında bilgi verilmiş daha sonra daha yerel ifade ile adlandırılan Poşalar hakkında literatür sunulmuştur.

1.2.1. Çingene Kavramı

Çingenelerin kökeni ve yaşantılarını incelemeden önce “çingene” sözcüğünün kökenine ve anlamına yer verelim. Göçebe bir topluluk olmaları nedeniyle çok farklı coğrafyalarda yaşamış olan Çingene topluluğu yaşadıkları her yerde değişik isimlerle anılmışlardır. Hemen hemen dünyanın dört bir yanına dağılmış olan bu guruba çok farklı isimler verilmiştir.

Bu konuda önemli ve detaylı bir araştırma yapan Özkan’a (2000) göre Çingene ifadesi ilk defa Türkçe ’de kullanılmıştır ve çengi-gan ya da çengi-gane yani çengicilik, çengili veya çengilerden gelmiştir. Oyun, eğlence, dans ve çalgıya düşkün olduklarından dolayı çengi-gan kelimesinden hareketle bu topluluğa Çingene denilmiştir.

Farklı ülkelerde farklı isimlerle anılan Çingeneleri, mesela Hollandalılar ‘Ungern’ -olarak Fransızlar ise ‘Bohemien’ olarak adlandırmışlardır (Duygulu, 2006). Bohem olarak da ifade edilen bu kelime en çok “bohem tarzı” şeklinde duyulmuştur. Özgür ruhlu, renkli, hatta abartılı sayılabilecek tarzı ifade eden bohem tarzı, Çingene

kültüründen esinlenerek ortaya çıkmış ve modaya dönüşmüştür. Tüm dünya da etkisini gösteren bir akımdır.

Farsça'da Çingene kelimesi "kevlî" sözcüğü ile ifade edilir. Ermenistan'da "Lom", İspanya'da "Kalo", Almanya'da ve İtalya'da "Sinto" kelimeleri kullanılmaktadır. Ülkemizde de bölgelere hatta yörelere göre çingeneler için farklı isimlendirmeler yapılmıştır. Genellikle Çingeneler için Batı Anadolu'da ve Trakya'da "Roman"; Ardahan ve Van'da "Mutrib"; Orta Anadolu'da "Elekçi"; Artvin, Erzincan, Erzurum ve komşu illerde "Poşa" kelimeleri kullanılmakta olduğu görülür. Yine Ege ve Akdeniz Bölgelerinde "Sepetçi"; Adana ve çevresinde "Cono" sözcükleri tercih edilmektedir. Bunun yanı sıra Anadolu'nun birçok yerinde "Esmer vatandaş", "Köçer", "Arabacı" şeklinde isimlendirildikleri de rastlanır. Türkiye'de "Kıpti" kelimesi de çingeneler için kullanılan sözcüklerden biridir. "Kıpti" Mısırlı demektir. Osmanlı döneminde "Çingane" şeklinde telaffuz edilen çingenelerin, "Kıpti" adıyla anılmasının nedeni Mısırlı oldukları zannedilmesidir ve bu kelime günümüze kadar kullanılmaya devam etmiştir (Özkan, 2000).

Farklı ülkelerde ve ülkemizde çok farklı isimlendirmelerle çağrılan Çingeneler ise kendilerini farklı bir şekilde adlandırmak istemektedir. Bunda Çingene sözcüğünün taşıdığı olumsuz yargılar etkili olmuştur. Halkın genel bakış açısında, bazı Edebi eserlerde hatta Türk Dil Kurumun Türkçe Sözlüğü(1988)'de Çingeneler için olumsuz sıfatlarla tanımlamalar mevcuttur. Sözlü olarak aktarılan fıkralar ve anlatılarda da olumsuz önyargıların izlerini bulmak mümkündür (Kolukırmık, 2009).

Çingene sözcüğünün aşağılayıcı ve dışlayıcı olduğu ve olumsuzluk çağrıştırdığı düşüncesiyle rahatsızlık duyan topluluk, Çingene isminden uzaklaşarak insan anlamına gelen "Roman" ismiyle yeni bir sayfa açma gayreti içine girmişlerdir (Arayıcı, 2008). Hayatın her alanında varlığını sürdüren Çingeneler, kendilerini Roman olarak tanıtmakta ve Çingene ismini genel olarak kullanmak istememektedir.

Günümüzde Çingene ismi halen dahi kullanılsa bile özellikle resmi dilde de roman ifadesi tercih edilmektedir. "Roman vatandaşlar" olarak ifade edilmesi bu etnik gurubun da tercihi olmuştur. Diğer isimlendirmelerden rahatsız olan Çingeneler roman isminin kullanılmasını istemekte bunu bir varoluşsal mesela olarak görmektedirler.

Bütün bunlara rağmen Çingene kavramı tarihsel ve kültürel bir birlik sağladığı için bilimsel dilde daha çok tercih edilmektedir. Biz de bu çalışmamızda daha genel ve evrensel bir ifade olduğu için tüm olumsuz önyargılardan arı olarak Çingene kavramını kullanmaktayız.

1.2.2. Çingenelerin Kökeni ve Anadolu'ya Gelişleri

Mevcut araştırmalar Çingenelerin kökenine ve ne zaman ne şekilde göç ettiklerine dair kesin bir cevap verememektedir. Ancak yapılan filolojik araştırmalarda dillerinin Hintçe ağırlıklı olduğu neticesine varılmıştır. Günümüzde çingenelerin, gerek tipolojik yönden gerekse dil özellikleri yönünden Hint kökenli oldukları düşünülmekte bu görüş antropolojik ve etnolojik çalışmalarla da desteklenmektedir. Ne zaman ne şekilde Hindistan'dan göç edildiği kesin olarak bilinmemekle beraber genel olarak Çingenelerde göç, savaşlar, takip ve tarımsal nedenler gibi dış etkenler sonucunda, ilk önce M.S. V. ile VII. Yüzyılları arasında başladığı, Hindistan'dan İran arasında farklı zamanlarda küçük gruplar halinde olduğu söylenebilir (Özkan, 2000).

Çingeneler, Kuzey Batı Hindistan'dan çıkarak üç kola ayrılmışlardır. Afganistan'dan İran'a geçen çingeneler buradan üç çatala ayrılmışlardır. Birinci çatal Anadolu ve Balkanlar'a doğru, ikinci çatal Ermenistan, Rusya ve Balkanlar'a doğru, üçüncü çatal ise Suriye, Filistin, Kuzey Afrika, İspanya ve Avrupa ülkelerine doğru ilerlemiş ve yerleşmişlerdir (Arayıcı, 2008).

Çingenelerin önemli göç yerlerinden biri de Anadolu toprakları olmuştur. Anadolu'ya geliş tarihleri kesin olarak bilinmemekle birlikte, Afganistan ve İran üzerinden 9. Yüzyılın sonları 10. Yüzyılın başlarından itibaren gelmeye başladığı düşünülmektedir. Lozan Antlaşması sonucunda “nüfus değişim” nedeniyle Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya ve diğer Balkan ülkelerinden on binlerce Çingene Türk kökenli oldukları iddia edilerek Türkiye'ye gönderilmiş, bu durum sonraki senelerde Türkiye'ye gönüllü Çingene göçlerinin yolunu açmıştır. (Arayıcı, 2008) . Çingeneler Türklerle ilk olarak Selçuklular döneminde bir araya gelmişlerdir. İstanbul'a ilk gelişleri ise 1050 yıllarına dayanmaktadır (Ünaldı, 2012).

1.2.3. Günümüzde Türkiye Çingeleri

Türkiye'nin hemen her bölgesinde Çingelere rastlamak mümkündür. Uluslararası kuruluşların verilerine göre Çingeler Türkiye'de 450-550 bin arasında nüfusa sahiptir. Bu verilerin sağlıklı olmadığı, en az bunun iki katı kadar olduğu düşünülmektedir.

Bu rakamların güncel olmadığı kesindir. Romanlar ve Sivil Toplum Kuruluşlarındaki (STK) araştırmacı ve aktivistler, günümüze en yakın ölçüm olarak Türkiye'deki Çingelerin 2 ila 5 milyon arasında olduğunu tahmin etmektedirler (Marsh, 2008). Bu durumda çingene nüfusu Türkiye'deki genel nüfusun yaklaşık yüzde dördüne denk gelmektedir. Ancak nüfus sayımlarında etnisite ölçülmediği için kesin bir rakam vermek imkânsızdır.

Türkiye'deki Çingeler Rom, Lom ve Dom gruplarından oluşmaktadırlar. Bu gurupların içinde Türkiye'de en çok Rom topluluğu bilinen Çingene grubunu oluşturmaktadırlar ve Türkiye'nin batı kısmında yaşamaktadırlar. Doğu Karadeniz Bölgesi çingeleri Lom ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Çingeleri ise Dom gruplarından sayılırlar (Kolukırık, 2008).

Toplum içinde “ötekileştirme” ye maruz kaldıklarını düşüncesiyle Çingeler, gelenek ve göreneklerine sıkı sıkı bağlanmış ve dışa kapalı bir yapıya dönüşmüşlerdir. Kendilerinden olmayanlarla kız alıp verme, ortak iş yapma gibi durumlardan uzak durmuş böylece sosyal iletişimi ve benzeşmeyi sağlayacak ortamlardan kaçınmışlardır. Bunun neticesinde de genelde kültürlerini korumuşlardır. Eğitim seviyeleri genellikle düşük olan Çingelerde erkeklerin eğitim seviyesi kadınlara göre daha fazladır. Anne babanın eğitim seviyesinin düşük olması, ekonomik yetersizlik sonucu eğitim araç gereç ihtiyacını karşılayamama, sosyo- kültürel çevre koşullarının elverişsizliği gibi etmenler eğitim açısından kısıtlayıcı ve engelleyici olmuştur (Kolukırık, 2009).

Çingeler meslek olarak geçmişte genel olarak demircilik, bakırcılık, sepetçilik, elekçilik, ayı oynatıcılığı, nalbantlık, falcılık, müzisyenlik, madencilik, kâhinlik, bohçacılık, dilencilik ve akrobatlık gibi meslekleri seçmişlerdir. Fakat günümüzde doktorluk, öğretmenlik, memurluk dâhil hemen her meslek guruplarının içinde varlıklarını sürdürdükleri görülmektedir.

Modernleşme ve teknolojik gelişmeler sonucunda Çingenelerin, etnik açıdan dışlanmaları beraberinde, toplumun diğer kesimlerine nazaran mesleki olarak da dezavantajlı bir duruma düşmelerine yol açmıştır. Daha çok düzensiz işlerde ve düşük ücretle çalışmaları ve düzenli ücret kazanabilecekleri mesleklerden uzak tutulmaları bu dezavantajın bir yansımasıdır. Genellikle düşük gelirli, güvencesiz ve başkalarının tercih etmediği işlerde çalışan Çingeneler, kenar mahallelerde hurdacılık, kâğıt toplayıcılığı, hamallık, davul/zurnacılık plastik toplayıcılığı gibi profesyonel mesleki eğitim gerektirmeyen işlerle geçimlerini sağlamaktadırlar (Fırat, 2016).

Türkiye'de yaşayan Çingenelerde “arabacılar, kalaycılar, sepetçiler, hamamcılar, bohçacılar, hamallar, vb.” gibi meslekleriyle tanımlanan birçok alt grup vardır. Genellikle kendilerine belirledikleri mahallelerde oturan Çingeneler gerek sosyal gerekse ekonomik yönden ayrımcılığa maruz kaldıklarını düşünmektedirler ve bu yüzden birçok dernek ve federasyon çatısı altında örgütlenerek varlıklarını sürdürmek çabasıındadırlar (Marsh, 2008).

Çingenelerin kendilerine ait Romani denilen, sadece konuşma dili olarak kullanılmış yazı dili haline dönüşmemiş bir dilleri olduğu bilinmektedir. Bu dil Sadece Çingene folklorunun oynarken ve türküler söylerken kullanılan bir dil olarak kalmıştır (Arayıcı,2008). Artık sadece yaşlı kesimin kullanması, ayrımcılığa ve dışlanmaya neden olacağı korkusu ile genç kesimin kullanmaması nedeniyle Çingene dilinin yakın gelecekte kaybolma tehlikesi içinde olduğu söylenebilir (Kolukırk, 2009).

1.2.4. Çingenelerde Dini Hayat

Çingeneler, genellikle bulundukları ülkenin dinini benimsemiştir. Çingeneler üzerine araştırma yapanların ulaştığı ortak kanı, Çingenelerin dinleri hakkındaki düşünce ve tutumlarını göç ettikleri ve bulundukları ülkeye, yaşadıkları şehir ve zamana göre kolaylıkla ve hızla değiştirdikleridir (Fırat, 2016).

Türkiye Çingenelerinin dini İslam’dır. Aynı şekilde Suriye, İran, Filistin, Irak ve Kuzey Afrika Çingenelerinin hemen hepsi ve Güneydoğu Avrupa Çingenelerinin ise bir kısmı Müslümandır. Avrupa’da bulunan, Amerika’da yaşayan Çingeneler ise genel olarak Hristiyan’dır. Çingeneler, bulundukları bölgeye göre de itikat ve mezhep farklılıklarına ayak uydurmuşlardır (Özkan, 2000).

Türkiye’de Çingenelerin ayrıca eskilerden kalma dini adetlerini korudukları da görülmektedir. Büyük bahar şenlikleri ve Mayıs ayının ilk günlerinde gerçekleşen 6 bin yıllık bir gelenek olan Kakava’nın kurban edilmesi töreni eski inançlarını unutmadıklarının kanıtıdır (Kolukırık, 2009).

1.2.5. Poşa Kavramı

Türkiye Coğrafyası içerisinde Çingeneler, bulundukları yöre ya da yaptıkları işe göre farklı isimlerle adlandırılırlar. Erzurum, Erzincan, Bayburt, Sivas ve Artvin Çingeneleri için genellikle Poşa kavramı kullanılır. Poşalar, genellikle Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan, özellikle dil ve ekonomik özellikleri açısından diğer Çingenelerden ayrılan bir etnik gruptur.

Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü’nde “Poşa” kelimesi şu anlamlara gelmektedir: 1) Kalbur, elek yapan ve satan. 2) Çingene 3) Çingene Kadını 4) Kalbur, elek vb.ni satan çingene kadın. Poşagızı: çingene kızı. 5) Çingene gibi bir topluluk (TDK, 2022).

Genellikle Artvin, Bayburt, Gümüşhane, Erzincan, Erzurum illerinde yerleşmiş Kafkasya çingenelerine Poşa dendiği bilinmektedir. Farklı kaynaklarda geçen Bosha, Poşa, Posha, ve Lom, ifadelerinin birbirleriyle aynı anlamda kullanıldığı eş anlamlı olduğu ifade edilmiştir (Üzüm, 2012). Artvin’de yaşayan Poşalara ayrıca Lom denilmesi de bu görüşü desteklemektedir.

Türkiye’deki Çingeneler genel olarak Rom, Lom ve Dom gruplarından oluşur (Kolukırık, 2017). Poşa olarak adlandırılan grup, Çingenelerin Lom grubudur. Hindistan kaynaklı olan Lomların, 11. Yüzyılda Romanlardan ayrılmış ve batıya gitmeyerek Anadolu’nun doğusunda kalmış bir grup oldukları tahmin edilmektedir. Kafkasların fethinden sonra Ruslar, bu grubu 1870’lerde etnik bir temizlik adına Türkiye’ye göçe zorlamıştır. Günümüzde Karadeniz bölgesinde ve Anadolu’nun kuzey doğusunda küçük topluluklar halinde yaşayan Poşalar, bu gurubun torunlarıdır. Nüfusları 150,000 kadar olduğu belirtilir ancak bu sayıların gerçeği yansıtmayıp yansıtmadığını tespit etmek çok zordur (Marsh, 2008).

Rus-Osmanlı savaşından sonra küçük bir grup halinde Erzurum’dan Ermenistan’a geçmesi de Çingenelerin önemli göç hareketlerinden biridir. Ermenistan’daki etnik gruplar üzerine yapılan çalışmalarda Ermeni kilisesini takip eden Hristiyan Çingenelere

de Bosha denildiği belirtilir. Günümüzde Lomların diğer Çingene guruplarına göre sayıca az olduğu düşünülmekte, var olan nüfusun da Türkiye, Ermenistan, Gürcistan ve Rusya’da ikamet ettikleri iddia edilmektedir (Üzüm, 2012).

Poşa isminin kökeni hakkında bilimsel bir veri neredeyse yok gibidir. Ermenice de ki ‘poş’ sözcüğü boş gezen anlamına gelmektedir (Saropyan, 2000). Bunun dışında Poşalar arasında anlatılan bir hikâye gurubun kökenini nereye dayandığı hakkında bilgi verir. Hikâye şöyledir:

“Bir zamanlar çok eski dönemlerde çok zengin ve güçlü bir bey yaşarmış. Bu beyin yedi tane de oğulları varmış. Oğulları büyüyünce onları yanına çağırmış ve isteklerini sıralamış. Bey, oğullarından her birinin ayrı ayrı yönere dağılıp gitmelerini, gezmelerini, görmelerini, dünyayı tanımalarını kendileri için çalışıp ekmeklerini taştan çıkarmayı öğrenmelerini istemiş. Yeterince gezip dolaştıktan, bilgi ve görgülerini artırdıktan sonra da baba ocağına geri dönmelerini istemiş.

Kardeşler babalarının söylediklerini yapmışlar. Gitmiş gezmiş dolaşmış ve en sonda geri dönmüşler. Ancak küçük kardeş dönmemiş. Bey yaşlanmış ve altı çocuğunu başına toplamış ve tüm mallarını ve topraklarını bu kardeşler arasında paylaşmış. Bir süre sonra küçük kardeş gelmiş. Babasına sözünü tuttuğunu gezip dolaşıp bilgi görgüsünü artırdığını en sonda baba ocağına geri döndüğünü söylemiş. Babasının servetinden kendi payına düşeni istemiş. Bey bunun mümkün olmadığını tüm kardeşlerin mallarına sahip çıkacağını söylemiş. Küçük oğluna ailesi ile birlikte ağabeylerinin yanında dönüşümlü olarak kalmasını ve geçinmesini söylemiş. Kardeşleri, babasının sözünü yerine getirerek ağabeylerinin yanına gidip geldiği için ‘boşta kalan’ anlamında ‘boşa’ demeye başlamışlar. Zamanla bu söz ‘poşa’ olarak değişmiş. İşte poşalar bu en küçük kardeşin soyundan gelenlerdir” (Akgül, 2004).

Poşalar arasında anlatılan bu hikâye, atalarını güçlü zengin saygın bir kişiye dayandırma, göçebe oluşlarını gezmek görmek görgülerini artırmak, geçimlerini alınlık ile sağlamak nedenine bağlama çabalarını açıkça göstermektedir. Bu da bilinçaltılarında ki dışlanmışlık etkisiyle belki de kabul edilme, saygınlık kazanma isteklerinin kanıtı olabilmektedir.

Poşa sözcüğünün kaynağı ile ilgili bir başka anlatı da şöyledir:

“Sivas’ta bir paşa varmış. Bu paşa Poşalara ne iş yaptıklarını sormuş. Onlar da sele sepet yaptıklarını, davul zurna çaldıklarını söylemişler. Paşa onlara ‘sizin yaptığınız iş boş iş’ ‘sizin çalışmalar boşa’ demiş. O günden sonra da ‘boşa’ kelimesi bir lakap olarak kalmış ve zamanla da ‘Poşa’ ya dönüşmüş” (Korkmaz, 1985).

Ankara ve Çankırı Poşalarına dair yapılan bir tez çalışmasında da Poşaların kendilerine bu ismin neden verildiğini şöyle aktarılır:

“Bizim dedelerimiz başlarına eskiden poşu bağlarlarmış. Biz ekmek parası için gezen bir halk olduğumuz için elek satmaya gittiğimiz köylerde bizi görenler birbirlerine ‘poşulular’ geldi diye haber verirlermiş. İşte adımız o tarihlerden bu yana ‘poşulular’ olarak kalmış. Bu sözcük zamanla da ‘Poşa’ ya dönüşmüş” (Bozkurt, 2004).

“Abdallar ve Millîlik Konusunda Hassasiyetleri” adlı çalışmada, Sivas’ta yaşayan Türkmen abdallarının da “Poşa” olduğu iddia edilir. Buna göre Abdallar; deve, koyun besleyip hayvancılık yapan ve ziraat işleriyle uğraşan Abdallar, derviş Abdallar ve müzik ile uğraşan Abdallar olmak üzere üç gruptur. Çalışmaya göre Abdallar, namus ve şereflerine düşkün, kendi dünyasında yaşayan insanlardır. Sessiz ve sakin mizaçlıdırlar, asla çevresine zarar vermezler. Abdallar sanatçı ruha sahiptirler ve her ülke vatandaşı gibi üzerine düşen bütün vazifeleri yerine getiren bir zümredirler. Bütün bunlara rağmen, haksız yere dışlanmış ve hatta ikinci sınıf vatandaş olarak görülmüş olması eleştirilir (Kaya, 2013).

Günümüzde Poşaların, çevre yerli halkla bütünleşme çabasının daha belirgin olduğu gözlemlenmiştir. Yerleşik yaşama geçmiş olan Poşalar, genellikle kimliklerini gizlemeye çalışmaktadırlar. Poşa ifadesinin olumsuz önyargılar taşıması ve bilhassa kökenlerinin ermeni olduğu görüşü bu duruma sebep olmuştur. Poşalar, hiçbir şekilde kendilerine Çingene denmesini istememektedirler. Kökenlerinin Orta Asya’dan geldiğini söylemekte ve kendilerini Ermenistan üzerinden göç eden gruplar olarak tanımlamaktadırlar (Kolukırık, 2008).

Poşaların, genellikle kimliklerini gizlemeye çalışmaları ya da bundan çekinmeleri yerli halk arasında hâkim olan önyargılar ve yanlış tutumlar nedeniyle olabilmektedir.

Zira halk arasında Poşalara olumsuz atıflarda bulunulmakta, Poşa imgesi genellikle olumsuz yargılar taşımaktadır.

Çok gezen için, “poşa gibi gezmek” deyimini kullanılması Poşaların geziciliğine, belki göçebe hayatına belki de köy köy, mahalle mahalle gezerek bohçacılık ve satıcılık yapmalarına gönderme yapmaktadır. Çok renkli ve zevksiz giyinen kişi için “poşa gibi giyinmek” deyimini de gene Poşaların zevksiz abartılı rüküş bir görüntülerinin olduğuna gönderme yapmaktadır. Çok istemek anlamında kullanılan “poşa gibi istemek” deyimini de Poşaların isteyici dilenci olduğu kanaatini yansıtmaktadır. Çok yanaşan, şirinlikler yaparak yüz­süzce yanından ayrılmayan kişi için “poşalanmak” deyimini kullanılması da Poşaların yüz­süz, arsız, uylak bir yapıda oldukları kanaatinin varlığını desteklemektedir.

Bunlar gibi olumsuz deyim ve söylenceler Poşa-yerli ayrımını desteklemekte ve ne yazık ki ayrımcılığı ve ötekileştirmeyi pekiştirmektedir. Ancak sözlü anlatılarda, masallarda Poşa kimliğinin olumlu yansıtıldığı da olmuştur. Semra Çevik ve Dilek Sarıkaya tarafından hazırlanan “Ardahan Göle İlçesi Poşa Masalında Estetik Unsurlar” adlı çalışmada Poşalarca anlatılagelen bir masal derlenerek nakledilmiştir. Poşalar hakkında akademik çalışmanın azlığı göz önünde bulundurularak, Poşalar hakkında kısmen de olsa bilgi sahibi olmamıza vesile olacak bu masal şöyledir:

“Zaman zaman içinde, kalbur zaman içinde. Deve tellal iken pire berber iken. Hamamcının tası yok, külhancının baltası yok. Çarşıda bir kadın gezer koltuğunda bohçası yok. Kadın bir buse ver âşık hiç ihtisası yok.

Böyle bir zamanda hocaları düğün olurken hep başa sesliyorlarmış. Yalnız bir Poşa varmış karısının adı Destegül’müş ama çok güzelmış. Bu Destegül bakmış ki hep hocaları çağırıyorlar karıları çirkin çirkin. Ben güzel beni seslemiyorlar demiş. Eve gelmiş kocasına:

- Bana bak adamım. Ya hocalık öğreneceksin yahut da ben senden boşanacağım. Bak ahan bohçam.

- Karı sen şaşırdın ben 60 yaşından sonra nasıl okurum nasıl öğrenirim.

- Ben anlamam. Ben giderim.

- Tamam demiş koca.

Sabah olmuş. Poşa, Amme cüzini koltuğuna alıp çarşıya çıkmış. İki tellal yakalamış.

- Ne var kardaş demiş Poşa

- Padişahın mühür yüzüğü kayıp 39 hoca yığmış birde sen kırk. Hepsini toplayıp yüzüğü bulduracak kırkinci hocada sensin demiş tellallar.

- Hoca kendi kendine hay vay biz işi kaybettik demiş. Tellallar götürüp kapıcıya teslim etmişler ki kapıcıda padişaha teslim etsin. Kapıcı demiş ki:

- Arkadaş yüzüğü ben almışım çocuklarıma bağışla ne olur.

- Sende mi yüzük demiş Poşa. Oralari dolanmış bakmış ki iki tane hindi biri siyah biri sarı. Yüzüğü atar atmaz sarı hindi yüzüğü yutmuş. Sonra kapıcıya demiş ki

- Evvel Allah ben seni kurtarırım. Sonra padişahın yanına gidip temenni atmış. Padişah:

- Hanımın yüzüğü kaybolmuş. Bu 39 hocayı yığmışım birde sen 40. Hepsine birer altın vereceğim birde sana. Eğer yüzüğü çıkartırsan hepsinden toplayıp 40 altını sana vereceğim. Demiş. Poşa düşünüp Amme cüzini o taraf bu taraf cevirmiş.

-Padişahım valla senin yüzüğün görüyorum. Sarı hindi görünüyor demiş. Hemen hindiyi bulup kesmiş yüzüğü bulmuşlar. Padişah diğer hocalardan altınları toplamış. Fakat hocalar altını vermemek için padişaha:

- Aman padişahım Allah'ın hakkı 3'tür. Birini çıkarttı ikisini de çıkartsın biz elbette ki vereceğiz. Demişler. Padişah tamam demiş Poşa'yı dışarıya çıkarmış. Düşünmüşler ne edeceklerini. Gümüş masasındaki vazoyu içinde bir deste gül masanın ortasına koymuşlar. Diğer hocalar çıkarırsa tamamdır demişler. Hocayı çağırmışlar. Poşa içeri gelmiş ya bir şey bilmediğinden karısına sesli sesli kızmış:

Ah Destegül, Destegül ahh demiş. Kederinden. Herkes tamam demiş yüzüğün yerini söyledi. Tamam deyip tekrar dışarıya göndermişler. Ne yapacaklarını uzun uzun düşünüp karar vermişler. Hocalar padişaha:

- Padişahım af edersin ama at bokunu getirip gülün ortasına koyalım yüzüğü de içine bulursa tamam son olur demişler. Poşayı çağırmışlar. Poşa yine karısına sesli kızmış.

- *Ah Destegül, Destegül ipte altın somu gümüş, sonunu da bok ettik.*

-*Tamam demişler hoca bu seferde yüzüğü buldu. Padişah hocalardan altını toplayıp hocaya vermiş. Hocanın kırk altını olmuş ve padişah tanımış. Her düğünde başköşeye çağırılmış. Poşa da Destegül de mutlu olmuş”* (Çevik, Sarıkaya, 2022).

1.2.6. Poşaların Sosyo Ekonomik ve Kültürel Özellikleri

Poşalar, genellikle turuncu kafalı ve çilli olarak tanımlanırlar ancak esmer olanları çoğunluktadır. Sesleri genellikle güzeldir ancak müzisyenlik yapmazlar. Dıştan evlenmenin yolunu kapatmak ve gurup içi evlilik yapmak için beşik kertmesi denilen küçük yaşta sözlendirme yaygındır (Üzüm, 2012).

Poşalar, genellikle bohçacılık, elekçilik, temizlikçilik, pazarlamacılık, kalaycılık, sepetçilik, at arabacılığı, ayakkabı boyacılığı gibi meslekleri ile tanınırlardı (Marsh, 2008). Hayat standartlarının değişmesiyle Poşaların mesleklerinde de ciddi değişim olmuştur. Günümüzde bu mesleklerin yerine arabalarla halı, kilim, çeyiz malzemeleri satışı yapmaktadırlar (Üzüm, 2012). Bağcılık ve hayvancılıkla uğraşanlar da vardır. Bunların yanında esnaflık, memurluk, öğretmenlik gibi meslek sahipleri de vardır.

Geçmişte elekçilik mesleği ile bilinen Poşalarda yapımı erkeklere, satımı ise kadınlara düşecek şekilde bir iş bölümü yapılmaktaydı. Köylerde eleğin alıcısı kadınlardı ve mahremiyet gereği satımı da Poşa kadınları tarafından yapılmaktaydı. Çeyizlik eşya, çarşaf, sofrta örtüsü, incik boncuk gibi şeylerin satımı ile yapılan bohçacılıkta da aynı mantık vardı. Kadınları ilgilendiren bir alış veriş olması nedeniyle Poşa kadınları bu konuda aktif olmuşlardır (Bozkurt, 2004).

Saropyan (2000) kaleme aldığı ‘Hay Poşalar’ adlı yazısında Poşa kadınlarını şöyle anlatır:

“Poşa kadının yaşam koşulları çok ağırdır. Tüm ailenin yükünü o çeker, elekçilik dışında çorap örür, yün eğirir ve tüm kazandığını kocasına verir. Hay-Poşalar’da Poşa kadının Poşa yaşantısının hemen hemen her şeyi olduğunun altını çizmek gerekiyor. Poşa kadını atılganlığı, cesareti, aileyi maddi ve manevi yönlerden yönetme yeteneği ve onurunu her şeyden üstün tutması, anatomik yapısındaki zarafeti ve daha birçok yönden Poşa erkeği ile çeliştiği görülüyor. Çingene

hemcinslerine karşın Poşa kadın onurunu korumasını çok iyi bilir. Sivri dili sayesinde laf altında kalmaz ve onuruna çok düşkündür.”

Poşa kadınları, aile içindeki etkin yapısına rağmen yine de erkeğin gölgesinde kaldıkları görülür. Gerek eğitim, gerekse çalışma yaşamı gibi toplumsal yaşam alanlarında fırsat eşitsizliği yaşayan Poşa kadınlarının, yoksulluk ve sosyal dışlanma nedeniyle eşitsizlik durumu daha da derinleşmektedir. Toplumsal ilişkilerden kopan Poşa kadınları, aile bütçesine hem ürün üretiminde hem yapım hem satış aşamasında büyük katkısı olmasına rağmen, söz sahibi olma, kendi kararlarını verme, siyaset gibi konulardan da uzak kalmaktadırlar. Poşa aile yapısının erkek egemen bir yapıda olması, Poşa kadınlarını sosyal eşitlikten mahrum kalmakta ve çoğu konuda erkeklere nazaran dezavantajlı bir konumda bırakılmaktadırlar (Garipoğlu ve Şanlı, 2021)

Poşaların genellikle Lomin veya Lomavren denilen kendilerine has bir dil kullandıkları görülür. Hintçe kökenli sözcüklerin bulunduğu bu dil, Ermeniceye benzer bir özellik taşır. Poşaların kendilerine ait dışarıdan bakıldığında üçüncü şahıslardan bir şeyler gizlemek için kullanılan gizli dil denilebilecek bir dillerinin olduğu bilinir. Ebeveynler çocukları bu dili öğreninceye kadar evde bu dil üzerinden iletişim kurarlar. Çocuklar da böylece bu dili ana dili olarak öğrenirler. Çocuklar için Poşa dilini çekici kılan şey ise kimsenin anlamadığı bir dili kullanmanın onları ayrıcalıklı hissettirmesidir. Yetişkin Poşalar ise tam tersine bu dili bilmenin statülerini düşürdüğünü ve sıkıntı yarattığını ifade ederler (Üzümcü, 2012).

Kendilerine ait özel dillerinin varlığı dışlanmaya sebep olduğunu düşünen Poşalar, içinde bulundukları topluma entegre olabilmek için dillerini bilinçli olarak unutturmaya gayret göstermeye başlamışlardır.

Lomavren dilinin, büyük oranda Ermenice den oluştuğu, Farsça ve Türkçeden de etkilendiği söylenebilir. Ermenice yoğunluğun etnik kökenden değil Hindistan'dan ayrıldıktan sonra Ermenistan'da oldukça uzun yaşamaları ve anadillerini unutup kültürel asimilasyondan kaynaklandığı ifade edilmiştir. Bulundukları bölge nedeniyle Farsçadan da etkilenen Poşalar Türkiye/Osmanlı coğrafyasına geldikten sonra da Türkçeyi dillerine katmaya başlamışlardır (Öncül, 2019). Öncül çalışmasında Poşalara ait dilin kullanımına yönelik şu örnekleri vermiştir:

Türkçe*Bugün seni seviyorum.**Akşam bize yemeğe gel.**Babam masayı balkona kurmuştu.**Çünkü hava çok güzel.**Bahar gelmişti çiçekler açmıştı.**Kış ayından, soğuktan kurtulduk.**Sonra annemle beraber pazara gideceğiz.**Kırmızı kazağımı, siyah pantolonumu giydim.**Ve annemin yanına koşarak gittim.**Evden çıkınca pazar yerine yürüyerek gelmiştik.*Eskişehir Poşalarınınca*(Assor es gissirimor.)**(İrigun mezi abur ego.)**(Halis balkoni dirav masa)**(Havam şok dürer.)**(Ameri şaduzn egaw)**(Zımarer elank bagen elank)**(Edev mariş et pazari erdiluvank.)**(Parmir kanagı sev vardiki haka.)**(Maris kovu vazceluv pora.)**(Donen elank pazarı kalolav poram.)*

Nurettin Demir ve Melike Üzüm tarafından TÜBİTAK destekli bir araştırmada da Çankırı Poşalarının kendilerine has bir dillerinin olduğu belirtilmektedir. Ancak bu dillerinin kullanımını gizli tuttukları, hastaneye ya da karakola düşme durumunda kullanacakları bir gizli anlaşma yöntemi olarak görmeye başladıkları belirtilmektedir. Yaşlılarda dillerini konuşma oranı yüksekken yaş küçüldükçe oranın azaldığı görülür. Dillerini kaba ve değersiz gördükleri, dışlanma aracı gördükleri için gizlemeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Dillerinde yoğun bir şekilde Türkçe'nin etkisinin, Türkçe cümle ve ek yapısının etkili olduğunun belirtildiği araştırmada Poşa dilinin ciddi bir şekilde yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığını; Poşacanın, ancak aile dili, topluluk dili, kısmen gizli dil olarak kullanılabildiğini ortaya konulmuştur (Demir, Üzüm, 2014).

Poşa grupları arasında çevresiyle bütünleşme çabasının bir örneği de dil yapılarındaki değişimdir. Bu duruma Hemşince ve Lazca dillerine yatkın konuşmaları önemli bir örnektir. Poşa gençleri arasında içinde yaşadıkları bölgeye uyum sağlamaları ve mesela karadenizde yaşayanların Karadeniz ağız ile konuşma gayretleri çok belirgindir (Kolukırık, 2007).

Dini yönden ise Türkiye'de yaşayan Poşaların genel olarak Sünni Müslüman oldukları görülür. Poşaların yaşadıkları coğrafyaya adapte olarak bölgenin dini kabullerini benimsemeleri, Rusya, Gürcistan, Ermenistan ve Türkiye gibi ülkelerde farklı inanç ve mezheplerde varlıklarına yol açmıştır. Eskişehir yöresindeki Poşaların

Alevi olduğu ve bu inanç çerçevesinde hareket ettikleri belirlenmiştir. Kars ve Sarıkamış'ta ise Poşaların kökenlerinin Kürt olmadıkları halde büyük oranda Kürtleşmiş ve hanifi mezhebine bağlı oldukları tespit edilmişti. Elazığ merkezde ise Poşaların önemli oranda Türkleşmeye başladıkları tespit edilmiştir. Bu örnekler Anadolu coğrafyası içerisinde birbirinden belirli oranda kopan Poşaların bulundukları coğrafyaya uyum sağlama durumlarını kanıtlar niteliktedir. Alevi inanç ve değerlerinin günümüzde kentleşme ve sosyolojik nedenlerle geçmişe oranla zayıfladığı ve siyasallaştığı görülür. Bu bağlamda, poşalarda da bu duruma paralel olarak inanç ve dini yaşantılarında geçmişe oranla zayıflama görülmektedir. Göçebelğin kaybolması, yerleşik hayata geçilmesi ile Poşaların yoğun anlamda Alevilikten uzaklaşıp sunnileşmeleri diğer bir gerçekliktir (Öncül,2019).

Çankırı Poşalarının boş zaman faaliyetleri üzerine yapılan bir çalışmada görüşme yapılan kadınların ev işi ve uyku dışında boş zamanlarını, arkadaşları ile görüşerek, akraba ziyareti yaparak, çocukları ve eşleri ile ev içi aktivite yaparak geçirdikleri belirtilir. Erkeklerin ise geriye kalan boş zamanlarını arkadaş ortamlarında bulunarak, araç gezintisi yaparak, eş ve çocukları ile ev aktiviteleri ile geçirdikleri, pek azının ise kahvehane vb. yerlere gittikleri ifade edilmiştir. Genel sosyal aktivitelere bakıldığında ise Poşaların yalnızca akraba ziyareti ve düğünlere gittikleri, herhangi bir cemaat ya da etnisiteye uygun bir gruba dahil olmadıkları, bazılarının ise sadece dini sohbetlere katıldıkları belirtilir (Göker ve Karacar, 2015).

Gerek tarihsel süreçlerinin uzunluğu, gerekse göçer yaşamın sona ermesi gibi sebeplerle yemek kültürlerinde önemli değişiklikler olmuştur. Fakat tirit, mala, suya kaçan, purşit gibi Poşalara özel yemeklerin yaşatıldığı görülmektedir (Öncül, 2019).

Yusufeli'nde Sebzeciler, Bahçeciler ve Kınalıçam Köylerinde toplam 400 kadar Poşa olduğu belirtilmektedir. "Hafız Poşa'nın Kabri" Yusufeli Poşalarının her bayram muhakkak ziyaret ettikleri yerlerdendir (Özkan, 2010).

Artvin'de yaşayan Poşalar, kendilerini Çingenelerden ayrı tutmaktadırlar. Çingenelerin daha rahat yaşamlarının olması; kendilerinin muhafazakâr olmaları nedeniyle Çingenelerden kendilerini ayırırlar. Müslüman ve Türk ulusal kimliği ile kendilerini tanımlarlar. Kendilerine Poşa denmesindenise, Lom denmesini tercih etmektedirler. Gerek gündelik yaşamda kullanılan kalıplaşmış cümlelerde, gerek

çalışma hayatında vasıfsız işlerde tercih edilmelerinde, gerek evliliklerde ve normal hayatta Poşalardan uzak durma çabalarından toplum içinde dışlanma yaşadıkları açıkça görülmektedir. Sosyal dışlanmayı en çok çalışma hayatında yaşayan Poşalar yaşam alanları olarak da toplumdan uzak, ayrı bir mahallede ikamet etmektedirler. Her toplumda olduğu gibi Poşalarda da belirli değişimler gözlemlenmiştir. Bu değişimin en önemli nedeni ise eğitimidir. Günümüzde hemen her aile çocuklarının eğitimine önem vermeye başlamıştır. Eskiden kız çocuklarını okutmayan Poşalar, günümüzde bunu eskiye nazaran aşmış bulunmaktadır. Eğitim ile birlikte çalışma hayatında vasıflı işlerde, kamu kurumlarında yer almaya başlamıştır. Bu durum Poşaların da il ya da ilçelerin merkezi alanlarında yaşamaya başlamalarına imkan sağlamıştır. Eğitim sayesinde evlilik şekillerinde de değişimler olmuştur. Eskiden sadece kendi aralarında evlilikler yaşanırken ve yerli halk Poşalarla evlilikten uzak durmayı tercih ederken günümüzde az da olsa yerli halk ile evlilikler gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Poşalar toplumda kendilerine karşı önyargıları, eğitim sayesinde yıkılacağı düşüncesi ve algısı içindedirler. Poşa aile yapısı ataerkindir. Erkekler muhafazakâr, aile reisi ve karar alıcı konumdadır. Kadınlar ise, günümüzde daha çok evdedirler ve çalışma hayatında yer almazlar (Özbey, 2017).

Kalaycı (2018) tarafından yapılan “Sosyal Dışlanma Kavramının İçerdiklerine Dair Kavramsal Bir Çalışma: Çankırı Poşalar Örneği” adlı çalışmada Poşalar’da yaşanan bazı sorunları ve bunların bir sonucu olduğu düşünülen ‘dışlanma’ olgusuna dair temel bazı kategorileri özetlemiştir.

Buna göre en önemli sıkıntılardan biri eğitimidir. Öğrenci devamsızlığı, çalışmak zorunda olmak veya ev işi yapmak ya da kardeşe bakmak, küçük yaşta evlilik gibi etkenler, eğitim ve öğretim hayatlarında sorunların yaşanmasına ve akademik seviyenin düşüklüğüne neden olmaktadır. Ayrıca Poşalarda yükseköğrenim görmüş olanların sayısının yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Sağlık hizmetlerine erişimin genelde yeşil kart üzerinden olması, geleneksel tedavi metotları uygulamaları da sağlık sorunlarındandır. Ekonomik olarak bu kesimde işsizlik, düşük gelire sahip olma, sosyal bir güvenceden yoksunluk ve farklı iş kollarına yönelememe gibi sorunların ciddi biçimde yaşandığı gözlemlenmektedir. Kimlik Sorunları olarak kim olduğu ve nereden geldiği sorgulama, toplumdan kendini farklı hissetme, uyuşamama, bütünleşememe ve bunu ifade edememe sorunları sayılabilir. Geniş aileyi andıran bir kalabalık halde

yaşama, küçük yaşta evlenme, aileye dair karşılaşılan çok temel bir sorun olarak dikkat çekmektedir. Bütün Poşaları temsil etmediği bir gerçek olmasıyla birlikte Bu kesimden belki de çok küçük olan bir grubun genel asayişe zarar verebildiği görülmektedir. Toplumla bütünleşememe ve yanlış algılardan rahatsız olmaları nedeniyle bulundukları yerleri terk etmeleri de göç sorununa sebebiyet vermektedir. Meslek icabı farklı kesimlerle etkileşime girmelerine rağmen Poşaların sosyal yaşamında belirgin değişiklikler olmaması ve çevreyle ilişkileri ekonomik boyutla sınırlı kalması da sosyal sorunlardandır (Kalaycı, 2018).

Poşalarca yaşanan sorunların ve sosyal dışlanmanın hem Poşalar, hem de toplumun bütün kesimleri için bireysel ve toplumsal olumsuzluklara neden olduğu görülür. Birey açısından, ihtiyaçlarını karşılayamamanın devamlı olması toplumla olan bağların yitirilmesi, stres, kaygı ve öz saygının zedelenmesine sebep olmakta, toplumsal kurumlara güvensizlik ve inançsızlık yaşanmasına yol açmaktadır. Uzun süre sosyal dışlanmaya maruz kalan kişilerde fiziki ve ruhsal sıkıntıların yaşanması muhtemeldir. Sosyal dışlanma, yoksunluk nedeni ile suça eğilimin ve suçluluk oranının artması, toplumsal kurum ve normların etkisini kaybetmesi ile yabancılaşmaya ve hatta toplumsal patlamalara sebebiyet verebilmektedir. Sosyal değerlerin ve toplumsal sorumluluğun kaybedilmesi ile toplumsal kuralların meşruluğu konusunda şüphelerin artması ve dünyaya karşı isyan en önemli tehlikelerden biridir. Özellikle çok fazla geçim kaynağı çeşitliliğe sahip olamayan bir grup olan Poşalar, gerek bu sınırlar gerekse de toplumsal dışlanmanın neden olduğu bütünleşememe sonucu pek çok sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlarla karşı karşıya kaldıkları gözlenmektedir. Sosyalleşme alanlarının çok dar bir çevrede olması, çağdaş normların dışında kalmaları ile toplumda var olan ve toplumsal bütünleşmeyi zorlaştıran algıların Poşaların en büyük sorunu olduğu görülmektedir (Kalaycı, 2018).

1.2.7. İlgili Literatür

Türkiye’de Çingeneler üzerine çok çeşitli alanlarda birçok akademik çalışma yapıldığı görülür. Çalışmamızda konumuzla doğrudan ilintili, ulaşabildiğimiz kaynaklardan kaynak gösterilmek suretiyle yararlanılmıştır. Kavramsal çerçevede ele alınabilecek literatürde konu ile ilgili farklı başlıklar ve bağlamlar altında yapılan

alışmalar da bulunmaktadır. Genel olarak ingene olarak adlandırılabileceğimiz etnik gurup ile ilgili yapılan bilimsel çalışmadan bazıları kısaca şu şekilde değerlendirilebilir.

şafak (2021) ger zanaatçı topluluklar olarak nitelendirilen gruplarla ilgili bibliyografya derlemesi yapmıştır. Çalışmada Roman, ingene, Poşa, Abdal, Kalaycı gibi topluluklar hakkında yapılan makale, kitap, sempozyum bildirileri gibi çalışmalar taranarak kaynakça oluşturulmuştur. Amacının bu gruplarla ilgili bilimsel çalışma yapanlara çalışmalarını kaynak bakımından kolaylaştırmak olduğunu belirten şafak, çalışılan bilimsel alanla ilgili her şeyi bilmenin mümkün olmadığını, önemli olanın çalışılan bilimsel alanla ilgili neyin nerede olduğunun bilmek olduğunu ifade etmiştir. Çalışmada bu topluluklarla ilgili 25 tane kitap, 30 tane kitap bölümü, 171 tane makale, 12 tane rapor, 2 tane makale çevirisi, 5 tane kitap çevirisi, 48 tane yüksek lisans tezi, 12 tane doktora tezi, 23 tane sempozyum bildirisi olmak üzere toplam 328 tane kaynak tespit edilmiştir. Ayrıca bizim konuyla ilgili tespit ettiğimiz ancak bu çalışmada yer verilmediğini fark ettiğimiz çalışmalar da vardır. Dolayısıyla bu rakam çok daha fazladır.

zateşler (2013) Avrupa ingeneleri zerine temel sosyal politika yaklaşımlarına dair bir inceleme sunmuştur. alışmasında ingenelerin günümüz Avrupa'sında ki konumlarını, politik mücadele ve kazanımlarını açıklamış, bu alandaki farklı yaklaşımları da ortaya koymuştur. Çalışmada Roma ile ilgili kapsamlı bir sosyal politikanın halen gerçekleşmediği, Roma politikasının gerçekte geçiş ülkeleri üzerinden oluşturulduğu belirtilmiştir. Ayrıca bazı adımlar atılıp kazanımlar sağlansa bile Doğu ve Ortadoğu Avrupa lkeleri gibi Batı Avrupa lkelerinde de halen Roma'ya dışlayıcı politika ve uygulamaların görüldüğü değerlendirmesi yapılmıştır.

Önen (2012) ingenelerin iki kolu olan Rom ve Dom guruplarının mevsimlik tarım işçiliği pratiklerini konu edindiği çalışmada; Çingenelerde mevsimlik tarım işçiliğini yoğun olarak yapılan işlerden biridir ve Türkiye'nin batısındaki Romlar ile Doğu ve Güneydoğu'daki Domların mevsimlik tarım işçiliğine yönelme nedenleri birbirinden farklı olduğunu öne sürmüştür. Bu farklılıkların nedeni Türkiye'deki g pratikleridir. Romlar 1950'lerdeki tarımsal dönüşümden, Domlar ise 1990'lardaki zorunlu gten etkilenmişlerdir. Çalışmada mevsimlik tarım işçiliğinin değişen koşulları Rom ve Dom gurupları açısından etnisite ve tabakalaşma ilişkisi içerisinde ele alınmıştır.

Araştırma 2007- 2009 yılları arasında Edirne ilinden 31 Roman görüşmeci ve Diyarbakır ilinden 30 Dom görüşmeci ile derinlemesine mülakat saha çalışması ve sözlü tarih yöntemleriyle yapılmıştır. Çalışmada Lom guruplarına ise değinilmediği görülmüştür. Çalışmanın sonucunda Romanların mevsimlik tarım işçiliğini kendi yaşadıkları bölgelerde ve toplulukları içinde yaptıkları; Domların kendi bölgelerinden çıkarak Türkiye'nin Kuzey ve Batısında Dom kimliklerini saklamak suretiyle çalışmak zorunda kaldıkları neticesine varılmıştır.

Durmaz (2015), eğlence sektörünü, postmodernleşme ile birlikte ele almış, korunmasız ve kuralsız çalışma ilişkilerini gün yüzüne çıkarmayı amaçladığı araştırmasında eğlence sektöründe çalışan ve çalışma hayatının dezavantajlı durumda olan Çingenelerin, sektörün olumsuzluklarından en çok etkilenen kesim olduğuna dikkat çekmiştir. Çalışmasında Ankara'da ikamet eden 24 eğlence sektörü çalışanı ile görüşmüştür. Bunlardan 23 tanesi Çingenedir. Araştırmasının sonucunda çalışma saatlerinin ve ücret düzeylerinin belirsizliği, sendikasızlık, sosyal güvencesizlik gibi etkenlerle esnekliğin çalışma koşullarını olumsuz etkilediğine; eğlence sektöründe özellikle etnisiteye ve cinsiyete dayalı ayrımcılığın varlığı neticesine ulaşmıştır.

Akkaya (2011), İstanbul'da "Çingene Mahallesi" olarak adlandırılan Sarıyer Rumelikavağı sakinleriyle görüşmeler yapmıştır. Akkaya çalışmasında Çingenelerin kimliklerinin oluşum sürecinin arkasındaki dinamiklerini, bu insanların onları tanımlayan kavramları nasıl anlamlandırdıkları, karşılaştıkları sıkıntıları "katlanılabilir kılmayı" başarıp başaramadıkları gibi sorulara yanıt aramıştır. Ayrıca Çingene kimliğinin de kendini ifade imkânı bulması, Çingenelerin "hâkim ulusal özneye" karşı mücadeleleri ve karşılaştıkları güçlülere karşı potansiyel bir alan sağlama çabaları ele alınmıştır.

Yanıkdağ (2021) çalışmasında Türkiye'deki Çingenelerin alt kimlik gruplarını dil temelli olarak ele alır. Çalışmanın odaklandığı nokta genel olarak Roman olarak adlandırılan fakat dil özellikleri yönüyle birbirlerinden ayrılan Rom, Dom ve Lom gruplarıdır. Çalışmanın metodolojisini literatür taraması oluşturur ve elde edilen veriler sistematik bir şekilde sunulur. Çalışmada Roman ve Çingene kavramların kimlik tartışması üzerinden yarattığı kullanım ikilemine, göç kavramı üzerinden Türkiye üzerindeki tarihsel yolculuklarına ve dil temelli alt kimlik gruplarına değinilmiştir.

İlhan ve Fırat (2017) çalışmalarında Çingenelik kavramının varoluşunda ve kamusal alanda yer almasında etkili olan kavramlara yer verilmiştirler. Çalışmada önyargı, ötekileştirme, dışlama, stereotip, damgalama, Çingenelere dair mit, efsane ve söylence gibi faktörlere odaklanılmaktadır. Çalışmada Çingeneliğin inşasında dışlanma örnekleri ve buna zemin hazırlayan atasözleri, deyimler, edebi eserler ve medya faktörleri ele alınmış mitler ve olumsuz söylenceler irdelenmiştir. Çingenelerin kendilerine dönük önyargıları içselleştirmesi sebebiyle Çingeneliğin inşası ve yeniden üretilmesinde rollerinin olduğu iddia edilmiştir.

Dişli (2016) tarafından yapılan çalışmada gerek günlük hayatta gerekse akademi dünyasında Çingene ya da Roman olarak adlandırılan grupların bu alanlarda nasıl değerlendirildikleri ve tasvirlendikleri konu edilmektedir. Makalede temsil kavramından hareketle Çingenelere ya da Romanlara dair temsillerin inşa süreci ayrı ayrı el alınmıştır. Çalışmada, aynı kişilere işaret ediyor olsa bile Çingene ve Roman olarak isimlendirmenin birbirinden ayrışan kullanım şekillerinin vurgulanması amaçlanmıştır.

Uğurlu (2013) çalışmasında Kocaeli ilindeki kentsel dönüşüm projeleri ile yerinden edilmekte olan Çingene nüfusunun şehirdeki varlıkları, kimlik mücadeleleri, ötekileşmeleri, sosyo-ekonomik durumları ve beklentileri, yerlerinden edilme süreçleri ve yeniden yerleşme koşulları İzmit ilçesinde sürdürülen alan çalışmasıyla ortaya konmuştur. Çalışma, Çingenelerin yaşadığı dört mahallede yapılmıştır. Mahallelilerin genelinde ayrımcılık yapıldığı, aşağılandıkları ve dışlandıkları düşüncesi hâkim olduğu belirtilmiştir. İşsizliğin ve eğitim düzeyinin düşük olmasının nedeni olarak da bu durum gösterilmektedir. Çingenelerin niteliksiz işlerde çalışmaları, gelirlerinin düşük ve güvencesiz olmasına sebep olmaktadır. Netice itibarıyla bu durumun da daha konforlu, sağlıklı ve yasal konutlarda yaşamalarını engellediğini ve çocuklarına da nitelikli ve sürekli bir eğitim sunmasına engel teşkil ettiğini ortaya koymuştur.

Yumul (2018) Ahmet Mithat Efendi'nin "Çingene" romanını incelemiştir. Ahmet Mithat Efendi'nin özcü ve kültürel evrimci görüşleri Çingeneler üzerinden diyaloga soktuğunu belirtir. Yumul'a göre eser, Çingenelerin de diğer insanlar gibi ehlileşebileceklerini dolayısıyla medenileşmelerinin mümkün olabileceğini gösterir ancak gelecekte tam eşitliği öngörmez. Çingenelerin "Çingeneliklerinden" arınmaları ölçüsünde eşitliğin ancak mümkün olabileceği öngörüsüne dayanır.

Fırat (2022) çalışmasında Çingenelerin, tarihsel göç hareketlerini ve göçün sosyo-ekonomik/kültürel sonuçlarını ele alır. Çingenelerin Hindistan'dan itibaren başlayan göç hareketleri, konar-göçerliğe geçişleri ve yerleşiklik aşamaları ele alınmaktadır. Çalışmada Çingenelerin, büyük göçlerin ardından konar-göçerliği benimsedikleri ancak daha sonra zanaatlarının endüstrideki dönüşümler neticesinde geçerliliğini yitirmesiyle yerleşik hayata geçmek zorunda kaldıkları belirtilir. Günümüzde Çingenelerin genel olarak birçok problemler yaşadıklarını ve bu problemlerin özellikle kentlerdeki Çingeneler için çok daha yoğun hissedildiği belirtilir. Sosyal ve ekonomik problemler sarmalında “*kentlerin çeperlerine sığınmış olan Çingeneler*” için sorunların birbirini besleyip devam etmekte olduğu ortaya konmuştur. Çalışma, tarihten günümüze Çingenelerin genel görünümü mevcut literatür üzerinden irdelenmiş ve tartışılmıştır.

Görüldüğü üzere Çingeneler çok çeşitli yönleriyle bilimsel çalışmalara konu olmuşlardır. Çingenelerde dini hayat konusu ile ilgili müstakil çalışmalar ise oldukça sınırlıdır. Kuzu (2010) Düzce'deki roman vatandaşlarımızın dini tutum ve davranışlarını, Balcıoğlu (2011) Erenler ilçesindeki roman vatandaşların dini tutum ve davranışlarını incelemişlerdir. Bu çalışmalara tartışma kısmında karşılaştırmalı bir şekilde yer verilecektir. En son olarak da Ensar Çetin'in “Çankırı Poşalarında Sosyal ve Dini Hayat” adlı makalesinde Poşalar üzerine çalışılmış olması önemlidir. Bu yüzden bu çalışmaya daha geniş bir özetle yer vereceğiz. Makalede Poşaların daha çok sosyal ve kültürel yönleriyle ilgili bilgiler sunulmuştur. Dini yaşantısıyla ilgili ise daha çok genel bilgilere değinilmiştir.

Çetin çalışmasında, Çankırı Poşalarının, Türkiye'deki Çingenelerden sosyal ve kültürel özellikleri bakımından oldukça farklı olduğunu belirtmiştir. Çankırı Poşalarının, yerleşik ve yarı göçebe olmak üzere ikiye ayrıldığını; yerleşik olanların genellikle gıda toptancılığı ve inşaat malzemesi ticaretiyle, yarı göçebe olanların ise seyyar satıcılık ve bohçacılık ile uğraştığını belirtmiştir. Poşaların hiçbir şekilde müzisyenlik ve dansözlük yapmadıklarını, özel bir kıyafet tarzları ve Roman'lardakine benzer bir liderlik anlayışı olmadığını ortaya koymuştur. Poşalarda Romanlardaki Çeribaşılığa benzer bir liderlik değil saygı duydukları yaşlı, görgülü “aile büyüğü” veya “kanaat önderi” tarzında bir liderlik bulunur.

Çalışmaya göre, Çankırı Poşalarında geniş aile yapısı hâkimdir ve çocukların aile içinde çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Erkek çocuklar, bohçacılık yapan annelerine refakatçilik eder. Kız çocukları ise evde veya çadırda temizlik, yemek gibi ev işleriyle görevlidirler. Çankırı Poşalarının aile yapısında gelenekler ve dini yaşamın etkisi büyüktür. Resmi nikâh ile birlikte dini nikâh kıydırma konusunda çok titiz davranır aksi halde evliliğin olmayacağını belirtirler. Düğün Anadolu'nun birçok yerine benzer biçimde yapılmaktadır. Çankırı Poşalarında evlilikler büyük ölçüde yakın akrabalar arasında ve genelde küçük yaşlarda olmakta ve bu durumun bir tercihten çok zorunluluktan kaynaklandığı görülmektedir. Çankırı Poşalarında geleneksel aile anlayışının sürdüğünü, yaşlıların çok özel konuma ve yüksek saygınlığa sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Çetin, (2014) Çankırı Poşalarındaki dini hayatı şöyle özetler:

“Çankırı Poşalarının din anlayışını üç grupta ele almak mümkündür. Bunlar: 1. Bektaşî- Alevî anlayışını benimseyenler. 2. Çeşitli dini cemaat ve tarikatlara mensup olanlar 3. Kendisini gerçek Müslüman olarak tanımlayan ve grubun diğer üyelerinden soyutlanmış bir hayat yaşayanlar. Kendilerini Bektaşî Alevî olarak tanımlayan grup mahallede bulunan bir evin giriş katında Cem Evi olarak düzenlenen odada on sene öncesine kadar toplanıp ibadet ettiklerini söylemektedirler. Bu Cem Evi bu gün atıl durumdadır. Araştırmamız esnasında görüştiğimiz Bektaşî Alevîler, kendileriyle diğerleri (Sünnî) arasında inanç ve ibadet konusunda hiçbir farkın olmadığını, kendilerinin böyle bir ayrıma karşı olduklarını belirtmektedirler. Ayrıca görüştiğimiz Bektaşî Alevîlerin çoğunluğu ibadetleri aksatmadan yapmaya çalıştıklarını belirtmektedirler. Kendilerini Hz. Âli'yi çok sevdiklerini bunun da diğer (Sünnî) Müslümanlarla bir fark oluşturmaması gerektiğini ifade etmektedirler. Poşalar içinde görüştiğimiz diğer bir grup ise kendilerini, üst kimliklerinin Müslüman olmak olduğu ve bunun dışında bir kimlikle anılmak istemediklerini belirtmektedirler. Bu grubun içindekilerin önemli bir kısmı çeşitli dini cemaatlere devam ettikleri belirmelerine karşın gittikleri cemaatin adını vermek istememektedirler. Bu grup da bulunur da ibadetleri aksatmadan yapmaya çalıştıklarını, çocuklarının din eğitimi ile ilgilendiklerini ve diğer Poşa gruplarına karşı olumsuz bir tavırların olamayacağı söylemektedirler. Görüşmemiz esnasında bu gruptaki katılımcılar

“Müslümanların kardeş olduğuna” vurgu yapmakta ve kendilerinin etnik veya kültürel farklılıktan dolayı dışlanmak istemediklerini belirtmektedirler. Araştırmamız çerçevesinde görüştüğümüz diğer bir dini grup ise kendileri gerçek Müslüman olarak tanımlayan ve diğerlerinin gerçek anlamda İslam’ı yaşamadıkları söyleyenlerdir. Bu grup da kendileri Poşa olarak tanımlamalarına rağmen ana gruptan kısmen soyutlanmış bir hayat yaşamaktadırlar. Bu gruba mensup olanlar kendilerinin daha önce Bektaşî Alevi olduklarını, ancak on yıl önce Müslüman olduklarını belirtmektedirler.”

Bu verilere göre Çankırı Poşalarının din anlayışı üç grupta ele alınır: bir grup Bektaşî- Alevi olanlardır. Diğer bir grup ise çeşitli dini cemaat ve tarikatlara mensup olanlardır. Bir diğer grup ise kendisini gerçek Müslüman olarak tanımlar ve diğer gruplardan kendilerini soyutlanmış bir hayat yaşarlar. Alevi Poşaların dini yaşantıları hem cem evine hem camiye gidecek şekilde sünni inançla bütünleşmiş durumdadır. Dini bir cemaate bağlanan grup ise sünni Müslümandır ve görüntüde dini hassasiyetleri güçlüdür. Üçüncü grup ise on yıl öncesine kadar alevi iken sonradan sünni Müslüman olduklarını ifade ederler.

Çetin, çalışmasının sonucunda Poşalarla ilgili bilgilerin son derece az ve önyargılı olduğunu belirtir. Poşaların sosyal ve dini hayatları Türk toplum yapısı içinde marjinal bir durumun olmadığı, Poşalar kendilerinin Çingene denmesinden, dışlanmaktan ve Bektaşî Alevilik ve Sünnilik şeklinde yapılan bir ayırmadan rahatsızlık duyduklarını ortaya koyar. Görüşülen Bektaşî Alevi Poşalar, kendilerinin Sünnilerden bir farklarının olmadığını, cem evinin de Camiinin de Allah’ın Evi Olduğunu Vurgulamıştır. Görüşülen Alevi Bektaşî gurubun kanaat önderi beş vakit namaz kıldığını, ramazanda ve muharrem orucu tuttuğunu ve namazlarını çoğunlukla camide cemaatle kıldığını ifade etmiştir. Çalışmaya göre Poşaların tamamına yakını kimlik olarak Türk ve Müslüman kimliğini kendileri için yeterli görür ve Poşa ifadesinin kullanılmasından memnun olmasalar da Çingene denmesindense Poşa denilmesini tercih ederler (Çetin, 2014).

Tüm literatür incelendiğinde Çingeneler üzerine akademik çalışmalar çok çeşitli alanlarda devam etmekte olduğu görülür. Poşalar üzerine ise çalışmalar daha sınırlı kalmıştır. Poşalarda dini hayat ile ilgili literatür ise çok sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

SAHA ÇALIŞMASI YAPILAN YUSUFELİ İLÇESİ VE KINALIÇAM KÖYÜ

2.1. YUSUFELİ İLÇESİ VE SOSYOKÜLTÜREL YAPISI

Yusufeli, Doğu Karadeniz bölgesinde Artvin iline bağlı bir ilçedir. İlçenin yüzölçümü 2270 km², rakımı 560 m'dir. İlçe merkezi, Çoruh Nehri ve Barhal Çayı'nın birleştiği bir vadide kurulmuştur. İlçe doğusunda Erzurum'a ait Olur, güneydoğusunda Oltu, güneyinde Uzundere, güneybatısında İspir ilçeleri, batısında Rize'ye ait Ardeşen, kuzeybatısında Fındıklı ilçeleri ve kuzeyinde Artvin'e ait Arhavi, Murgul ve Merkez ilçelerine komşudur. İl merkezine uzaklığı 85 km olan Yusufeli'ne ulaşım Erzurum-Artvin karayolu ile sağlanır (Artvinli, 2013).

Yusufeli'nde yerleşik hayatın ilk izleri M.Ö. 5000'li yıllara dayanır. Tarih öncesi devirlerde kurulan Hurriler bölgeye kadar yayılmış, tarihi çağlarda ise Hititler, Urartular, İyonlar ve İranlılar Çoruh havzasına hâkim olmuş ve kültür izleri bırakmıştır. M.S. 3. Yüzyıldan sonra kurulmaya başlayan Gürcü krallıkları, Yusufeli bölgesini yönetimleri altına almış olmasına rağmen güçlü devletler kuramadıklarından Çoruh havzası İran ve Bizans devletlerinin mücadele sahası olagelmıştır. 12. Yüzyılda Gürcü Bagratlı Krallığı devrinde Çoruh havzasına Kıpçak Türkleri gelmiş ve bölgede ilk yerleşimci olarak kalmışlardır. Osmanlı devletinin Kafkasya'yı fethi sırasında Kanuni sultan Süleyman döneminde 1549'da Yusufeli bölgesi de fethedilmiş. Ve birinci dünya savaşında bir buçuk yıllık bir Rus işgal dönemi hariç bölge yabancı işgaline bir daha uğramamıştır. Osmanlı fethinden sonra bir asır içinde Yusufeli bölgesinin Türkleşmesi ve İslamlaşması tamamlanmıştır. 28 Mayıs 1914 tarihinde padişah fermanıyla önceden Kiskim olan ismi, veliaht-ı saltanat Yusuf İzzettin Efendinin ismine izafeten Yusufeli olarak değiştirilmiştir (Demirel, 2010).

Günümüzde Yusufeli halkı, geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlamasının yanında tarım alanlarının yetersizliği yüzünden gurbetçilik, ilçenin en önemli geçim kaynağı haline gelmiştir. Tarım ancak aile işletmeciliği şeklindedir. Akdeniz iklimine yakın iklimi sayesinde Turunçgiller dışında hemen hemen tüm meyveler yetişir. Seracılık 1993 ten beri geliştirilmiş ve ilçenin önemli Pazar ve istihdam alanı olmuştur.

Toprağı minareli bakımından oldukça zengin olan ilçede, yılda 9 kez yonca ve üç kez kültür bitkisi ürünü alınabilmektedir. Bu yönüyle Akdeniz’de olmadığı halde Akdeniz iklimine sahip tek ilçedir. İlçede kültür bitkisi olarak zeytin, pirinç, buğday, çavdar, kayısı, kiraz dâhil birçok çeşit ürün yetişmektedir. Dağlarında ise çeşit çeşit yabani meyve ve yabani hayvan mevcuttur. Vadiler tabii bir sera etkisi yapmakta suyun ulaşabildiği her taşın üstü her bayır Yusufeli halkı için tarım alanı olarak kullanılabilir. Pirinç ve buğdayın aynı tarladan aynı sene içerisinde alındığı tek yerdir. Yusufeli zeytini, Yusufeli üzümü, Yusufeli pirinci olarak pazarlarda tercih edilen kendine has markalaşmış ürünlerin sahibidir (Küçükbaşol, 2015).

Arıcılık, büyük ve küçükbaş hayvancılık da geleneksel geçim kaynaklarından birisidir. Ancak hayvancılık da ailelerin kendi ihtiyacını giderebilecek boyuttadır. İlçenin ekonomik ve coğrafi konumu Yusufeli insanını gurbetçiliğe mecbur bırakmıştır. Daha çok taş duvar ustalığı, inşaat ustalığı, pastacılık ve fırıncılık gibi meslekler Yusufeli halkının tercih ettiği iş alanlarıdır (Artvinli, 2013).

Yusufeli halkının en önemli sosyal etkinliği yaz ve güz aylarında festival havasında yapılan karakucak güreşleri ve boğa güreşleridir. İlçe Rafting, dağcılık, kano, inanç turizmi, avcılık ve kampçılık gibi turizm çeşitliliğine sahiptir. Tarihi kiliseler, manastırlar, kale ve gözetleme kuleleri çok sayıda yerli ve yabancı turistler tarafından ziyaret edilir. Doğa turizmi ve fotoğrafçılık sanatına meraklı olanların da sıkça ziyaret ettiği ilçelerdendir.

İlçede turizm hızla artmaktadır. Raftingde dünyanın en ekonomik ve en heyecan verici nehirlerden biri olması nedeniyle tercih sebebidir. Ayrıca ilçe tarihi eser bakımından oldukça zengindir ve dini turizm de artmaya başlamıştır. Kış turizmi, “Helikopterle dağ kayağı” Yusufeli köylerinde başlamıştır. Baraj suları altında kalacak olması nedeniyle de çokça yerli turist tarafından ziyaret edilmiş, çeşitli sosyal medya platformlarında geniş yer verilmiştir. Türkçe, Lazca, Gürcüce ve Hemşince konuşulan diller arasındadır. Müziği ile de zengin bir tarih ve kültürü barındırmaktadır. Tulum, kemençe ve akordeon yörede kullanılan çalgı aletlerindendir (Küçükbaşol, 2015).

Yusufeli halkı, saflıkları, temiz ahlâkları, dürüstlükleri, becerileri, azim ve çalışkanlıkları, saygılı karakterleri ile tanınır (Artvinli, 2013). Dindarlıkları, geceleri dükkânların önündeki malların içeriye alınmaması, dükkân kepenklerinin kapalı

olmayışı, hırsızlığın ve suç oranının azlığı dolayısıyla “hapishanelerin boşluğu” ile meşhur olmuşlardır (Sabuncuoğlu, 2015) Gittikleri her yerde bu özellikleri ile kendilerine has bir kültürü temsil etmişler bu kültür sayesinde sevilmiş ve sayılmışlardır. Bugün gurbetçilikten ziyade ilçeden büyük şehirlere göç yapılmaktadır. Özellikle Yusufeli Barajının yapımıyla birlikte Yusufeli halkının dışarıya göçü hızlanmıştır.

Artvin’in, dışarıya en fazla göç veren ilçesi Yusufeli’dir. İlçenin nüfusu 1990 yılında 37060 iken, 2000 yılında 29133’e, 2008 yılında 22220’ye; 2023 yılında ise 18854’e gerilemiştir (artvin.gov.tr).

Bununla birlikte baraj istihdam alanı açmış, baraj yapımında çalışmak üzere dışarıdan geçici göç almıştır. Bu durum Yusufeli nüfusunun içindeki yerli halk oranını kısmen de olsa azaltmış ve var olan Yusufeli kültürünün yavaş yavaş zayıflamasına sebep olmuştur.

2022 sonbaharı itibariyle Yusufeli, yeni yerleşim yerine taşınmıştır. Tamamen yeni bir bölgede yeni binalarda yaşamaya başlayan ilçe halkı doğduğu büyüdüğü evini, köyünü, geçmişini, hatıralarını sular altında bırakmanın hüznünü ve yepyeni bir bölgede yaşamamanın zorluklarını, sıkıntılarını ve elbette heyecanını aynı anda yaşamaktadır. Yeni yerleşim yerinde de Yusufeli kültürünün yaşatılmasına gayret edilecektir.

2.2. KINALIÇAM KÖYÜ VE SOSYOKÜLTÜREL YAPISI

Eski ismi Aşbişen’dir. Çok sıcak olduğundan aşı pişiren anlamında kullanıldığı halk arasında inanılsa da aslında Ermenice “at köyü” anlamındaki Asbaşen’den türemiştir. Eskiden at tavlalarının olduğu ve günümüzde yok olduğu bilinmektedir. Köy içerisinde ana kayaya kurulu Ortaçağdan kalma bir kale vardır. Kilisenin düzü diye bilinen mevkide iki tane kilise olduğu ancak bugün tamamen kaybolduğu görülmektedir (Artvinli, 2013).

Köy, Yusufeli Erzurum karayolunun 22. Kilometresinden başlayarak ve yolu paralel takip eden Tortum Çayı boyunca kuruludur. Morkaya, İşhan, Sebzeciler ve Irmakyanı köyleri ile komşudur. Son yıllarda seracılık faaliyetlerinin başlamasıyla köylünün refah seviyesi yükselmeye başlamıştır. Meyvecilik ve sebzecilik için köyün iklimi oldukça elverişlidir. Göç veren köylerdendir (Artvinli, 2013).

Kınalıçam köyünün yerli halkı tıpkı Yusufeli geneli gibi Kıpçak Türklerinden oluşmaktadır. Arazi sahiplerinin çoğunluğunu Morkaya köylüleri oluşturur. Kış aylarında yüksek rakıma sahip Morkaya köylüleri daha sıcak olduğundan Kınalıçam'ı kışlık olarak ve meyve ihtiyacı için bağlık olarak kullanmaktayken sonraları tamamen Kınalıçam'a yerleşmişlerdir. Yusufeli Barajı nedeniyle köy artık boşaltılmıştır. Sular altında kalacak olması nedeniyle istimlak edilen köy halkı çoğunlukla Yusufeli yeni yerleşim yerine yerleşmişlerdir.

Poşalar, köye 1980'li yılların sonlarında birkaç aile ve çadırla gelmişler ve Erzurum-Artvin karayolu kenarında bir mahalleye yerleşmişlerdir. Önce çadırlarda yaşarken daha sonra gecekondularla evlerle yerleşik yaşama geçmişlerdir. Poşalar, hurdacılık ve halk arasında bohçacılık olarak isimlendirilen bir çeşit seyyar satıcılık ile geçimlerini sağlamaktadır. Bir baba ve dört oğul olarak gelip yerleştikleri köyde Poşalar son olarak yaklaşık 40 hane 250 nüfus olarak yaşamaktadırlar. Poşaların yaşadığı mahallede sadece kendilerinin yaşadıkları ve “yerli” diye isimlendirdikleri köylülerden ayrı bir yaşam alanı oluşturdukları gözlemlenmiştir. Poşalar, baraj nedeni ile istimlak edilen Kınalıçam Köyünden, köye yakın olan Erzurum ili Uzundure ilçesine yerleşmeyi tercih etmişlerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalarda kesin tek bir doğruya ulaşılmaya çalışılmaz var olan, bütüncül bir yaklaşımla sunulmaya çalışılır. Bu çalışmamızda katılımcıların yanıtlarına dayalı olarak derinlemesine araştırma ve sorgulama imkânı sunduğu için nitel araştırma yöntemleri tercih edilmiştir. Nitel bir çalışma olan bu araştırmada, fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Fenomenoloji insanların belirli bir kavramla ilgili bakış açılarını, duygularını, düşüncelerini ifade etmelerini sağlayan ve konuyla ilgili deneyimlerini tanımlamak için kullanılan nitel bir araştırma yöntemidir (Rose, Beeby, Parker, 1995; akt. Tekindal, Arsu, 2020). Araştırmada Kınalıçam köyü Poşalarının dini hayatları ile ilgili görüşlerinin alınması amacı ile yarı yapılandırılmış bir görüşme formu (Ek-1) oluşturulmuştur. Ayrıca çevre halktan poşalar ve dini yaşantıları ile ilgili görüşlerinin alınması amacı ile yarı yapılandırılmış bir görüşme formu (Ek-2) oluşturulmuş ve etik kurul onayı alındıktan sonra derinlemesine yüz yüze mülakat yapılmıştır. “Mülakat, önceden belirlenmiş bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama şeklinde tasarlanan etkileşimli bir iletişim süreci ya da veri toplama aracıdır. Mülakatta açık uçlu sorular yoluyla, deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar, zihinsel algılar ve tepkiler gibi gözlenemeyen durumların anlaşılması sağlanır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

3.1. ÖRNEKLEM GRUBU

Örneklem, hakkında araştırma yapılan evrenden seçilen onun sınırlı bir parçasıdır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013). Bu çalışmadaki örneklem ise seçkisiz örnekleme çeşitlerinden amaçsal örnekleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Amaçsal örnekleme, çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013).

Araştırma alanı, Poşaların yaşadığı Artvin ilinin Yusufeli ilçesine bağlı Kınalıçam Köyünün bir mahallesidir. Bu mahallenin seçilmesindeki amaç mahalleye ulaşımın kolay olması, Yusufeli Poşalarının toplu ve yoğun bir şekilde en çok burada

ikamet etmesi ve yapılan Yusufeli barajı ile mevcut köyün sular altında kalacak olmasıdır.

Araştırmamızın örnekleme amaçlı örnekleme tekniği ile seçilen Artvin ili Yusufeli ilçesi Kınalıçam köyünde yaşayan 14 Poşadan oluşmaktadır.

3.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme en az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim sürecidir. Yarı yapılandırılmış görüşme ise görüşme türlerinden olup hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirmeyi sağlar (Büyüköztürk vd., 2013). Çalışmanın başında kaynak taraması yapılmıştır. Konuyla ilgili olan kitaplar, tezler, makaleler, vb. çalışmalar incelenmiş gerekli değerlendirme ve sınıflandırma yapılmıştır. Poşalarla ve çevre halkla yapılacak görüşme formları ayrı ayrı oluşturulmuştur (Ek 1 ve Ek 2). Araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formları daha sonra uzman incelemesinden geçirilerek son hali verilmiştir. Etik kuruluna sunulan formlar ile görüşmeler yüz yüze gerçekleşmiş, izin alınarak ses kaydı yapılmış ve kayıt altına alınmıştır.

3.3. VERİ ANALİZİ

Ses kayıt cihazı ile kayıt edilen görüşmeler daha sonra araştırmacı tarafından transkript edilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Görüşme verilerinden hareketle dini ibadetlerin uygulanışı ile ilgili bulgular, dini bilgiler ile ilgili bulgular ve dinin günlük yaşama etkisi ile ilgili bulgular olmak üzere üç ana kategori ve her kategoriye ait kodlar oluşturulmuştur. Bunun yanında görüşmecilerin bazı görüşleri doğrudan alıntı olarak verilmiştir. Görüşmecilerin görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılar, Poşa katılımcılar için P1, P2, P3,..., P14 şeklinde, yerli halk katılımcılar için ise Y1, Y2, Y3,..., Y6 şeklinde kodlanarak verilmiştir. Bu alıntıların çalışmanın güvenilirliğini olumlu etkilediği çeşitli araştırmacılar tarafından da belirtilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YUSUFELİ POŞALARINDA DİNİ İNANÇ, TUTUM VE DAVRANIŞLARIYLA İLGİLİ BULGULAR

Çalışmamıza konu olan Yusufeli Poşalarının dini yaşamlarını tespit etmek için Kınalıçam köyünde ikamet eden Poşalardan amaçlı örneklem yöntemiyle belirlenmiş kişilerle katılımcı olarak görüşülmüştür. Ayrıca köyde Poşalar hakkında bilgi alınabilecek belirli kişilerle yerli katılımcı olarak görüşme yapılmıştır.

4.1. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Araştırmaya katılan Poşaların ve yerli halkın cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi gibi demografik özelliklerine yönelik bulgular aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.1 . Poşa Katılımcıların Cinsiyetine Göre Dağılımı

Cinsiyet	f
Erkek.	4
Kadın	10

Tablo 4.1 incelendiğinde katılımcıların 10'u kadın, 4'ü ise erkek olmak üzere araştırma gurubumuzun çoğunluğunu kadınların oluşturduğu görülmektedir. Araştırma kapsamındaki Poşa mahallesi görüşme yapmak üzere ziyaret edildiğinde erkeklerin iş nedeniyle evde olmamasından dolayı daha çok kadın katılımcılarla görüşme yapılabilmektedir.

Tablo 4.2. Yerli Katılımcıların Cinsiyetine Göre Dağılımı

Cinsiyet	f
Erkek	5
Kadın	4

Tablo 4.2 incelendiğinde yerli halk olarak görüşülen katılımcıların 5 tanesinin kadın, 4 tanesinin erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3. Poşa Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımı

Yaş	f
18-35 yaş	8
36-55 yaş	5
56-75 yaş	1

Tablo 4.3 incelendiğinde katılımcıların 35 yaş altında olanların 8, 36-55 yaş aralığında olanların 5, 56 yaş üstü olanların ise 1 kişi olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunun genç kesimden oluşmasında görüşmeye katılım isteklerinin gençlerde daha fazla olmasının etkisi büyüktür.

Tablo 4.4. Yerli Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımı

Yaş	f
18-35 yaş	2
36-55 yaş	5
56-75 yaş	2

Tablo 4.4 incelendiğinde ise araştırmamıza katılan yerli halkın yaş dağılımında 18-35 yaş aralığında 2, 36-55 yaş aralığında 5, 56-75 yaş aralığında 2 kişi olduğu görülmektedir.

Tablo 4.5. Poşa Katılımcıların Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Eğitim	f
Okur-yazar değil	6
Okur-yazar	2
İlkokul	4
Ortaokul	2

Tablo 4.5 incelendiğinde Poşa katılımcılarının 6 tanesinin okuryazar olmadığı 2 kişinin sadece okuryazar olduğu ancak ilkokul okumadığı görülmektedir. İlkokul mezununun 4 kişi, ortaokul mezunun sadece 2 kişi olması ve lise mezununun dahi olmayışı eğitim seviyesinin düşük olmasının kanıtlarından sayılabilir.

Tablo 4.6. Yerli Katılımcıların Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Eğitim	f
İlkokul	2
Lise	3
Üniversite	4

Tablo 4.6 incelendiğinde ise Poşa halkı ile ilgili bilgilerine başvuru alan yerli halkın eğitim seviyesinin yüksek olduğu görülmektedir. Bu duruma Poşaları yakından tanıyan ve onlarla ilgili daha sağlıklı, önyargısız bilgi edinilebileceği düşünülen öğretmen ve imamlarla görüşülmesi etkili olmuştur.

Tablo 4.7. Poşa Katılımcıların Mesleğe Göre Dağılımı

Meslek	f
Ev hanımı	10
Emekli	2
Hurdacılık	1
Hayvancılık	1

Tablo 4.7 incelendiğinde kadın katılımcıların hepsinin ev hanımı olduğu, erkek katılımcıların 2 tanesinin emekli olduğu, 1 tanesinin hurdacılıkla 1 tanesinin de hayvancılıkla geçimini sağladığı görülmektedir.

Tablo 4.8. Yerli Katılımcıların Mesleğe Göre Dağılımı

Meslek	f
Ev hanımı	2
İmam	2
Öğretmen	4
Memur	1

Tablo 4.8 incelendiğinde ise katılımcıların 2 tanesinin ev hanımı olduğu, 2 tanesinin imam, 1 tanesinin memur, 4 tanesinin ise öğretmen olduğu görülmektedir.

Tablo 4.9. Poşa Katılımcıların Demografik Dağılımı

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Eğitim
P1	Kadın	31	Ev hanımı	Okuryazar
P2	Kadın	38	Ev hanımı	Okuryazar değil
P3	Kadın	28	Ev hanımı	Ortaokul
P4	Kadın	30	Ev hanımı	İlkokul
P5	Kadın	33	Ev hanımı	Okuryazar değil
P6	Kadın	36	Ev hanımı	İlkokul
P7	Kadın	42	Ev hanımı	Okuryazar
P8	Kadın	35	Ev hanımı	Okuryazar değil
P9	Kadın	33	Ev hanımı	Okuryazar değil
P10	Kadın	19	Ev hanımı	Ortaokul
P11	Erkek	55	Emekli	İlkokul
P12	Erkek	65	Emekli	Okuryazar değil
P13	Erkek	42	Hurdacılık	Okuryazar değil
P14	Erkek	35	Hayvancılık	İlkokul

Tablo 4.9 incelendiğinde Poşa katılımcıların demografik dağılımını toplu bir şekilde görülmektedir. Katılımcılara P1, P2, P3... olarak isimlendirilerek kimlikleri gizlenmiş, cinsiyet, yaş, meslek ve eğitim durumları sunulmuştur.

Tablo 4.10. Yerli Katılımcıların Demografik Dağılımı

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Eğitim
Y1	Erkek	39	Öğretmen	Üniversite
Y2	Kadın	26	Öğretmen	Üniversite
Y3	Kadın	26	Öğretmen	Üniversite
Y4	Kadın	65	Ev hanımı	İlkokul
Y5	Erkek	55	İmam	Lise
Y6	Erkek	36	Öğretmen	Üniversite
Y7	Kadın	41	Ev hanımı	İlkokul
Y8	Erkek	59	İmam	Lise
Y9	Erkek	37	Memur	Lise

Tablo 4.10 incelendiğinde yerli katılımcıların demografik özellikleri toplu bir şekilde görülmektedir. Katılımcılara Y1, Y2, Y3 ... olarak isimlendirilerek kimlikleri gizlenmiş, cinsiyet, yaş, meslek ve eğitim durumları sunulmuştur.

4.2. DİNİ İBADETLERİN UYGULANIŞI İLE İLGİLİ BULGULAR

Çalışmamızın bu bölümünde araştırmamıza konu olan Poşaların dini tutum ve algılarını ortaya çıkarmak amacıyla İslam temel inanç ve ibadet yapısıyla uyumları ölçülmeye çalışılmıştır. Poşaların dini yaşantının pratiğe dökülmüş hali olan ibadet yapma sıklıkları ve bu konudaki algıları hakkındaki bulgular verilecektir.

4.2.1. Namaz İbadeti

İslam dinine mensup bireylerin yapmakla mükellef oldukları belli ibadetleri vardır. Namaz kılmak da bu ibadetlerden birisidir. Namaz, günde beş defa kılınması nedeniyle süreklilik ve kararlılık gerektirir. Bu yüzden düzenli namaz kılınması toplumumuzda dindarlık ölçütü kabul edilmektedir. Ayrıca Cuma bayram namazı gibi cemaatle camide kılınan namazlar gözlenme açısından kolaylık sağlamaktadır.

Poşalarla yapılan görüşmelerde Poşaların namaz kılma sıklığı ile ilgili “*Ne kadar sıklıkla namaz kılarırsınız? Cuma bayram teravih namazlarına devam eder misiniz?*” sorusuna verilen cevapların frekansları Tablo 4.11 de verilmiştir.

Tablo 4.11. Poşa Katılımcıların Namaz İbadeti Eğilimleri

Namaz	f
Beş Vakit(Cuma, Bayram)	8
Bazen	4
Hiç	2

Tablo 4.11 incelendiğinde katılımcıların 8 tanesinin (4 tanesi erkek katılımcı olarak Cuma ve Bayram namazları da olmak üzere) düzenli namaz kıldıkları görülür. Dört katılımcı ise bazen kıldıklarını belirtmişlerdir. İki katılımcı ise hiç namaz kılmamaktadır.

Namaz kılma alışkanlığı ile ilgili cevaplarından yapılan bazı alıntılar ise aşağıdaki gibidir:

“Namazlarımı kılabilirim. Cenabı Allah’ın bildiğini kıldan inkâr edemem. Ben biraz vesveseliyimdir. Tedavi de gördüm psikolojik. Çocuklarım özürlü onlar yüzünden kendim rahatsızlandım. Şimdi namaza kılmaya çok hevesleniyorum. Ama Beynim rahat değil. Çok çok Kur’an okumak istiyorum ama toplayamıyorum kafamı. Eşim ama Allah’ıma çok şükür namazını kılıyor. Verdiğine çok şükür ki diyelim köyde cenaze var asla onun namazını kaçırmaz. Cumayı kesinlikle hiç kaçırmaz. Teravihi de kılar beş vaktini de kılar.” (P2, Kadın, 38)

P2 (Kadın, 38) namazlarını genellikle kıldığını söylerken psikolojik rahatsızlıkları nedeniyle ihmal ettiğini ima etmiştir. P4 (Kadın, 30) ise namazlarını düzenli kıldığını, sabah namazlarında bazen sıkıntı yaşayabildiğini ima etmiştir.

“Elhamdülillah Müslümanız. İnaniyoruz da kılıyoruz da hocam. Bazen kaçıyorum da sabah namazını kavuşturabildiğim kadar. Eşim namazlarını asla kaçırmaz. Büyük oğlum 12 yaşında cumalarını kılıyor. Kaynanam kaynatam da kılıyorlar hocam.” (P4, Kadın, 30)

P5 (Kadın, 33) ve P7 (Kadın, 42) ailecek çok dindar olduklarını ve düzenli namaz kıldığını belirtmiştir. P9 (Kadın, 33) ise kendisinin düzenli kıldığını ev halkından kadınların namazlarını kıldıklarını ancak erkeklerin pek kılmadıklarını belirtmiştir.

“Evet, çok dindarız. Beş vakit kılarım. Oğlum 13 yaşında beş vakit namazını kılar. Eşim de kılar. Biz zaten onun için yaşıyoruz başka bir şey için değil. Cumaya bayrama gider. Teravihi de gider. Benim eşim öyle bir insandır ki şuan da biz peygamber efendimizin hayatına özeniyoruz. Bak sen öyle bir insanı aradın tam karşında buldun. Benim eşim evde kaldığında kesinlikle yolda kahvede bulamazsın. Evde çocuklarının başında durur. Her gidişinde camiye de götürür. Namazlarını da kıldırır.” (P5, Kadın, 33)

“Müslümanların hepsini yaşıyoruz elhamdülillah. Namazı da işim olmayanda kılıyorum fırsat buldukça kılıyorum. Eşim kılıyor. Cuma teravih bayram kılıyor.” (P7, Kadın, 42)

“Beş vakit kılıyorum. Sabah namazı da dâhil. Eşim kılamıyor o çünkü sürekli işe gidiyor. Kaynanam kaynatam kılıyor ama geri kayınlarım kılmıyor. Erkekler pek kılmıyor. Eltiler kılıyor. Cumayı kılarlar. Teravihe giderler. Bayram kılarlar.” (P9, Kadın, 33)

P6 (Kadın, 36) ve P10 (Kadın, 19) ise namaz kılamadıklarını mahcubiyet duygusuyla dile getirmiştir.

“Namazı kılamıyorum hocam. Çok istiyorum ama kılamıyorum. Eşim cumalarını kılar. Ama çiftçilik yapıyor 5 vakit kılamıyor. Bayram kılar. Teravihe de arada kılar.” (P6, Kadın, 36)

“Ben kılamıyorum. Bir kaç kere kıldım ama. Babam gider cumalara. Annem de fırsat buldukça kılar. Bütün evin işini ben yapıyorum anneme falan yaptırmıyorum. Yani kılamıyorum. Ama nasıl bir şeyse her sabah ezanla uyanıyorum. Bir şey dürtüyor beni. Sabah karşı ezan okundu ama kalkmadım. Nişanlım cumaya gidiyor Allaha şükür.” (P10, Kadın, 19)

P11 (Erkek, 55) ve P12 (Erkek, 65) ise namaz konusunda çok hassas olduklarını düzenli kıldıklarını belirtmiştir.

“Namaz beş vakittir. Onun arada sırada kılınması falan olmaz. Sabah namazına da dâhil olmak üzere Allaha şükür kılıyorum hepsini. Cami hocası arkadaşlarıma da sor istersen. Yalan dolan olmadan neyse o. Bunu sadece bana değil istersen tüm köylüye sor bizim kabilenin yüzde sekseni dinini yaşar. Hanefî mezhebinden olan her türlü ibadetlerin yapıyoruz. Başka ibadetlerim yok. Ancak ben bazen zikir tesbih çekiyorum. Estağfurullah, ya Erhamerrahimin diye tesbih çekerim.” (P11, Erkek, 55)

“Beş üstüne beş kılarım.” (P12, Erkek, 65)

Görüldüğü üzere Poşalar namaz konusunda diğer Müslümanlar gibi bir tutum sergilemektedirler. Ülkemizin genelinde de namaz kılanlar vardır, ara sıra kılanlar vardır hiç kılmayanlar vardır. Poşalarda da sorulan soruya verilen yanıtta bu paralelde bir sonuç ortaya çıkmıştır. Soruya yanıt olarak hane halkı hakkında da bilgi istenmiş ve yine aynı durum söz konusu olmuştur. Verilen cevaplara göre katılımcılar namazın farz olduğunu bilmekte bunların çoğunluğu düzenli kılmakta, bazıları düzensiz kılmakta, azınlık ise hiç kılmamaktadır.

Poşaların namaz kılma alışkanlıkları ile ilgili köylü yerli halka *“Ne sıklıkta namaz kılarılar. Cuma bayram teravih namazlarına tanık oldunuz mu?”* sorusuna verilen cevaplardan bazı alıntılar aşağıdaki şekildedir:

“Genel olarak değil ama kılanlar var. Cuma namazını genel olarak kılıyorlar çok az kaçırıyolar. Bayramı kılıyorlar. Toplumun çok olduğu yerlerde kendilerini daha çok gösteriyorlar. Teravih de ilk baştan çok oluyor ama sonradan azalıyor.”(Y1, Erkek, 39)

“Çocuklar çok kılmıyor. 6. Sınıfta başlıyor müfredat olarak namaz takip çizelgelerine hevesleniyorlar. Büyüklerden kılanlar oluyormuş. Camilerde de genelde yaşlıları var.”(Y2, Kadın, 26)

“Aynı bizim gibi bazıları kozmopolit (ibadetsiz) Müslüman. Bazısı ise beş vakit namazını kılan orucunu tutan çocuklarını kuran kursuna gönderen camiye gönderen dini inancını yaşamaya çalışan Müslüman. Dindar olanların genel de çocukları da zararsız. Dindarlar çeyreği ancaktır. Ama diğerleri de dindar olmasalar da saygılıdır. Çoğu cumaya teravihe gider. Gitmeyenler de azınlıkta.”(Y5, Erkek, 55)

“Cumaya giderler, beş vakit olmasa da. Ama evde kılıyorlar mı bilemem. Büyükleri var hacıları, onlar gider kılar namazlarını.” (Y6, Erkek, 36)

“Dediklerine göre kılıyorlarmış. Hatta bir tane dedeleri vardı bahçelerinde kılardı görürdüm. Vefat etti şimdi o.” (Y7, Kadın, 41)

“Beş vakit namaz evlerinde kılıyorlar mı bilmiyorum ama teravih namazına geliyorlar bazıları. 100 kişi varsa 20 kişi geliyor mesela teravihe. Özellikle çocuklar çok sever ya teravih, onlar geliyor. Sakallı bir büyükleri var o beş vakit kılıyordur.” (Y9, Erkek, 37)

Köylü halktan alınan cevaplar incelendiğinde Poşaların cemaat gerektiren Bayram, Cuma, Teravih, Cenaze namazlarını genel itibariyle kıldıkları görülmektedir. Beş vakit namaz ise evlerde kılmaları nedeniyle halk tarafından yeterince gözlenememiş ve bu nedenle bilmedikleri ama duyduklarına göre kıldıkları ifade edilmiştir.

4.2.2. Oruç İbadeti

Oruç tutmak İslam’ın beş şartından biri olarak kabul edilmektedir. İslam dininde, ramazan ayı boyunca imsak vaktinden iftar vaktine kadar tutulan oruç farzdır. Ayrıca farklı zamanlarda nafile olarak da oruç tutulabilmektedir. Oruç ibadeti yemekten

içmekten uzak durmak şeklinde yapıldığı için nefsi zorlayan bir ibadettir ancak senede bir ay tutulması nedeniyle ülkemizde namaz kılma oranına göre daha fazla bir orana sahip olduğu söylenilebilir.

Poşalarla yapılan görüşmelerde oruç tutma sıklığı ile ilgili “*Oruç tutar mısınız? Ne sıklıkla?*” sorusuna verilen cevapların frekansları Tablo 4.12’de verilmiştir.

Tablo 4.12. Poşa Katılımcıların Oruç İbadeti Eğilimleri

Ramazan Orucu	f
Sürekli	8
Bazen	2
Hiç	4

Tablo 4.12 incelendiğinde katılımcıların 8 tanesinin Ramazan oruçlarını düzenli, 2 tanesinin ara sıra tuttıkları görülür. 4 kişi ise hiç oruç tutmamaktadır.

Oruç tutma alışkanlığı ile ilgili cevaplarından yapılan bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Tutuyoruz hocam tutuyoruz. Allah şükür tutuyoruz. Sadece adet günlerim de tutamıyorum. Ben 7 yaşından beri oruç tutarım.” (P1, Kadın, 31)

“Ağzımıza pamuk ile su damlatana kadar orucu kesinlikle yemeyiz. Geçen senelerde oğluma da tutturduk. Bu sene de tutacak. Öle orucunu yedirmeyiz kesinlikle.” (P5, Kadın, 33)

Görüldüğü üzere P1 (Kadın, 31) çocukluğundan itibaren oruç tuttuğunu belirtirken P5 (Kadın, 33) ölüm anına kadar orucu yemeyeceklerini ima etmiştir.

“Oruç tutuyorum. Sağlık sorunum bile olsa tutarım Eşim de tutuyor. Çocuklarımdan biri imam hatip mezunu. Tutar. Kızım da okuyor.” (P7, Kadın, 42)

“Bir full. Ama içimizde hasta olanlar da var. Yaşlı olanlar da var. Hükmü ne ise o. Hayatımda yediğimi bilmem. Ama nafile oruç tuttum dersem yalan olur. Kandil günü tutan arkadaşlar var. Üç aylar da tutanlar var. Ama ben tutmadım.” (P11, Erkek, 55)

P7 (Kadın, 42) sağlığı yerinde olmasa dahi oruç tutacak kadar hassas olduğunu belirtmiş, P11 (Erkek, 55) ise nafile oruç tutmasa da farz oruçlarını hiç kaçırmadığını söylemiştir.

“Eşim asla o kadar sıcakta çalışmasına rağmen asla orucunu kırmaz. Herkes orucunu kırar benim eşim orucunu kırmaz. Ama ben tutamıyorum.” (P2, Kadın, 38)

“Kaynanam kaynatam eşim de tutuyor da ben 2 senedir tutamıyorum kadın hastalığım var.” (P4, Kadın, 30)

P2 (Kadın, 38) eşinin oruç tutmasına karşın kendisinin oruç tutamadığını ifade etmiştir. P4 ise hastalığı nedeniyle oruç tutamadığını belirtmiştir.

“Ben tutamıyorum. Rahatsızlığım yok ama beni vuruyor benim gözlerim bile morarıyor. Bir gün adettim onu tuttum. Ne çektim tutana kadar. Allah görüyor işte. Dayanamıyorum. Ama annemler tutuyor.” (P10, Kadın, 19)

“Zaman zaman tutuyorum. Yazın sıkılıyorum bazen tutamıyorum.” (P13, Erkek, 42)

P10 (Kadın, 19) ve P13 (Erkek, 42) dayanamadıklarından ve zorlandıklarından dolayı oruç tutamadıklarını dile getirmişlerdir.

Verilen cevaplar incelendiğinde oruç tutma eğiliminin namaza oranla daha az olduğu görülür. Ara sıra tutanlar ve hiç tutmayanlar genellikle hastalık ve dayanamamak gibi nedenlerle tutamadıklarını belirtmişlerdir. Oruç ibadetinin farz olduğunu bilmekle ve inanmakla beraber tutamayanların sayısının az olmadığı görülmüştür. Ancak yine de sürekli tutanlar, düzenli tutmayanlardan sayıca fazladır.

Poşaların oruç tutma ibadetine karşı eğilimleri için köylü yerli halka sorulan *“Oruç tutarlar mı? Nafile oruç tuttuklarına tanık oldunuz mu?”* sorusuna verilen yanıtlardan bazı alıntılar aşağıdaki gibidir.

“Şahit olmadık ama oruçlu olduklarını söylüyorlar.” (Y1, Erkek, 39)

“Oruç tutuyorlar. Çocuklar da çok hevesli tutuyor.” (Y2, Kadın, 26)

“Tutanları var. Nafile oruç ta tuttuklarını söylüyorlar bazen. Geçen kandilde çilek vermiştim oruçluyum dedi almadı mesela.” (Y4, Kadın, 65)

“Oruç namaza göre daha azınlıkta gençler açısından. Yaşlılar tabi tutuyor da. Nafile oruçlar da kandil de falan pek nadir. Üç beş kişi belki.” (Y5, Erkek, 55)

“Oruç bazıları tutuyor ama bazıları tutmuyormuş duyduğuma göre.” (Y6, Erkek, 36)

“Oruç tutanları var. Yarı yarıya gibi nerdeyse tutanla tutmayan. Geçen biri diyor hastayım tutamıyorum sen ne dersin bu konuda? Dert ediyordu yani tutamayışını.” (Y9, Erkek, 37)

Köylü halkın cevapları incelendiğinde Poşaların oruç ibadetini bildikleri inandıkları bazılarının düzenli tuttıkları ancak özellikle gençlerde köy geneline oranla eğilimin biraz düşük olduğu söylenebilir.

4.2.3. Zekât/ Sadaka/ Fitre İbadetleri

İslam dinine ait ibadetlerinden biri de zekât vermektir. Maddi varlığı bulunanların belirli ölçüye göre bunu fakirlerle paylaşması şeklinde yapılan zekât ibadeti, dinen zengin ergenlik çağına gelmiş Müslümanların yapması gereken bir yükümlülüktür. Fitre vermek ramazan ayında bir fakiri sabahlı akşamlı doyurmak şeklinde yapılır. Sadaka ise hiçbir şarta bağlanmaksızın kişinin başkası için az ya da çok yaptığı maddi yardımdır. Kişinin cömertlik özelliğini ölçmek ve geliştirmek, zengin fakir arasındaki maddi ve manevi paylaşımı artırmak amacı taşıyan bu ibadetler toplumumuzda titizlikle yerine getirilmekte genel olarak ihmal edilmemektedir.

Poşalarla yapılan zekât, sadaka, fitre gibi ibadetlerle ilgili tutumlarını ölçmek için sorulan *“Zekât, fitre ve sadaka verir misiniz?”* soruya verilen cevapların frekansları aşağıdaki gibidir.

Tablo 4.13. Poşa Katılımcıların zekât/ sadaka/ fitre İbadeti Eğilimleri

Zekât/ sadaka/ fitre	f
Zekât	4
Sadaka	13
Fitre	10

Tablo 4.13 incelendiğinde katılımcıların 10 tanesinin fitre verdiği, 13 tanesinin sadaka verdiği, 4 tanesinin ise zekât da verdiği görülmektedir.

Zekât, sadaka ve fitre verme alışkanlığı ile ilgili cevaplarından yapılan bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Zekât veriyoruz. Mecbur kaynatam veriyor hocam. Hocaya soruyoruz ona göre veriyoruz. Fitreyi ta Afrika'ya açlara gönderiyor kaynatam. Ben genelde bir yere gidemiyorum. İşim yok param da yok şuanda. Kadın olarak bende imkân yok. Ben kullanamıyorum. Bende olsa veririm. Mesela bugün amcamın karısı odun istedi benden. Odunum yok ki ocağı yakıyım dedi bana odun verebilir misin? Kaynatama sordum iyilik olarak götürdüm kucak ile verdim üstelik kırdım. İyiliğim bu kadar. ” (P9, Kadın, 33)

“ Veririm. Elimden geldiğince zekâtımı da veririm.” (P3, Kadın, 28)

“Hepsini elimizden geldiğince karşılıyoruz.” (P4, Kadın, 30)

P9 (Kadın, 33) kaynatası tarafından zekât verildiğini kendisinin de yardım olarak ihtiyacı olana odun verdiğini, odunları kırarak yardım ettiğini belirtmiştir. P3 (Kadın, 28) ve P4 (Kadın, 30) ise elinden geldiğince zekâtı verdiğini ifade etmiştir.

“Evet, bu elimizin verdiğini bu elimiz bilmeyecek. Her şey var. Allah rızası dediğin zaman orda duracaksın. Biz zaten Allah yaşıyoruz. İbadet iyilik. Afrika'da açlara çıplaklara her sene elinden geldiğince yollarız. Kurban bayramı ile ramazan bayramların arasında. Camilere her gün el açan olsun daha beter. Yardımsever diyorlar ya. Onu söylemek de günah imiş de.” (P5, Kadın, 33)

P5 (Kadın, 33) ise yardımseverlik konusunda çok istekli olduklarını camilere ve Afrika gibi yardıma muhtaç yerler için yardım kampanyalarına zekât verdiklerini ifade etmiştir.

“Hocam ramazan tuttuğumuz zaman onun fitresini de veriyoruz. Ama şuan ben fakirim. Bana veriyorlar. Duruma göre hocam. Şimdi her insan sadaka veremez. Komşuyla iyi geçinmek bile sadakadır.” (P1, Kadın, 31)

P1 (Kadın, 31) fakir olduğu için zekât veremediğini, ancak zekât aldığını belirtmiştir.

“Sadakayı çok seviyoruz. Onu hiç esirgemiyoruz. Kapımıza kimse gelse istiyoruz ki elimizde ne var ne yok hepsini verelim. Sadakayı hiç esirgemiyoruz. Dua ederiz,

fakirlere yardım ederiz. Adak kurbanlarını Kur'an kurslarına göndeririz. ” (P6, Kadın, 36)

“Veriliyor. Babam parası yoktu veremedi. Bir taze halısı varda onu verdi. 80 lira da 100 lira da verse babam o fitreyi açlara gönderiyor babam. Buradan kimseye vermiyorlar.” (P10, Kadın, 19)

P6 (Kadın, 36) sadaka verebildiklerini belirtmiş, P10 (Kadın, 19) ise para veremiyorsa eşyasını yardım amaçlı verdiklerini ifade etmiştir.

“Zekâtta başka diğerlerini veriyorum. Kurban da kesiyorum Allaha çok şükür. Ama zekâta gelince zekâtlık malım olmadığı için veremiyorum. Olsa veririz tabi.” (P11, Erkek, 55)

P11 (Erkek, 55) zekâtlık malı olmadığı için zekât veremediğini ancak fitre ve sadaka verdiğini ifade etmiştir.

Poşalar tarafından verilen cevaplar incelendiğinde zekât vermek belirli bir maddi gücü gerektirdiği için genel olarak yerine getirilemediği ancak fitre ve sadaka konusunda güçleri nispetinde gayretli oldukları görülmektedir.

Poşaların zekât, sadaka ve fitre verme tutumları ile ilgili köylü yerli halka sorulan “Zekât sadaka fitre verirler mi?” sorusuna verilen cevaplardan yapılan alıntılar ise aşağıdaki gibidir.

“Yok. Genelde alıcı konumda istiyorlar.” (Y1, Erkek, 39)

“Şahit olmadım bilmiyorum.” (Y3, Kadın, 26)

“O zor. Niye biliyor musunuz? Onlar da almak daha kolay. Vermek işine geldi mi o biraz onları zorluyor. Durumları yok çoğunun çünkü. Zannetmiyorum.” (Y5, Erkek, 55)

“Maddi durumları iyi değil genelde alıyorlar o yüzden.” (Y6, Erkek, 36)

“Geçen gün onlardan birisi dedi bana zekât fitre verdiler diye. Aldıklarını biliyorum yani de verdiklerini duymadım.” (Y7, Kadın, 41)

“Verdiklerini bilemiyorum da fitre zekât alıyorlar. Yakınımızda dul biri var mesela. Ona veriyor köylüler. Biz de ona vereceğiz.” (Y9, Erkek, 37)

Köylü halkın cevapları incelendiğinde ise Poşaların cevapları ile örtüşmediği görülmektedir. Maddi durumlarının olmaması nedeniyle genel olarak alıcı oldukları düşünülmektedir. Bu durumun oluşmasında Poşaların fitre ve sadakalarını kendi içlerinde veya uzakta kendi ifadeleri ile “Afrika’daki açlara” vermeleri bunu köylü ile paylaşmamaları gösterilebilir. Zekât verecek kadar maddi durumlarının olmadığı da zaten görülmektedir. Kendilerine verilen fitre sadakayı da geri çevirmemekte almaktadırlar.

4.2.4. Kurban İbadeti

Kurban kesmek İslam kültüründe çok önem verilen ibadetlerden birisidir. Dinen zengin sayılan kişiler senede bir defa kurban bayramı günlerinde belirli şartlardaki hayvanlardan kurban kesmekle yükümlüdür. Kesilen etlerin fakirlerle paylaşılması ve toplumda sosyal kaynaşma sağlanması nedeniyle toplumumuzda bu ibadetin yerine getirilme eğilimi oldukça fazladır.

Poşalarla yapılan görüşmelerde Poşaların kurban kesme tutumu ile ilgili “*Kurban keser misiniz?*” Sorusuna verilen cevapların frekansları Tablo 4.14 de verilmiştir.

Tablo 4.14. Poşa Katılımcıların Kurban İbadeti Eğilimleri

Kurban	f
<i>Sürekli</i>	14

Tablo 4.14 incelendiğinde katılımcıların 14 tanesinin de her yıl düzenli kurban kestikleri görülür.

Kurban kesme alışkanlığı ile ilgili cevaplarından yapılan bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

“*Kurban muhakkak keseriz. Çok sevaptır hocam.*” (P2, Kadın, 38)

“*Kurbansız olmaz hocam. Tabi keseriz her sene. Yeriz yediririz.*” (P5, Kadın, 33)

“*Kurban muhakkak kesilir. En fakirimiz keser kurbanını.*” (P7, Kadın, 42)

“*Kurban evin bereketidir hocam. Biz de herkes keser kurbanını.*” (P8, Kadın, 35)

Görüldüğü üzere Poşaların kurban kesme eğilimi yüzde yüzdür. Bu duruma köyde yaşamaları hayvancılıkla uğraşmaları da katkı sağladığı söylenebilir.

Poşaların kurban kesme tutumları ile ilgili yerli köylü halka sorulan “Kurban keserler mi?” sorusuna verilen yanıtlardan yapılan alıntılar şöyledir:

“Durumu genelde iyi olanlar kesiyor. Kabilelerin hepsi kesmiyor. Bir gün banka müdürüyle otururken zenginlerinden biri kurban ne keseceksin dendiğinde keçiyi az görüyor ben boğa keseceğim devireceğim ki herkes görsün dedi. Zaten kendileri çok kalabalık.” (Y1, Erkek, 39)

“Hayvancılıkla zaten geçindikleri için kesiyorlar.” (Y2, Kadın, 26)

“Kurban keserler ama dağıttıklarını görmedim.” (Y4, Kadın, 65)

“Hepsi keser. Fakiri de keser zengini de keser. Özellikle diğerlerine karşı kesmiyor denmesin diye hepsi keser.” (Y5, Erkek, 55)

Köylü halkın görüşlerine göre Poşalar kurban kesmektedirler. Bu konuda gözlem yapmaları kolay olduğu için tereddüt etmeden cevap verebilmişlerdir. Kurban etini yine kendi içlerinde paylaştıkları yerli halkla bu konuda kaynaşamadıkları anlaşılmaktadır.

4.2.5. Hac İbadeti

Hac ibadeti, belirli şartları taşıyan Müslümanlar tarafından ömürde en az bir kere yapılması istenen bir ibadettir. Maddi birikim gerektirmesi ve özellikle kura sistemiyle gidilebilmesi nedeniyle diğer ibadetlere göre uygulanması zordur. Ülkemizde eskiye nazaran değişim olmakla birlikte genel olarak daha yaşlı kesim tarafından rağbet görmektedir. Umre ziyareti ise hacca göre daha az maliyetli olması ve ülkeler arasında herhangi bir kota engeli olmaması nedeniyle uygulaması daha kolaydır. Ve son zamanlarda rağbet de artmıştır.

Poşalarla yapılan görüşmelerde Poşaların Hac ibadeti ile ilgili “Hacca, umreye gider misiniz?” Sorusuna verilen cevapların frekansları Tablo 4.15 de verilmiştir.

Tablo 4.15. Poşa Katılımcıların Hac İbadeti Eğilimleri

Hac	f
Hiç	14

Tablo 4.15 incelendiğinde katılımcıların 14 tanesinin de hacca ve umreye hiç gitmedikleri görülür.

Hac ve umre ile ilgili cevaplarından yapılan bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Şuan kaynatam istiyor çalışıyor ama barajdan yer ki aldı ya gidemiyor.” (P9, Kadın, 33)

“Biz de hacı da var hafız da var.” (P11, Erkek, 55)

“Durumumuz müsait olsa gideriz hocam niye gitmeyelim. Ama para olacak ki gidilsin.” (P12, Erkek, 65)

“Ben gitmedim hocam ama çok istiyorum.” (P13, Erkek, 42)

Görüşme yapılan katılımcıların hiç birisi hacca veya umreye gitmemişlerdir. Bu duruma elbette maddi durumları sebep olarak gösterilebilir. Ayrıca uygulanan kota engeli de bir neden olarak görülmektedir. Genel olarak hac ibadetini bilmekte gitmek istemekte ancak imkân bulamadıklarını dile getirmektedirler. Bununla birlikte görüşme sırasında aldığımız bilgilere göre hacca giden büyük dedeleri vardır.

Poşaların hac ve umre eğilimleri ile ilgili yerli halka sorulan “*hacca umreye giderler mi?*” sorusuna verilen yanıtlardan yapılan alıntılar aşağıdaki gibidir:

“İçlerinden birinin gittiğini biliyorum.” (Y1, Erkek, 39)

“Yaşlılar için anlatıyor öğrenciler gittiklerini. Ama umreye gitmiyorlar.” (Y2, Kadın, 26)

“Şimdi yok ama hacıları var. Önceden gitmiş dedeleri var bir kaç tane.” (Y4, Kadın, 65)

“ Aynı bizim gibi Sünni oldukları için hacca gidenleri de var.” (Y5, Erkek, 55)

“Köye göç etmeden önce gitmiş büyüklerinden birkaç kişi. Ama yakın zamanda giden olmadı.” (Y6, Erkek, 36)

“Hacca önceden dedeleri gitmiş. Onlar öldü gerçi. Şimdi gideni hiç duymadım. Tabi şimdi hacca gitmek de zor kura da çıkmak falan. Belki yazılmışlardır çıkmamıştır. Maddi durumu iyi olanları var ama umreye gitmezler. Hiç tanık olmadık.” (Y8, Erkek, 59)

Yerli halkın yanıtlarını değerlendirdiğimizde Poşaların son zamanlarda hacca gidenlerinin olmadığı eskiden giden büyüklerinin var olduğu görülmektedir. Umreye ise hiç kimse gitmemiştir.

4.3. DİNİ BİLGİLERİ İLE İLGİLİ BULGULAR

Kişilerin dindarlık ölçütlerinden biri de mensubu olduğu din ve o dine ait temel inanç esasları hakkındaki bilgileridir. Poşaların dini tutumları tespit etmek için peygamber, kitap, melek gibi inanç esasları hakkındaki bilgileri de tespit edilmesi gerekmektedir. Bu bölümde katılımcı Poşaların sahip oldukları, Hz. peygamber, Kuran-ı Kerim, Ahiret hayatı gibi dini bilgilerine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

4.3.1. Hz. Peygamber İle İlgili Bilgiler

İslam dinine mensup kişilerin inanç esaslarından birisi de peygamberlere imandır. Hz. Muhammed'e iman etmek Müslüman olmanın ilk şartlarından birisi sayılmıştır. Hz. Muhammed hakkında ki bilgiler de elbette ki bu konudaki ilgiyi ve değeri göstermektedir.

Poşaların yaşamlarında dini bilgilerinin durumunu ölçmek için sorulan “*Hz. Muhammed kimdir? Hakkında neler biliyorsunuz?*” sorusuna verilen cevaplardan yapılan alıntılar şöyledir:

“Hz. Muhammed Mustafa (sav) bizim son gelen peygamberimizdir.” (P11, Erkek, 55)

P11 (Erkek,55) peygamber efendimiz hakkında bilgilerinin tam olduğunu salavat çekerek ve ayrıntı vererek ifade etmiştir.

“Hocam şimdi sana yalan söyleyemem bilemiyorum. Ona her an sonsuz inancımız var ama çok bir şey bilmiyorum. Benim 5 çocuğum var beynim dolmuş hocam. Almıyor bir şey. Dört öğrencim var onlarla uğraşmaktan başka bir şeyi kafa almıyor.” (P1, Kadın, 31)

P1 (Kadın, 31) peygambere inancının sonsuz olduğunu ancak hakkında çok şey bilemediğini belirtmiştir. P2 (Kadın,38) ise peygamber inancının tam olduğunu belirtmiş ve hakkında bildiklerini menkıbe şeklinde sıralamıştır.

“Hz Muhammed SAV. En son bildiğim bir bilgi peygamber efendimiz sav bir şeye katılmış kılıçla kesmişler kollarını. Bir hayvanın karnından kestikleri dışkıyı peygamber efendimizin üzerine koymuşlar inancını yıkmak için. Ona sonsuz ömür vermiş Allah’ım ama peygamber efendimiz demiş ki hayır ben cenneti istemiyorum ümmetimin kıyamete kadar benim yaptıklarımı yapmalarını istiyorum. Bir de şunu biliyorum. Bir gün peygamberimiz bir savaşa giriyor. Bir mağaraya giriyor. Bir güvercinle örümcek ağ örüyor. Düşmanlar geliyor diyor ki buraya kimse girmemiş. Oradan onlar sayesinde kurtuluyor.” (P2, Kadın, 38)

P5 (Kadın, 33) Peygamber efendimiz hakkında bilgilerini babasından ve eşinden edindiğini ifade etmiştir. P8 (Kadın, 35) de oğlunun isminin Muhammed olduğunu, Peygamber ismi olduğunu bildiğini belirtmiştir.

“Peygamber efendimiz. Babam dan da öğrendim ama babamı bastıran bir eşim var. Ondan da öğrendim.” (P5, Kadın, 33)

“Kendi peygamberimiz. İsmi biliriz. Oğlumun adı da Muhammed’dir.” (P8, Kadın, 35)

P9 (Kadın, 33) ve P4 (Kadın, 30) peygamber hakkında bir bilgilerinin olmadığını söylemiştir. P13 (Erkek, 42) ise televizyonda çıkan birisi olarak bildiğini ifade etmiştir.

“Peygamberimizdir. Okuma yazmam yok çok bir şey bilmiyorum.” (P9, Kadın, 33)

“Çok bir şey bilmiyorum.” (P4, Kadın, 30)

“Biliyorum, televizyonda çıkıyordu herhalde.” (P13, Erkek, 42)

Verilen cevaplar incelendiğinde Poşaların peygamber hakkındaki bilgilerinin yeterli düzeyde olmadıkları görülür. Peygamber inançları vardır, Hz. Muhammed’i peygamber olarak kabul etmektedirler ancak hakkında çok fazla bir bilgiye sahip değillerdir. Bu durumun oluşmasında okuma yazma ve eğitim düzeylerinin düşük olması, yaş ortalamalarının genel olarak yüksek olması etkili olduğu söylenebilir. Bu konuda bilgisi olanların da ya düzenli camii cemaati oldukları ya da ilkokul da öğrendikleri gözlemlenmiştir.

Köylü yerli halka sorulan *“Poşaların Hz. Muhammed hakkında bilgileri nasıldır. Çocukların bu derse ilgisi nasıldır (Bu kısım din dersi öğretmenine sorulmuştur)?”* sorusuna verilen cevaplar ise şöyledir.

“Tanıyorlar ama sohbetlerinde hiç bahsettiklerine tanık olmadım.” (Y1, Erkek, 39)

“Çok seviyorlar. Çok ilgililer. Sevgi yönünden çok önde.” (Y2, Kadın, 26)

“Aynı bizim gibi bilgileri de inançları da. Herhangi bir itiraz inkâr durumlarına tanık olmadım.” (Y6, Erkek, 36)

Köylü yerli halkın görüşlerine bakıldığında Poşaların peygamber inançlarında diğer halkla hiçbir farkı yoktur. Köydeki insanların eğitim düzeyleri nedeniyle Poşalardan bir nebze daha fazla bilgiye sahip olabilirler. Peygamber inancı konusunda ise genel Müslüman inançları söz konusudur. Aykırı, farklı hiç bir veriye rastlanmamıştır.

4.3.2. Kur'an-ı Kerim İle İlgili Bilgiler

Dinlerde kutsal kitap inancı temel inanç esaslarından biridir. Kur'an-ı Kerim de İslam dininin kutsal kitabıdır ve her Müslüman ona iman etmek ve itaat etmekle mükellef sayılmıştır. Bir kutsal kitaba itaat etmek onu tanımak öğrenmek araştırmakla mümkündür. Müslümanların Kur'an-ı Kerim hakkındaki bilgileri ve Arapçasından okuyabilmeleri dindarlık hassasiyetlerinin de ölçütü sayılabilmektedir.

Poşalara Kur'an-ı kerim hakkındaki bilgilerini ölçmek için sorulan *“Kur'an-ı Kerim okumayı biliyor musunuz? Çocuğunuzu Kur'an kurslarına gönderiyor musunuz?”* soruya verilen cevaplardan bazıları şöyledir:

“En çok istediğim o. Ama elif cüzü okuyorum ama Kur'an okuyamıyorum. Çocuklarımın hepsi okuyorlar. Kızım da din kültürü hocası olarak okuyacak. Çok istiyoruz okusun diye. Her şeylerden çok Kur'an okumayı istiyorum. O yandan yana eşimden de razıyım. Kızımı da imam hatip de okutacağız. Benim istediğim de çocuklarımın dinine bağlı olması. Herkes gibi Kur'an okumasını çok istiyorum. Cüz okuyorum şimdi. Gönderdim. Dört çocuğumda kuran biliyorlar şimdi.” (P1, Kadın, 31)

“Ben bilmiyorum. Eşim biliyor. Bir çocuğumda hatim yaptı biliyor.” (P2, Kadın, 38)

P1 (Kadın, 31) çok istediği halde Kur'an-ı Kerim okumayı bilmediğini ancak öğrenmeye başladığını ifade etmiştir. P2 (Kadın, 38) ise çocuğu ve eşi bildiği halde kendisinin bilmediğini belirtmiştir.

“Bilmiyorum ama öğrenmek istiyorum hocam. Hem de çok istiyorum. Ben Arapçasını bilmediğim için Türkçesinden okuyorum hocam. Diyelim o gün kandil orucumu öyle geçiriyorum. Akşamdan da Allah fırsat verdiyse Ayet 'el Kürsi'yi abdest alıp okuyorum yazısını okuyorum. Ben 8 sene okudum ama kendimi daha bilgili hissetmiyorum. Dahası var. Yani ben en çok öğrenmek istediğim Kur'an-ı Kerim. Allah'ıma şükür elhamdülillah inanıyorum. Tabi ki çocuklarım da Kur'an kursuna gidiyor öğreniyorlar.” (P3, Kadın, 28)

P3 (Kadın, 28) Kur'an-ı Kerim okumayı bilmediğini ancak öğrenmek istediğini ifade etmiştir. Arapçasını bilmediğinden Türkçe okuduğunu söylemiştir.

“Çok çalışıyoruz da pek beceremiyoruz. Çocuklarımızı Kur'an okumaya gönderiyorum hocam.” (P4, Kadın, 30)

“Bilmiyorum ama sureleri biliyorum. Onu da okuyacağım. Çocuklarım okuyor birinci Kur'an'da.” (P5, Kadın, 33)

“Bilmiyorum okumamışım ki bileyim. Çocuklarımdan küçük oğlum biliyor. Ufak oğlum ortaokulda okuyor. Okulda öğrendi. Yani hocam onun bildiklerini ben hiç bilmiyorum. ” (P6, Kadın, 36)

P4 (Kadın, 30), P5 (Kadın, 33) ve P6 (Kadın, 36) kendilerinin bilmediğini ancak çocuklarının öğrendiğini ifade etmişlerdir. Aynı şekilde P7 (Kadın,42) ve P9 (Kadın, 33) kendilerinin bilmediğini ancak çocuklarının bildiğini ve din hocası olmasını istediklerini belirtmiştir.

“Ben bilmiyorum eşim bilmiyor ama çocuklarımda hepsi biliyor hocam. Oğullarım hocalığa imamlığa girmek istiyor Allah nasip ederse.” (P7, Kadın, 42)

“Ben bilmiyorum ama çocuklarım biliyor hocam. Kızım var 16 yaşında o biliyor. Oğlum var 13 yaşında o da güzel maşallah okuyor. O da çalışıyor din kültürü

hocası öğretti biliyor. Çocuklarım inançlı olsun istiyorum. Kur'an kursuna gönderiyoruz.” (P9, Kadın, 33)

P11 (Erkek, 55) ise Arapçadan olmasa da Türkçeden okuduğunu çocuklarının da bildiğini ancak özürlü çocuklarının okuyamadığını, torunlarının ise yaz kurslarına gönderdiklerini belirtmiştir.

“Arapçasını okuyamıyorum Türkçesini okuyorum. Ama benim çocuklarımın hepsi Allaha şükür hatim etmişlerdir. Dilsiz çocuklarım var onlar okuyamıyor. Onların dışındakilerin hepsi hatim etti. 15 tane torunum var onları da Kur'an kurslarına gönderiyorum yazları.” (P11, Erkek, 55)

Cevaplar incelendiğinde Poşaların Kur'an-ı Kerim okumak konusunda çok istekli oldukları görülmektedir. Bazıları bilmekte bazıları ise bilmemekte ancak öğrenmek istemektedir. Gençlerine ve çocuklarına ise öğretmişlerdir. Çocukların Kur'an-ı Kerim bilmelerinde yaz Kur'an kursları, okullardaki seçmeli dersler ve imam hatip okullarının etkisinin olduğu görülmektedir.

Yerli köylü halka sorulan *“Poşalar Kur'an Kerim okurlar mı? Mukabeleye katılırlar mı? (imam) “Kur'an-ı Kerim dersine ilgileri nasıldır? (öğretmen) sorularına verilen yanıtlar şöyledir.*

“Kur'an-ı Kerim okuyana ben hiç tanık olmadım. Dindar olduklarını belirtiyorlar ama konuşurken sohbet esnasında Kur'an-Kerim okuduklarını hiç hissetmedim.” (Y1, Erkek, 39)

“Çocuklar Kur'an dersine çok ilgililer. Ve özellikle mahreçleri çok iyi.” (Y2, Kadın, 26)

“Okuyorlar çocuklar genelde. Sesleri de güzel olduğu için bu konuya ilgililer.” (Y3, Kadın, 26)

“Okuyoruz diyorlar hocaya gidiyorlar.” (Y4, Kadın, 65)

“Okuyorlar. Çoluk çocuk. Yaz Kur'an kurslarına da gelenleri var. Tabi onların çocukları okutmak da zor. Kızsan bağırsan alınmak utanmak yok. Bir gün sinirlendim yavrum siz hiç utanmıyor musunuz dedim. Dediler hocam utanmak nasıl bir şey. Mukabele okurlar. Kendi aralarında birkaç kişi hatim okuyorlar. Müezzinlik yapmaktan hoşlanırlar. Sesleri güzeldir seslerini duyurmaktan

hoşlanırlar. İmam hatibe çocuklarını gönderen de var. Bunlar elli hane. Potansiyel güç. İyi değerlendirmek lazım aslında. Çok zayıf dini bilgileri. Kur'an kursları da olmasa çok zayıf. Bunların dedelerinde hafız varmış. Bunlar göçebe iken gittikleri yerlerde öğrenmiş hafızlık yapmışlar. Onlarda sonra sesi güzel olanlara öğretmişler.” (Y5, Erkek, 55)

“Kendileri okurken görmedim evde okuyor olabilirler. Ama çocukların yaz Kur'an kurslarına gönderiyorlar.” (Y6, Erkek, 36)

“Çocukları bizim çocuklarla beraber Kur'an kurslarına gidiyorlar. Çok da başarılı oluyor bazıları, güzel okuyorlar. Bir tanesinin annesi oğlum hafız olacak diyordu.” (Y7, Kadın, 41)

“Yaz Kur'an kurslarında çocukları oluyor hatta yoğunluk onlardan oluyor. İlgileri yoğun Kur'an-ı Kerime. Hatta diğer çocuklardan daha ilgililer bu konuda merakları var. Çocuklarını imam hatip de de okutmak istiyorlar. Okuyanlar da var imam hatip okullarında.” (Y8, Erkek, 59)

“Müezzinlik yapıyorlar, gençleri çocukları eğitime hocaya gönderiyorlar. Liseden çıktığımda onlarla ben de kursa gitmişim mesela. Güzel okuyorlar Kur'an'ı.” (Y9, Erkek, 37)

Yerli halkın cevapları incelendiğinde Poşaların özellikle çocuklarının kurslara ve okuldaki seçmeli Kur'an-ı Kerim derslerine ilgileri oldukça fazladır. Bunda mahreç yeteneklerinin fazla oluşu seslerinin güzel oluşu yani kendilerini bu konuda başarılı hissetmeleri etkili olmuştur.

4.3.3. Ahiret Cennet Cehennem İle İlgili Bilgiler

Öldükten sonra ki hayat denilebilecek olan ahiret inancı temel İslam iman esaslarından birisidir. Her Müslüman öldükten sonra sonsuz olan ahiret hayatında dünyada yaşadığı hayatının ve fiillerinin karşılığında mükâfat ya da ceza göreceğine inanmakla sorumlu tutulmuştur. İyi işler yapan sevap kazanan kişilerin cennete, kötülük yapan günah işleyenlerin ise cehenneme gideceği inancı İslam kültürünün en önemli inançlarından birisidir. Bu inanç sayesinde dindar kişiler dünyada yaşamı boyunca İslam'ın belirlediği kurallara göre yaşamaya gayret göstermektedirler. Ahiret cennet ve

cehennem inancı bu bağlamda Müslümanların inançlarını pratiğe dökmelerini sağlayan iç kontrol mekanizmasını canlı tutan inanç esaslarından birisidir. Müslümanlar, meleklerle iman ederek kendilerini gözetlemek, fiillerini yazmak, dünyada vahiy getirmek, tabiatı yönetmek can almak, kıyamette sura üflemek, kabirde sorgu sormak, ahirette cennet ve cehennemi yönetmek gibi insanüstü yetenek ve görevleri olan varlıkları kabul etmektedirler.

Poşalara sorulan *“Ahiret, cennet, cehennem ve melekler hakkında neler biliyorsunuz?”* sorusuna verilen cevaplardan bazıları şöyledir.

“Ölen kişi ameli iyi olursa cennete gider. Kötü oluşa cehenneme gider. Yaptığını çeker. İyi olursa mezarı ona genişlermiş. Kötü olursa kabir onu öyle sıkarmış ki yer gök inlermiş onun sesinden.” (P1, Kadın, 31)

“İyi melek bir dalımda duruyor kötü melek bir dalımda duruyor. İyi iş yapınca iyi melek yazıyor. Kötü şey yapınca kötü melek yazıyor. Bir de ölünce hemen ölmüyormuşsun hocam. Ruh ağzımdan çıkacak. Cebrail can alıyor ya geliyor oturuyormuş yanına. Elini yere vuruyormuş ayaklarını yere vuruyormuş. Canını öyle alıyormuş.” (P3, Kadın, 28)

“Topraktan geldik toprağa gideceğiz. Beş vakit ölüm hakkımız da. Ne yaptıysa orya gider. Benim babam öldü hocalar ürperdi dediler nurdan çimdiremiyoruz. Benim babamın öyle bir ölümü oldu ki üç ayların içinde öldü. Yusufeli’ne hocalar Üç yerde namaz kılındı. Hocalar dedi ki nurdan suyu dökemiyoruz.” (P5, Kadın, 33)

P1 (Kadın, 31) ve P3 (Kadın, 28) ölüm ve ahiret hakkında ortalama halk benzeri bilgilerini sıralarken P5 (Kadın, 33) babasının ölümünde nurlandığından bahsederek olağanüstü bir vasıf yüklemiştir.

“Ameli iyi olursa cennete olmasa cehenneme. Amellere göre” (P6, Kadın, 36)

“Ölüm bir acıdır. İyi ise cennete gider kötü ise cehenneme gider. Kabir hayatı hakkında bilgim bu dünyada ne yaparsan onu çekersin. Melekleri bilmiyorum okumamışım ya.” (P7, Kadın, 42)

“İyi olan cennete gider hocam. Kötü olan da cehenneme. Yap iyiliği koy çantana gidersin cennete. Koyamazsan gidemezsin. Bu dünya geçici dünya hocam. Bu

dünyanın üstü kadar altı da var hocam. Çoğu insan bunu bilmiyor. Yaptığı yanına kalıyor. Öte dünyayı hiç düşünmüyor. Ama yüce yaratan bu dünyada da cezasını veriyor. Kabirde kötü azabını görecek. Yaptığın iyilik karşına gelecek. Mesela şu gözünle baktığına diğer gözün şahitlik edecek. Elin yaptıysa elin şahitlik edecek. Dilin yaptıysa dilin şahitlik edecek. Ayağın yaptıysa ayağın yapacak. Melekleri ise gözle gözükmez. Ben bilmiyorum hocam. Allah bilir onları.” (P9, Kadın, 33)

P6 (Kadın, 36), P7 (Kadın, 42) ve P9 (Kadın, 33) ortak olarak iyilerin cennete ameli kötü olanların ise cehenneme gideceğini ifade etmişlerdir.

“Yakında biri öldü hiçbir şey hissetmedim. Ölüm haktır topraktan geldik toprağa gideceğiz. Şuan benim şuradan kalkıp şuraya gitmeye ihtimalim yok. Şurada da yığılıp kalabilirim yani. Allah la ilahe illallah Muhammed’in Rasulullah demeyi nasip etsin. Ahirette amel defteri açılacak hocam. Yüreğin bir kantara amelin bir kantara koyulacak hangisi ağır basarsa. Ameli iyi olan gidecek. Melekler aracılığıyla Allah bize yardım eder dualarımız ulaşır. Gözle gözükmez. Allah bilir biz bilmeyiz.” (P10, Kadın, 19)

P10 (Kadın, 19) yakın zamanda ölen birinin ardından kötü birisi olduğu için üzülmeyi ima etmiş ve amellere göre cennet ve cehenneme gidileceğini belirtmiştir. Genel olarak dini bilgilerinin iyi olduğunu gözlemlediğimiz P11 (Erkek, 55) ise bilgilerini şöyle sıralamıştır:

“Bu dünyadan öteki dünyaya göç ettiğin zaman başlar ahiret hayatı. Orda işte cennet cehennem var. Allah’ın emirlerini yerine getirip de imanı kuvvetli olan cennete, Allaha şirk koştan büyük günah işleyen de cehenneme gider. Dört büyük peygamber olduğuna göre dört tane de büyük melek var. Zebur, Tevrat, Kur’an ve İncil.” (P11, Erkek, 55)

Verilen cevaplar incelendiğinde bu konudaki bilgiler diğer halkla aynıdır. Her Müslümanın bilmesi gereken temel bilgilere sahip oldukları hatta bu konuda ilgili oldukları gözlemlenmiştir. Genellikle eğitimi düşük kişilerin bu tarz inançlar için anlatılan menkıbe ve hikâyelere daha çok ilgi duymaları Poşaların da ahiret inancına olan ilgisinde etkili olduğu söylenebilir.

Köylü yerli halka sorulan “Poşaların ahiret, ölüm, kabir, cennet, cehennem kavramları hakkında bilgileri nasıldır?” sorusuna verilen yanıtlar şöyledir:

“Hikâye tarzı şeyler hâkim genelde. Sözlü gelenek hâkim. Babam şöyle şöyle derdi gibi” (Y1, Erkek, 39)

“Diğer çocuklarla aynı.” (Y2, Kadın, 26)

“Bizim gibiler. Bizden bir farkları yok.” (Y4, Kadın, 65)

“Hepsi aynı hiçbir farkı yok.” (Y5, Erkek, 55)

“ Genelde inançları yerel halka uymuş. Bizim vatandaş nasılsa Poşalar da öyle inanç yapıları. Farklı hiçbir inançlarını duymadık.” (Y8, Erkek, 59)

Yerli halkın yanıtlarına bakıldığında da Poşaların ahiret, cennet cehennem ve melek inançlarında bir farklılık olmadığı, normal İslam inançlarıyla örtüştüğü görülmüştür.

4.3.4. Büyük Günah İle İlgili Bilgiler

İslam, yapılması kesinlikle yasak olan durum ve davranışları “günah” olarak niteler ve mensuplarından bu davranışlardan uzak durmasını ister. Günah işlemekten sakınmak önemli inanç göstergesi olarak kabul edilmektedir. Poşaların büyük günah algıları hakkında bilgi edinmek dini hayatlarını tespiti açısından önemlidir.

Poşalara sorulan *“Büyük günahlar nelerdir? Bir kaçını sayabilir misiniz?”* sorusuna verilen yanıtlardan bazıları şunlardır:

“En çok kul hakkı. Yetim hakkı yemeyeceksin. Her şeyi ödeyebilirsin kul hakkını ödeyemezsin. Kul hakkı kadar ağır bir şey yoktur. (P1, Kadın, 31)

“En büyük günah nedir biliyorsun onu biliyorum. Rabbine karşı saygısızlık yapıyor en büyük günah odur. Bir eşin eşine saygılı olması. Bir de eşin dışarda çalıştı da evine geldiğinde eşini huzursuz buldu mu en büyük günah odur. Eşin dışarda çalıştı mı sende şarpat (güleryüzlü) olacaksın ki eşinde desin ki benim yorgunluğum benden gitti.” (P2, Kadın, 38)

P1 (Kadın, 31) en büyük günahın kul hakkı olduğunu belirtirken, P2 (Kadın, 38) ise saygısızlığı en büyük günah olarak ifade etmiştir.

“En büyük günah anneye babaya karşı gelmek bir kul hakkı iki. Daha sayayım mı? Şurada sesli konuşup sizi rahatsız etsem dört dörtlük Müslüman değiliz ki.

Nasıl yani bağıcıyorum kul hakkına giriyorum, ızgara vuruyorum kul hakkına giriyorum. Komşum yiyemiyor ben yiyorum. Allah izin fırsat verirse eğer verdi zaten burası baraj oldu eğer dört dörtlük evimizi yaptırır da buradan çekilsek uzun dereye gideceğiz orda yerleşip hacca da gitmeyi düşünüyoruz. Önümüz de çok çok yıllarımız var Allah da fırsat verirse okuryazarlığımız da var her şeyi yerine telafi ederiz hocam.” (P3, Kadın, 28)

“Hırsızlık harama gitmek. Kötü günah yapmak “(P4, Kadın, 30)

P3 (Kadın, 28) en büyük günahın anne babaya itaatsizlik olduğunu, P4 (Kadın, 30) ise hırsızlık ve zina olduğunu ifade etmişlerdir.

“En büyük günah kul hakkı. Namusa yan bakmak. Onun bunun ırzına dolanmak. Hırsızlık yapmak. Ben en büyük günahı kul hakkı görüyorum. Faiz.(P5, Kadın, 33)

“Kul hakkı. Namusa yan bakmak. Haram yemek. Başka şeye tapmak. Dinini inkâr etmek.”(P6, Kadın, 36)

P5 (Kadın, 33) ve P6 (Kadın, 36) da en büyük günahın kul hakkı olduğunu söylemişlerdir.

“En büyük günah sen yiyip de komşun baktı mı o günahdır. Sen tok durup da komşunu aç bırakamazsın. Ona yardım etmen lazım Sen yiyorken onun çocuğu da yemesi lazım. Onun da geçinmesi lazım. Yardım etmek lazım. Sende var da onda yok ona yardım etmen lazım. Hırsızlık günahdır. Namussuzluk günahdır. Başkasının hakkına göz dikmek günahdır.” (P7, Kadın, 42)

“Hırsızlık namussuzluk başkasının malına göz dikmek.” (P8, Kadın, 35)

P7 (Kadın, 42)’ye göre en büyük günah kendisi tokken komşusunun aç olmasıdır. P8 (Kadın, 35) e göre ise hırsızlık ve zina en büyük günahdır.

“Kul hakkı yemek, dışarıda elin er kişisine bakmak, içki içmek kumar oynamak. Onun bunun rızkını çalıp başkasına vermek. Eşine şiddet uygulamak.” (P9, Kadın, 33)

“İçki içmezler sigara içerler. Babam içer sigarayı vazgeçiremiyoruz.” (P10, Kadın, 19)

P9 (Kadın, 33) en büyük günah olarak kul hakkı yemek, zina yapmak, içki içmek ve kumar oynamak olduğunu söylerken P10 (Kadın, 19) içki ve sigara içmek olduğunu söylemiştir. P11 (Erkek, 55) ise şirkin en büyük günah olduğunu ifade etmiştir.

“Büyük günah deyince bir Allaha şirk koşmak, iki siz benim kardeşlerimsiniz söylemesi ayıptır zina yapmak, üç kul hakkı yemek. Bunun gibi şeyler. Daha sayayım mı? Ha içki içmek dersin eskiden çok vardı. Eskiden yüzde yüz ise şimdi yüzde iki bulamazsın içki içen. Bende de vardı. 6-7 sene oldu bıraktım. Benim torunum var 6 yaşlarında. Oğlum dedi ki bir torununa söyle seni yaslasın. (taklit etsin) çocuk beni yaslayıp yalpalamaya başladı ya ben dedim yazıklar olsun sana sen bunu hemen bırakıyorsun.” (P11, Erkek, 55)

Poşalar tarafından verilen yanıtlar incelendiğinde büyük günah olarak Allah’a şirk koşmak, zina yapmak, hırsızlık yapmak, kul hakkı yemek, içki içmek kumar oynamak gibi fiiller sayılmaktadır. Bu da günah anlayışlarının İslam kültüründeki genel günah anlayışıyla örtüştüğünü göstermektedir.

Köylü yerli halka sorulan *“Poşaların büyük günah sayabileceğimiz ne tür fiilleri sıklıkla yaparlar? İslam ahlakıyla bağdaşmayan fiilleri var mıdır?”* sorusuna verilen yanıtlar ise şöyledir:

“Aşırı şekilde küfür, argo kelimeler. İç içe yaşadıklarından mahremiyet sınırları da çok zedelenmiş. İçki içtiklerine rastlamadım.” (Y1, Erkek, 39)

“Yalan yemin en fazla olan şey hayatlarında. Çok fazla yemin ediyorlar. Ama namuslarına çok düşkünler. Hatta başkalarına oturuşuna dikkat etmiyor diyecek kadar dikkatli. En önce onlar müdahale ediyor bu tarz yanlışlara.

Ancak mahremiyet konusunda şu sıkıntı var. Anne babaları ile aynı odada yatıyorlar çok kalabalık yaşadıkları için. Bu da çok küçük yaşta tanık olmamaları gereken şeyleri tanık olmalarına neden oluyor galiba. Nerden biliyoruz. Bazen çocuklar belki normal bir kişinin üniversite çağında ancak öğrendiği bildiği şeyleri bu çocuklar ortaokulda biliyor. E nerden öğreniyorlar diye düşününce evdeki mahremiyet sınırlarının aşılması akla geliyor. Alkol kullanımına hiç tanık olmadım.” (Y2, Kadın, 26)

“Ahlak olarak çok geride kalmışlar. Mesela öğrenciler gözüne girmek için dışarıdan ahlaklı görünmeye çalışırlar. Ama arkandan dön hemen ahlaksızca davranabiliyor. Kavgacılık küfür birbirine laf atma gibi şeyler çok oluyor. Ama zina gibi büyük bir ahlaksızlık hiç duyulmadı bilinmiyor. Ancak anne baba çocuklar aynı odada yaşayınca mahremiyet sıkıntıları var. Mesela üçüncü sınıftaki çocuk oyunlarına dâhil edebiliyor eşler arasındaki en mahrem şeyleri.” (Y3, Kadın, 26)

“En kötü huyları Allaha küfür. Ağza alınmayacak kötülükte küfürleri vardır. Kadınlar kendi kızlarına bile babalarıyla küfür ederler. Ama şimdi şimdi bırakmaya başlıyorlar. Biz kınaya kınaya vazgeçtiler. Bize uydular yani. Bir de okullar etkiledi. Bir de kavgacılık çok. Çocuklara sebep bile büyükler kavga ederler. Ufak bir şeyde bir kadına beline küreği öyle vurmuşlardı ki. Küfür kavga çoktu. Ama şimdi epey uydular. Artık yok gibi. İçki kumar bilmiyorum ama içki sanki duymuştum. Zina yoktur. Çocuklar meyve çalar çoğu. Ama onu bizim çocuklar da yapıyor. Evden bir şey çalmaları yok. Hatta bizden görenler de oldu hurdalarının içinden altın bilezik çıkmıştı da onu sahibine götürmüşlerdi. Gazeteye bile çıktı. Sesleri de güzeldir.” (Y4, Kadın, 65)

“Dini inancı zayıf olanın ahlaki tutumları da zayıftır. Namussuzlukları yok.” (Y5, Erkek, 55)

“Normal toplumda nasılsa bunlarda da öyle. Normalde içki içen de vardır içmeyen de. Kumar oynayan da vardır oynamayan da. Bunlarda da aynı şekilde.” (Y6, Erkek, 36)

“Küfürleri var ne yazık ki. Çok değişik küfürler edebiliyorlar. Birde kavgaları oluyor ve ilginç olan kapı bacada kavga ediyorlar ama hiç çekinmiyorlar. Normalde aile içi kavgasından insanlar utanır gizli yapmaya çalışır bunlarda öyle bir çekinme yok. Çok rahat kavga ediyorlar. Biz hep duyuyoruz.” (Y7, Kadın, 41)

“Sıradan vatandaş gibi. İçki içeni de var sigara içeni de. İçmeyen de çok tabi. Genelleme yapmak doğru değil tabi onlarda da var bizde de ama küfürleri çok oluyor. Hem de çok ağır ve ne yazık ki insan vicdanının kabul edemeyeceği küfürler. Belki de en olumsuz yanları bu. Bu yüzden yerli halk uzak kalıyor. Sevilme nedenleri bu.” (Y8, Erkek, 59)

“Kavga ediyorlar çok fazla. Ve ne yazık ki aşırı küfürleri var. Anormal küfürleri var. Gerçi geldikleri zamana göre daha iyiler gittikçe medenileşiyorlar.” (Y9, Erkek, 37)

Yerli halkın cevaplarında Poşalara ait olumsuz davranışlar genel olarak ortak olduğu gözlenmektedir. Poşalarda küfür etme, kavga etme davranışları köylünün en çok rahatsız oldukları hususlardır. Poşa çocuklarının bahçelerden meyve almasından rahatsız olan köylülerin bunu olumsuz bir davranış olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Onun dışında içki içmek, kumar oynamak gibi büyük günahların diğer halkın davranış oranıyla örtüştüğü belirtilmektedir.

Poşalar arasında toplum aile düzenini olumsuz etkileyen şiddet eğilimin var olup olmadığını tespit etmek için sorulan *“Ailenizde veya çevrenizde kadına şiddet eğilimi var mı?”* sorusuna verilen yanıtlardan bazıları şöyledir:

“En büyük günah karı ile eşin arasındır. O cehennemi ben zaten biliyorum. En büyük günah eşin eşine kötü saygısız davranmasıdır. Ne kadar eşine saygılı olursan cenabı Allah o kadar iyi davranır. Eşimin sigarası kahvesi sigarası yoktur. Babasına annesine saygısızlığı yoktur. Gece gündüz çocuklarının peşinde. Cenaze namazına gider Cuma namazına gider.” (P2, Kadın, 38)

“Hayır, biz öyle mutluyuz hem babadan hem eşten öyle bir şey görmemişiz. Cahillik de de bazen tartışmalar olmuştur. Benim eşim şimdi onun tövbe karlığını getirir. Bazılarında şiddet oluyor biz de o kesinlikle yoktur. Benim eşim işten gelir 500 mü oldu 1000 mi oldu getirir onu bana verir ki eşim bunu al kendi ibadetini kendi hayrını yap diğeriyle de ev ihtiyaçlarını al. Benim eşim fazla para istemiyor. Az olsun helal olsun temiz olsun. ” (P5, Kadın, 33)

P2 (Kadın, 38) ve P5 (Kadın, 33) kadına şiddetin olmadığını, P7 (Kadın, 42) eskiden olabildiğini ama artık olmadığını belirtmiştir.

“Hayır hocam. İki evlenme olur binde bir ama dışarı göz dikmek asla olmaz. Şiddet şimdi asla yoktur. Eskiden olurmuş tabi.” (P7, Kadın, 42)

“Kadına şiddet bazen hocam. Evlilik hocam olabilir. Kaynata kaynana onlar da olabilir hocam. Mecbur üzülüyorsun sıkılıyorsun içine atıyorsun. Ama mecbur

katlanıyorsun. Bir de kocan daha fazla şiddet uyguladı mı mecbur içine atıyorsun. ” (P9, Kadın, 33)

P9 (Kadın, 33) bazen kadına şiddetin olabildiğini, P10 (Kadın, 19) ise asla olmadığını ifade etmiştir. P11 (Erkek, 55) ise çok nadir şiddetin görülebildiğini ama genel olarak olmadığını belirtmiştir.

“Eşine şiddet uygulamak büyük günahdır hocam. Eşler kişiye Allah’ın bir emanetidir. Ben 19 yaşındayım. İki üç kere babamın anneme sert bir bağırması olmuştur. Ben görmemişim. Bağırma var ama dövme görmemişim.” (P10, Kadın, 19)

“Şiddet şiddeti getirir. Şiddete şiddet de şiddeti getirir. Güzel hitapla güzel dille güzelce konuşmak suç da olsa telafi olunur. Yeter ki özür dilemesini bil. Durup dururken kimse şiddet yapmaz. Ben madem çok kabadayıyım gideyim kabadayıya şiddet yapayım. Kadına olmaz. Burada şiddet yok. Olur, binde bir olur. Çocuk çocuğa bağırır. Adam adama kızdı misal. Böyle istisnalar olur. Kadınları dövme yok Allaha şükür. Onu dersin çok insanları görüyoruz. Bizim kabile kadar temiz kabile yok. Sizi bir yerde darda kalmış görse, bir dağda mazlum görseler elinden geleni yapar. Bizim kimseyle derdimiz yok. Yeter ki Allah rızası için kalbinden unutmasın Allah’ı.” (P11, Erkek, 55)

Poşalar tarafından verilen cevaplarda kadına şiddet uygulanmadığı veya nadir olduğu söylenmektedir. Kadına şiddet büyük günah olarak değerlendirilmekte ve kabul edilmemektedir.

Yerli halka sorulan “ *Poşalar arasında kadına şiddet eğilimi var mıdır?*” sorusuna verilen yanıtlar şöyledir:

“Kadına da çocuğa da şiddet var. Hatta duygusal şiddet de var. Kız çocuğu sekiz yıl okumuş mesela kendisi hiç okul görmemiş bu bir şey bilmez diyor. Bu da bir şiddet örneği.” (Y1, Erkek, 39)

“Kadına da çocuğa da şiddet var kesinlikle. Hatta bize neden bunları dövmüyorsunuz diye bizi eleştiriyorlar.” (Y2, Kadın, 26)

“Kadına da çocuğa da var. Gözümüzün önünde ölesiye döven velilerde oldu. Kadınlar da çok korkuyor kocalarından. Hatta bir kadın bir mektup yazmıştı

müdüre. İsmi yazmadan. Bu kâğıdı imha edin yoksa beni öldürürler diye yazıyordu.” (Y3, Kadın, 26)

“Vardı da şimdi bıraktılar epey. Çadırlarda arabalarda bohçacılık yaparlardı. Şimdi bıraktılar. Hurdacılık hayvancılık isteyicilik yaparlar halen. Ama istemeyi artık çoğu kınıyor. Mesela falanca gelinini istemeye göndermiş deyip ayıplıyorlar. Eskiden isterler ev sahibi içeri girince kapıdan da her şeyi aşırırlardı. Şimdi yok kınıyorlar. Hatta kavga ettiklerinde de ayıplıyorlar. “Gaco duydu gı ayuptur” diyorlar mesela. Siz bize Poşa diyorsunuz biz de size Gaco deriz diyorlar.” (Y4, Kadın, 65)

“Küçük yaşta evlilik var. Buluş çağına gelmeden evlendiriyorlar. Ama aynı eve aynı yatağa vermiyorlar. Zamanı gelince ergenlik gelince tekrar evlendiriyorlar. Bu konuda ikinci kötü alışkanlıkları da şu. Bir çocuk nişanlı diyelim. Çocuk kötülük yapmış hırsızlık yapmış. Nişanı atıyorlar. Onu ona değil de bir küçük kardeşine veriyorlar. Yani nişanlıyı beğenmiyorsa bir küçük kardeşini alıyorlar. Böyle beş altı kere durum oldu.” (Y5, Erkek, 55)

Cevaplar incelendiğinde Poşaların aynı doğrultudaki cevaplarıyla örtüşmediği görülmektedir. Bu soruda genel kanaat kadına da çocuğa da şiddetin var olduğudur.

4.3.5. Fal Büyü Sihir İle İlgili Bilgiler

İslam inancında bir Müslüman fal büyü sihir gibi şeylere inanmamalı ve yaptırmaktan uzak durmalıdır. Türkiye genelindeki Çingenelerin falcılık da ilgilendiği düşünüldüğünde Poşaların bu konudaki eğilimlerini tespit etmek aradaki farkı ortaya koymak açısından da önemli olacaktır.

Poşalara sorulan “*Fal, büyü ve sihir gibi şeylere inanıyor musunuz? Sizce yapmak doğru mu?*” sorusuna verilen cevaplar şöyledir:

“Yok, hocam öyle bir şeylere inanmayız biz. Hayır, hayır Allah etmesin.” (P1, Kadın, 31)

“Öyle şeylere hiç inancımız yok.” (P4, Kadın, 30)

“Yok kesinlikle. Biz öyle şeyden ürpeririz yapanları da sevmeyiz.” (P5, Kadın, 33)

“Yok, en kötüsü bunlar. Yaramaz onlar.” (P7, Kadın, 42)

“Biz asla böyle şeye inanmayız. Günah hocam. Biz de asla böyle şeyler yok hocam.” (P9, Kadın, 33)

“Günah hocam. Onun cezasını çekecek.” (P10, Kadın, 19)

“Ne fala inanırım, ne gaipten haber verene inanırım, ne de bunu bunu yaparsan işin rast gider diyene inanırım. Bizim kabile de fal büyü yok hocam.” (P11, Erkek, 55)

“asla hocam bizde öyle şeyler olmaz.” (P14, Erkek, 35)

Cevaplara bakıldığında Poşalar arasında fal büyü sihir yapmak gibi davranışların olmadığı bunların kötü ve günah olduğu inancının varlığı anlaşılmaktadır. Bu yönüyle Poşalar çingenelerden ayrılmaktadır.

Köylü yerli halka sorulan *“Fal büyü sihir gibi inançları var mıdır?”* sorusuna verilen yanıtlar şöyledir:

“Var. Şöyle. Benim şahit olduğum bir olay var. Benim birinci sınıftaki çocuğuma gelip bir kâğıt göstermiş bir Poşa çocuk. Demiş ki şunu yapmazsan para getirmezsene yarın ve annen babana söylersen ölürler. Bu durumu birkaç çocuk daha yaşamış.” Normal İslam inancı dışında inanç yapıları var mıdır?

Yok. Zaten dinlerini normalde de dört dörtlük yaşama gayretleri yok. Zaten sabahdan akşama kadar ticaret yapıyorlar. İsteme hurdacılık, bohçacılık, hayvan alımı satımı. Çok amaçlı işler yapıyorlar. Bir haliye iki inek aldıkları söylenir. Uzak köylere gidiyorlar. Ticaretlerini tamamen zekâ ile yapıyorlar. (Y1, Erkek, 39)

“Bu tarz şeyler yok. Ama batıl inançları hurafeleri oluyor. Diğer insanlar kadar” Aykırı hiçbir inançları yok.” (Y2, Kadın, 26)

“Öyle şeyleri yok da nazar okuturlar. Olsaydı duyardım. Bana çok soru gelir normalde olsaydı sorarlardı.” (Y4, Kadın, 65)

“Biz neyi düşünüyorsak bu konuda onlar da onu düşünüyorlar. Sünni oldukları için.” (Y5, Erkek, 55)

Köylü halkın cevapları incelendiğinde Poşalarda falcılık, büyü ve sihir yaptırmak gibi fiillerin olmadığı görülmektedir.

4.3.6. Dini Bilgilerin Kaynağı

Her Müslüman kendisine ibadet ve inanç yaşamında asgari düzeyde yetecek kadar bilgi sahibi olmakla sorumlu tutulmuştur. Müminler, temel İslam esaslarını ve ibadet kurallarını bilmekle mesuldür. Kendilerine gerekli olan bu temel bilgiler çocuklara okul çağından önce anne baba dede nine gibi aile büyükleri tarafından öğretilir. Daha sonra okullarda din kültürü dersleriyle bu bilgi daha bilimsel ve kontrollü bir şekilde devlet eliyle verilmeye devam edilir. İsteyenler için müftülükler tarafından açılan Kur'an Kurslarında, dini bilgiler ve Kur'an- Kerim okuma konusunda halk eğitilir. Bunun dışında resmi olmayan cemaat ve gruplar da dini bilgilendirme sohbet grupları oluşturabilmektedir. Halkın dini bilgisini nereden aldığı sağlıklı din bilgisi açısından önemlidir.

Poşalara sorulan “*Dini bilgilerinizi kimlerden ve nasıl öğrendiniz?*” sorusuna verilen cevaplar:

“Babamdan dedemden atamdan. Dedemler atam benim hep hafız.” (P1, Kadın, 31)

“Benim babam dedem hacı. Ben kalktım büyüdüm anam babam dan öğrendim her bir şeyi. Onların sayesinde.” (P2, Kadın, 38)

“Ben okudum, okuldan öğretmenlerimden de öğrendim.” (P3, Kadın, 28)

“İmam hocalarımızdan öğrendik.” (P4, Kadın, 30)

“Benim babam hacı idi. Biz kalktık büyüdük efendimizin adıyla babamızın bize tarif ettiği ilen neyin ne olduğunu biliyoruz.” (P5, Kadın, 33)

“Kaynata tarafımdan hocam. Kendi tarafımda da var.” (P6, Kadın, 36)

“Büyüklerden. Anneden babadan töreden öğrendik.” (P7, Kadın, 42)

“Babamdan atamdan.” (P8, Kadın, 35)

“Annemden babamdan. Babam hacıdır.” (P9, Kadın, 33)

“Doğrusunu istiyorsan altı yaşlarındayken biz göçmendik. 5 ay 6 ay farklı köylerde konaklardık. Rahmetli babam bizi konakladığımız köylerde hocaya gönderirdi. Gümüşhane’deydik o vakitler. Biraz büyüyünce teravih namazlarına giderdik. Camide hocadan öğrenirdik vaazlarından. Sonra da kitap okuyarak öğrendik. Yani hem hocalardan hem kitaplardan öğrendik.”(P11, Erkek, 55)

“Hacı dedem kurslara hocalara gönderdi.”(P14, Erkek, 35)

Cevaplar incelendiğinde Poşalarda dini bilgi kaynağı genel olarak ailedir. Hacı olarak nitelendirilen dedelerinden atalarından dini bilgilerini edindikleri söylenmektedir. Yaşı daha küçük olan yeni nesil ise okullardan ve yaz kurslarından dini bilgilerini devlet eliyle edindiği görülmektedir.

4.4. DİNİN GÜNLÜK YAŞAMA ETKİSİ

Din insan yaşam pratiklerini etkileyen önemli bir kültür ögesidir. Kişinin günlük yaşantısına bakıldığında genellikle hangi dine mensup olduğu gözlenebilmektedir. Bu durum dindar kişilerin yaşantılarında daha belirgin durumdadır. İslam dinine mensup kişilerinde günlük yaşantılarına sosyal ilişkilerine bazı dini olgular yansımaktadır. Kılık kıyafet seçimleri, evlilik adetleri, taziye adetleri de dinin etkilediği bu sosyal görüntünün parçalarından sayılmaktadır. Bu bölümde Poşaların inançlarının günlük yaşamlarına etkilerine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

4.4.1. Kılık Kıyafet

Dinler, mensuplarından bazı kurallara göre yaşamalarını beklemektedirler. Bazı dinler bu kurallar içine kılık kıyafeti de eklemektedir. İslam dini kişinin yaşamında var olan her türlü etmen konusunda belli görüş bildirmektedir. Kılık kıyafet de bu etmenlerden birisidir. İslam, genel olarak “setr-i avret” olarak bilinen örtünme kuralına göre kadınlara tesettürü farz kılar. Erkeklere ise gene belirli ölçüler vererek bu konuda sınırlar çizer. Toplumumuzda özellikle bayanlarda ki Kılık kıyafet tutumu dindarlık algısını oluşturabilmektedir.

Poşalardaki dindarlık tutumu tespit edilebilmek açısından kılık kıyafet konusu gözlem yoluyla ortaya konmaya çalışılmıştır. Görüşme yapılan ve dışarıdan gözlenen Poşa halkının kılık kıyafeti, İslam’ın şart koştuğu başörtüsü ve örtünme kurallarına

uygun olduğu söylenebilir. Anadolu'nun hangi köyüne giderseniz görebileceğiniz kadın görüntüsü Poşalar için de geçerli görünmektedir. Genellikle “yazma denilen bir başörtüsü, etek bluz ve yelek” olarak tercih edilen köy kadını kıyafeti Poşalarda da görülmektedir.

Erkekler de ise gene köy erkeklerinin tercih ettiğı standart tarzda kıyafet giyildiğı gözlenmektedir. Erkek kıyafetinde var olan “pantolon tişört kazak” gibi fazla tercih çeşidinin de olmadığı düşünülürse erkek kıyafetiyle dini bir yorum yapmak mümkün gözükmemektedir.

Bu konuda köylü yerli halkın gözlemleri de sorulmuş ve benzer cevaplar alınmıştır. Bazı cevaplardan alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Başörtülü giyimleri çok iyi. Çorapsızlarını ben hiç görmedim. Kızlar küçükken evlendiklerinden zaten hemen örtünüyorlar. Hepsi kapalıdır.” (Y4, Kadın, 65)

“Okuyanları özellikle düzgün temiz giyinirler. Düzgün davranırlar.” (Y7, Kadın, 41)

“Tesettürlüdürler. Hatta onlar daha çok dikkat ediyorlar. İslam'a uygun kıyafetleri.” (Y8, Erkek, 59)

“Bayanlar hep örtülüdür. Sadece okuyan ortaokul kızları açık olanı vardır diğerleri hep örtülüdür. Kıyafetleri de normal köylünün giydiği tarzdadır. Herhangi bir farklılık yoktur.” (Y9, Erkek, 37)

Cevaplar incelendiğinde okuyan küçük kızlar haricinde bayanlarının tesettürlü olduğı, hatta bu konuda çok hassas davrandıkları görülmektedir. Bu yönleriyle de genel Çingene algısından farklı oldukları söylenebilir.

4.4.2. Nikâh, Evlilik, Düğün Gelenekleri

Evlilik, İslam dininin kadın erkek ilişkisinde nikâh ile meşru gördüğü ve nesillerin meşru devamiyeti açısından tavsiye ettiğı bir durumdur. Nikâh ve evlilik toplumda kadın erkek birlikteliğini meşrulaştıran akittir. Günümüzde devlet eliyle yapılan resmi nikâh dışında bir de “imam nikâhı” denilen dini nikâh yapılmaktadır. Nikâh ve Düğün geleneklerinde, gelin, damat ve eş seçiminde dinin genellikle büyük etkisi vardır.

Poşalara sorulan “Düğün ve kız isteme gelenekleriniz nasıldır?” sorusuna verilen cevaplar:

“16 yaşımda bir kızım var istediler ama vermedim hocam. Çocuğum okusun istiyorum. Ama amcası oğluna istiyor ona vermek istiyorum. Şimdi hocam bizlerde yabancıya kız vermezler. Dışarıya yerli insanlara kız vermezler. Kendi akrabasına verilir. Herkese de güvenemiyorsun. Devir öyle bir devir.”(P1, Kadın, 31)

P1 (Kadın, 31) 16 yaşındaki kızını istediklerini ama vermediğini ve yabancıya değil akraba içinde evlendireceğini belirtmiştir. P4 (Kadın, 30) ve P5 (Kadın, 33) ise kız isteme geleneklerinin diğer halk ile aynı olduğunu anlatmıştır.

“Ailelerimizin büyükleriyle gideriz hocam. Elhamdülillah din olarak. Ahlaklıca dürüstçe büyüklerden isterler. İstedikten sonra Allah’ın emri Peygamberin kavliyle istedikten sonra düğünleri yapılır nikâhları yapılır. Öyle evlilik olur .” (P4, Kadın, 30)

“Eşim i severek aldık. Dindar olsun istedim. Bekârken dua ediyordum ki ya rabbim ya rasulullah bana öyle bir eş nasip etki ne dışarı ayağı olsun ne kahve hayatı olsun. Ne onun bunun evine böyle süprüntülük etsin. Kesinlikle eşimde yoktur. Kız isterken büyükler Allah’ın emri anılarak ister. Peygamberin kavli anılır. Ashında diyorlar ki bu düğün işi günah imiş. Bazıları kuran okutur. Çok abartmak günah imiş. Düğün yapıyoruz. Orkestra geliyor. Törelerimizde odur.” (P5, Kadın, 33)

“Görücü usulü evlendik. Çocuklarım evleneceği kişiyi kendisi seçer. Ben onun günahına girmem. Evlenecek olan o. Allah’ın emriyle peygamberin kavliyle isteniyor. Büyük bir görücü aile olarak götürürüz. Lokum götürürüz. Kahve içilir. Önce dini nikâh yapılır sonra resmi nikâh yaparlar.” (P7, Kadın, 42)

P7 (Kadın, 42) önce dini nikâh yapıldığını P8 (Kadın, 35) de dini nikâhın nişan esnasında yapıldığını ifade etmiştir.

“Hocaya dini nikâh kıldırılır. Düğün de eğlenceli olur. Dini nikâh zaten nişan da yapılır. O sırada eğlence olmaz.” (P8, Kadın, 35)

“Vallahi hocam biz seçmiyoruz seçiyorlar. Benimkini de ben seçmedim. Ama ben seviyorum. Çocukluktan beri seviyordum zaten. Şimdi o değil de başkası gelseydi baba ben istemiyorum diyemezdim. Diyebilirim ama ben saygımdan diyemem. Babam gitse sarhoşa verse ben derim tamam baba sen ne dersen o. Babama karışamam. İsterse katile versin. Zaten o kötüyü ben yola getiririm. Ben evde oturuyordum annem kalk giyin dedi nişan takılacak. Dedemler kapıda oturuyordu. Öyle oldubittiye geldi. Gelip Allah’ın emriyle istediler. Ama oğlan bana bir şey diyemez. Biz de öyle bir adet yoktur. Kızla oğlan düğüne kadar asla konuşmaz. Yüz yüze gelmez. Töre öyle. Nişanlısın diye öyle el ele kol kola gezmek günahmış hocam. Dini nikâh yokken.” (P10, Kadın, 19)

P10 (Kadın, 19) evleneceği kişiyi kendi seçmediğini, aile büyüklerinin seçtiğini saygıdan kabul ettiğini belirtmiştir. P11 (Erkek, 55) ise evlenecek gençlerin karar verdiğini büyüklerin karışmadığını ifade etmiştir.

“Önce Müslüman mı diye bakarım. O da namaz kılacak o da namaz kılacak. Yani dışarıdan biri de olabilir. Diyelim kız beğendik. Benim beğenmeme gerek yok çocuk beğenecek. Öbürü de beğendiyse ikisi anlaşılır. Allah’ın da emri var ise ne sen karşı gelebilirsin ne de ben. Yaşı dolar günü dolar Allah’ın emri ile istenir. Nişan takılır gün kesilir. Evlenmeden düğünden önce imam nikâhı yapılır. Salonda da yapılır mevlitli de olur. İsteddiği gibi kişi. Eğlenceyi seven eğlence yapar. Günah değil ayıp değil. Peygamber efendimiz de düğünlere iştirak etmiştir. Eşini göndermiştir. Tabi erkek bir bölümde kadın bir bölümde olmalı.” (P11, Erkek, 55)

Verilen cevaplar incelendiğinde dini nikâhın muhakkak yapıldığı ancak düğünden önce nişanda tercih edildiği görülmektedir. Düğünler genellikle eğlenceyle yapılmaktadır. Düğün öncesinde mahremiyete önem verildiği ve evlilik öncesi beraber gezmek gibi rahatça iletişim kurulmasına izin verilmediği anlaşılmaktadır. Bu yönleriyle de dindar aile profili verdikleri söylenebilir. Yerli dedikleri köylülere kız verme kız alma gibi durumlara soğuk baktıkları bu yönleriyle kapalı toplum özelliği gösterdikleri söylenebilir. Ancak son zamanlarda bir iki tane böyle evliliğin gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bu da genel olarak kız verme şeklinde gerçekleşmektedir.

Bu duruma halkın Poşalara kız vermede çekindikleri ancak kız alma konusunda daha rahat oldukları sebep olduğu söylenebilir.

Köylü yerli halka sorulan “Poşaların evlenme düğün kız isteme gelenekleri nasıldır?” sorusuna verilen yanıtlar:

“Bunlarda kız isteme yok. Kabile reisi doğan çocuğu birbirlerine beşik kertmesi yapıyorlar. Birinci ikinci sınıf gelince çocuklarına da söylüyorlar kiminle evleneceğini. Çocuklar davet etti ama Düğünlerine hiç gitmedim.” (Y1, Erkek, 39)

“Töreleri var. Namus kavramından dolayı kız çocuklarını uzağa gönderip okutmuyorlar. Sekizi anca bitiriyor. Çok küçükken beşik kertmesi gibi söz veriyorlar. Büyüyünce kız sekizi bitirince oğlan askerden sonra falan evlendiriyorlar kendi içlerinde. Düğünlerini bilmiyorum.” (Y2, Kadın, 26)

“Küçük yaşta nişanlıyorlar. Mesela sekizinci sınıftaki bir kız üçüncü sınıftaki bir erkekle nişanlı. Çok başarılı bir öğrenci vardı. Güzel yerleri kazanabilecek. Okutmadılar. Onu da ikna etmiş ailesi annesi. Ailem benim için en iyisini düşünür diye. Zaten evlilik onlar için bir kurtuluş. Dışlanma korkusu var. Gidersen bozulursun, dışlanırsın korkusu. Hatta biz eğer liseye gidersek hepimizi bir odaya versinler diyorlardı. Diğer insanlar bizi bozarlar dışlarlar değiştirirler korkusu. Kötü yola düşme korkusu. Bir de daha çok kız üzerinden geçinmeyi sezmiştim. Kız çalışır erkek olan yatar şeklinde. Erkek öğrencilerimizde bir boş vermişlik var. Dıştan evlilik de zor bunlar için. Okul içinde âşık olma sevme şeklinde olabiliyor ama asla evliliği düşünecek şekilde değil. Zaten nişanlıları var kimle evlenecekleri belli. Ve bunu kabul etmişler. O yüzden hiç farklı bir isimle evliliği düşünmüyorlar.” (Y3, Kadın, 26)

“Küçük yaşta belirliyorlar. Bunu buna alacağız diye karar veriyorlar. Düğüne eskiden çağırırlardı ama gitmeye gitmeye artık çağırıyorlar. Bir düğüne gittik ama. Öyle et pişirmişlerdi ki. Ama midemiz etmedi yiyelim.” (Y4, Kadın, 65)

“Düğünleri farklı eğlenceleri farklı. Kendileri çalar kendileri yerler eğlenirler. Köylüler bunlara karışmazlar iştirak etmezler. Kız alışverişi kendi aralarında olur. Yani onlar isterler belki ama Köylüler uzak dururlar. Kız vermezler onlara evlilikten uzak dururlar. Onlardan kız istense onlar verir ama köylüler yanaşmaz. Küçümserler onları.” (Y5, Erkek, 55)

“Biz hiç gitmiyoruz düğünlerine. Oynamalı çalgılı düğün yaparlar duyuyoruz. Gelmezler diye davet etmiyorlar zaten. Biz de çağırıyoruz onları düğünlerimize. Gerçi şimdi şimdi gidenler olabiliyor düğünlerine. Onlardan da gelen olabiliyor. Ama çok nadir” (Y7, Kadın, 41)

“Düğünlerine çok katılım sağlamıyoruz. Gelsen niye geldin demezler ama davet de eden olmuyor. Biz de davet etsek gelirler. Ama çok edilmiyor. Çok yakın arkadaşlık kuranlar var yerli halkla Poşalar arasında. Ticari ilişkileri olanlar var. Onlar birbirinin düğünlerine katılır. Ama tam olarak halka uyum sağlamış değiller. Tam rayına oturmamış yani bazı şeyler.” (Y8, Erkek, 59)

“Küçük yaşta evlilikleri var. Beşik kertmesi gibi. Biz düğünlerine katılmıyoruz ama düğünleri bizim gibi çok da fark yok. Aslında onlar ayrı bir toplum gibi. Öncesine göre daha iyi ama yine de çok büyük kaynaşma olduğu söylenemez köylü halkla. Kahve de bile onlar bir köşede oturuyor biz ayrı köşede. Gerçi eskiden kahveye bile gelmezlerdi şimdi gene iyi.” (Y9, Erkek, 37)

Köylü halkın yanıtları incelendiğinde Poşaların evlilik adetlerinin daha doğrusu eş damat gelin seçme adetlerinin günümüzdeki genel durumun gerisinde kaldığı söylenebilir. Çocuk yaşta beşik kertmesi yapmaları, kız çocuklarının bozulma kaygısı ile okutulmaması, ergenlik yaşına gelir gelmez genellikle evlendirilmeleri köylü halk tarafından doğru bulunmayan adetler olarak sayılmıştır. Düğünlere köylünün katılmaması ve bu yüzden de düğünleri hakkında ayrıntılı bir gözlem yapılmamış olması ise gene Poşaların kapalı toplum özelliği taşıdıklarını göstermektedir.

4.4.3. Ölüm, Taziye Gelenekleri

Ölen kişinin arkasından yapılan işlemler ölen kişinin dini mensubiyetini de ortaya koyan durumlardan birisidir. Kişinin öldükten sonra yıkanması kefenlenmesi toprağa defnedilmesi, ölü için Kur'an- Kerim okunması, İslam geleneğinde her taziye evinde muhakkak yapılan asla ihmal edilmeyen kurallardır. Bunun dışında taziye evini ziyaret etmek, yemek götürmek gibi yöreden yöreye değişebilen adetler görülmektedir. Taziye gelenekleri dini kuralları yansıtabildiği gibi toplumsal adet gelenek göreneği da yansıtmaktadır.

Poşalara sorulan “Ölüm ve Taziye gelenekleriniz nasıldır?” sorusuna verilen yanıtlar:

“Ölenin evine tatlılıkla gidilir. Şeker çay götürülür. Elinden ne gelirse onu götürürsün. Baş sağlığı dilersin. Allahtan gelen herkesin başına. Kimseye bir şey diyemezsin. Mesela ben buraya geldim eve gitmeye senedim yok.” (P1, Kadın, 31)

“Misal da bugün bir komşum öldü. Ona gideriz evinin işini yaparız. Malzemesini götürürüz. Yemek götürürüz acısını paylaşıyoruz.” (P3, Kadın, 28)

“Ölen kişinin evinde kuran okunur ekmek verilir. Geleni ey yüzle karşılarsın. Ekmeğini yedirirsin.” (P5, Kadın, 33)

P1 (Kadın, 31) ve P3 (Kadın, 28) taziye evine boş gidilmediğini, gidildiğinde de orada iş yapıp destek olunduğunu söylemişlerdir. P5 (Kadın, 33) ise taziye evinde Kur'an-ı Kerim okunduğunu ve ikramda bulunduğunu ifade etmiştir.

“Güzel karşılanır. Elinden ne koparsa götürürsün. Sen de üzülüyorsun.” (P6, Kadın, 36)

“Yemek pişirilir. Helva götürülür. Kur'an okunur. Hoca getirilir. O getirilmezse bilen kimse okur.” (P7, Kadın, 42)

“Helva pişiririz ihtiyaçlarını biz karşılarız. Kırkı çıkana kadar yardım ederiz. Mevlit okutulur. Yemek veririz.” (P8, Kadın, 35)

P6 (Kadın, 36) taziye evine boş gidilmediğini ve onlar gibi üzüldüğünü, P7 (Kadın, 42) helva pişirildiğini ve dua okutulduğunu, P8 (Kadın, 35) ise kırkı çıkana kadar mevlit okutulduğunu ve ikram verildiğini belirtmiştir. P9 (Kadın, 33) ve P10 (Kadın, 19) ise taziye evine acı ekmeği göturdüklerini, kırkı çıkınca da kırk ekmeği yedirildiğini ifade etmiştir.

“Yemekler pişirilir. Acı ekmeği götürülür. Kur'an okunur. Dua edilir. Hoca gelir.” (P9, Kadın, 33)

“Acı ekmeği götürürüz. Acısı var yetişemez. Para ile alınır ya da evde yapılır. 40 kırkı çıktığında da kırk ekmeği verilir. Kazanlarla yamak kaynar. Bütün mahalleye verilir.” (P10, Kadın, 19)

Cevaplar incelendiğinde taziye geleneklerinde Poşalar tarafından genel taziye adetlere uyulduğu, ölü evine ekmek, yemek, çay, şeker gibi hediyelerle gidildiği, evin işlerinde ölü sahiplerine yardım edildiği, taziye evinde hoca çağırılarak Kur'an-ı Kerim okutulduğu, dualar edildiği görülmektedir. Bunun dışında farklı olarak kırk gün yas tutulduğu televizyon dahi izlenmediği sessiz olunmaya çalışıldığı, et pişirilmediği, küslerin bu vesileyle barıştırıldığı görülmektedir. Bu durum diğer köy halkının tutumundan farklıdır.

Yerli köy halkına sorulan “*Poşaların ölüm taziye gelenekleri nasıldır?*” sorusuna verilen yanıtlar:

“Başlarındaki birisi ölmüştü. Hepsi en küçükleri bile yas tutuyordu. Uzun süre biz yastayız hocam diyorlardı.” (Y2, Kadın, 26)

“İlişkımız çok yok ki bilelim de. Birisi ölmüştü arabaların bir ucu bir baştaydı diğer ucu bir başta. Çok kalabalıktı. Başlarından biriymiş. Biz kırk gün yas tutarız diyorlar. Televizyon açmayız, tıraş olmayız, et falan pişirmeyiz. Ramazanda ziyarete giderler kabirlerini.” (Y4, Kadın, 65)

“Ölülerine çok saygı duyarlar. Kuran okuturlar. Taziyelerini hepsi iletir. Küskünler barışırlar.” (Y5, Erkek, 55)

Bu konuda bizim toplumdan daha sadakatliler birbirlerine. Hemen kenetleniyorlar ölüm durumunda. Birbirlerine destek oluyorlar.” (Y6, Erkek, 36)

“Evlerine taziye gitmezler ama cenazeye katılırlar. Camide cenaze namazı kılarlar köylü gibi. Ama evde ne ediyorlar çok bilmiyoruz.” (Y8, Erkek, 59)

“Ölüm adetleri bizimkisi gibi herhâlde. Çok farklı bir şeylerini duymadık. Cenazelerine gideriz camide. Ama evlerine gitmemişiz. Onlarda camide cenaze namazına katılırlar.” (Y9, Erkek, 37)

Yerli halka göre Poşaların ölüm gelenekleri kendileri gibidir. Ancak farklı olarak kırk gün yas tuttıkları ifade edilir. Burada dikkat edilecek husus bu konuda gene Poşay- yerli ayırımının olduğu taziye evine köylülerin gitmemiş olduklarıdır. Anlattıkları şeyler duyum şeklindedir. Evlerine gidip birebir gözlem yapmamışlardır. Bu durum yine Poşaların kapalı toplum özelliğinin kanıtıdır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Ortak bir geçmiş, kültür, adetler ile birbirlerine bağlanan ve “öteki”lerden ayrılan etnik guruplardan birisi de çingenelerdir. Çingeneler hemen hemen dünyanın her bir köşesinde varlığını sürdüren etnik guruplardan birisidir. Genel olarak kültürlerine bağlılıkları, kapalı gurup özellikleri taşımaları, kendilerine has bir hayatı tercih etmeleri bu gurubun özgünlüğünü korumasına ve asimile olmadan var olmaya devam etmesine vesile olmuştur.

Çingeneler tarih boyunca merak konusu olmuştur. Günümüzde akademik çalışmalarda da çeşitli yönleriyle araştırılmaktadır. Türkiye’deki araştırmalar ise yeni yeni hız kazanmıştır. Çingenelerin bir kolu olan Poşalar hakkındaki araştırmalar ise çok sınırlı kalmıştır.

Çok farklı ülkelerde farklı isimlerle anılan Çingenelere bu isim Türkler tarafından çalgı çengi ile uğraşmaları nedeniyle verilmiştir. Yaptıkları işlere göre de sepetçi, elekçi gibi isimlerle de anılmışlardır. Lom, Dom, Rom guruplarına ayrılan çingenelerin Lom gurubuna, Kuzey Karadeniz’de ve Doğu Anadolu Bölgesinde genel olarak Poşa denmektedir. Çingeneler günümüzde kendilerine daha çok Roman denilmesini tercih etmektedirler.

Hint kökenli olduklarına dair güçlü bir görüş vardır. Gerek tipolojik veriler, gerekse dil benzerliği bu görüşü desteklemektedir. Kuzey batı Hindistan’dan 5. yy.’dan itibaren üç koldan göç yaşanmıştır. Afganistan’dan İran’a geçen çingeneler buradan Anadolu ve Balkanlar’a bir kol, Ermenistan, Rusya ve Balkanlar’a bir kol, Suriye, Filistin, Kuzey Afrika, İspanya ve Avrupa ülkelerine doğru bir kol halinde ilerlemiş ve yerleşmişlerdir. Anadolu’ya geçişleri 10. yy.’a doğru olmuştur.

Günümüzde çingenelerin 2 ile 5 milyon arasında olduğu tahmin edilmektedir. Etnisite ölçen bir veri olmadığı için bu sayının kesinliği yoktur. Çingenelerin geçmişte genelde bakırcılık, sepetçilik, elekçilik, ayı oynatıcılığı, nalbantlık, falcılık, müzisyenlik, bohçacılık ve akrobatlık gibi mesleklerde olduğu görülür. Fakat günümüzde doktorluk, öğretmenlik, memurluk dâhil hemen her meslek guruplarının içinde varlıklarını sürdürdükleri görülmektedir.

Çingenelerin kendilerine ait bir “Romani” dillerinin olduğu görülür. Ancak çeşitli sebeplerle bu dili kullanmadıkları ya da gizledikleri tespit edilmiştir. Çingeneler genel olarak bulundukları ülkenin ya da bölgenin dini inancını benimsemişlerdir. Avrupa’dakiler Hristiyan, Türkiye’dekiler ise genel olarak Müslümandır. Ülkemizde Çingeneler, bölgeye göre değişmekle birlikte genel olarak Sünni Müslümanlığı tercih etmişlerdir.

Erzurum, Erzincan, Bayburt, Sivas ve Artvin Çingeneleri için çoğunlukla Poşa kavramı kullanılır. Poşalar, genellikle Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan, özellikle dil ve ekonomik özellikleri açısından diğer Çingenelerden ayrılan bir etnik gruptur.

Poşalar genellikle elekçilik, bohçacılık, bağcılık ve hayvancılık gibi meslekleri seçmişlerdir. Müzisyenlik diğer çingenelerin aksine Poşalarda yoktur. Seslerinin güzel oluşu çingene kökenine işaret etse de çalgı ve çengicilik yapmamaktadırlar. Turuncu kafalı ve çilli olanları da vardır ancak esmer olanları da çoğunluktadır. Lomin veya lomavren denilen kendilerine has ve hatta gizli bir dil konuşmaktadırlar. Alevi Poşaların varlığı bilinmekle birlikte genel olarak sünni Müslümanlığı tercih etmişlerdir.

Araştırma alanındaki Poşaların dini inanç, tutum ve davranışlarını ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmada, ibadetlerle ilgili bulgular incelendiğinde namaz kılma pratiği ile ilgili 14 katılımcıdan 8 tanesinin düzenli namaz kıldıkları görülür. Dört katılımcı ise bazen kılmakta iki katılımcı ise hiç namaz kılmamaktadır. Namaz konusunda hassasiyet 2/3 oranında gösterilebilir. Düzce’deki Çingenelerin dini tutum ve davranışları üzerine yapılan bir çalışmada kadın-erkek toplamda 120 katılımcıdan 44 tanesi düzenli, 51 tanesi ara sıra namaz kıldıklarını; 17’si hiç namaz kılmadıklarını söylerken 8 kişi cevap vermemiştir. Bu çalışmada Roman halkının dinî hayatında namaz ritüelinin olduğu, ancak sadece 1/3 oranında namaza yüksek hassasiyet gösterildiği saptanmıştır (Kuzu, 2010). Balcıoğlu’nun Erenler İlçesindeki Çingenelerin dini tutum ve davranışları üzerine yaptığı çalışmasında ise 75 kişiden 7’si düzenli, 64’ü ara sıra namaz kıldıklarını belirtirken 4 tanesi ise hiç namaz kılmadıklarını bildirmiştir. Burada namaz hassasiyetinin 1/10 olduğu söylenebilir. Bu durumda yapılan çalışmalar karşılaştırıldığında Poşaların çingenelere oranla düzenli namaz kılma hususunda daha hassas oldukları söylenebilir (Balcıoğlu, 2011).

Oruç ibadetiyle ilgili verileri değerlendirmek gerekirse bu çalışmada Poşa katılımcıların 8 tanesinin Ramazan oruçlarını düzenli, 2 tanesinin ara sıra tuttıkları görülür. 4 kişi ise hiç oruç tutmamaktadır. Kuzu'nun çalışmasında 120 Çingeneden 86 tanesi düzenli, 19 tanesi ara sıra oruç tuttıklarını, 10 tanesi hiç tutmadığını belirtmiş 5 tanesi ise cevap vermemiştir. Balcıoğlu'nun çalışmasında ise 75 katılımcıdan 67 tanesi düzenli, 6 tanesi ara sıra oruç tuttıklarını belirtmiş 2 tanesi ise hiç oruç tutmadığını söylemiştir. Bu durumda yapılan çalışmalar karşılaştırıldığında oruç tutma konusunda Çingene vatandaşların namaza nazaran çok daha fazla hassasiyet içinde oldukları değerlendirilebilir. Poşa vatandaşlarda ise oruç ve namaz kılanların sayısı aynı olmakla birlikte hiç oruç tutmayanların hiç namaz kılmayanlardan daha fazla olduğu görülmüştür.

Zekât sadaka fitre ile ilgili bulgulara bakıldığında ise Poşa katılımcıların 10 tanesinin fitre verdiği, 13 tanesinin sadaka verdiği, 4 tanesinin ise zekât da verdiği görülmektedir. Zekât zenginlik gerektirdiğinden zekât verme oranı düşüktür. Ancak diğer fitre ve sadaka konusunda istekli oldukları görülmüştür. Kuzu'ya ait çalışmada ise çingenelerin 120 taneden 44 tanesi zekât ve sadaka verdikleri, 56 tanesi ara sıra verdikleri, 11 tanesi hiç vermediği belirtmiş 9 tanesi ise yanıtı bırakmıştır. Bu çalışmada zekât ve sadaka ayrı ayrı ele alınmadığından sadece zekât sayısı belirgin değildir. Balcıoğlu'nun çalışmasında ise 75 kişiden 62 tanesi düzenli 9 tanesi ise ara sıra zekât verdiğini belirtmiştir. 4 kişi ise hiç zekât vermemektedir. Tüm bu çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde gerek çingeneler gerekse Poşalar zekât sadaka ve fitre verme konusunda büyük oranda güçleri nispetinde istekli olduklarını belirttikleri görülür.

Kurban ibadeti konusunda ise bu çalışmada 14 katılımcıdan hepsinin kurban kestiğini belirttiği ortaya çıkmıştır. Kuzu çalışmasında ise çingenelerin 50 kişi sürekli 31 kişi ara sıra kurban kestiği 28 tanesinin hiç kesmediği 11 tanesinin ise cevap vermediği ortaya çıkmıştır. Balcıoğlu'nun çalışmasında ise romanların 48 tanesi düzenli, 18 tanesi ara sıra kurban kestiğini belirtirken 8 tanesi hiç kesmemektedir. Kurban ibadeti konusunda genel değerlendirme yapmak gerekirse Poşa halkının köyde yaşıyor olması ve hayvancılıkla geçiniyor olmasının da etkisiyle katılımcıların tamamının kurban kestiğini görülmektedir. Diğer çalışmalardaki katılımcıların şehirdeki mahallelerde yaşamaları ve maddi imkânsızlıklar nedeniyle kurban kesemedikleri de değerlendirilmiştir.

Hac ibadetini çalışmada hiçbir katılımcının yerine getiremediği görülmüştür. Ancak hacca gitmiş bir dedelerinin varlığından bahsedilmiştir. Kuzu'ya ait çalışmada 120 kişiden 10 tanesi hacca gittiğini belirtmiştir. Balcıoğlu'na ait çalışmada ise 1 kişi hacca gittiğini belirtmiştir. Hacca gitme oranı genel olarak çok çok düşüktür. Bunda sebep olarak maddi imkânsızlıklar gösterilebilir. Ancak genel olarak çalışmalarda maddi imkânlar olsa katılımcıların hacca gitmekte istekli oldukları görüldüğü belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere gerek Çingeneler gerek Poşalar üzerine yapılan çalışmalarda toplumun genelinden farklı bir durum ortaya çıkmamıştır. Sünni Hanefi Müslüman olan katılımcıların cevapları, ülke geneliyle benzer sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Elbette tüm Müslümanlar arasında düzenli ibadetlerini yapanlar gibi, ara sıra yapanlar ya da hiç yapmayanlar vardır. Bu durum çalışmalardaki katılımcılarda da gözlenmiştir. İnançlarla ilgili bulgulara bakıldığında da benzer durum söz konusudur. Sünni Hanefi inanç geleneği neyse katılımcılarda bulgular aynı çıkmıştır. Farklı inanç durumlarından katılımcılar bahsetmemiştir.

Bu çalışmada Poşaların peygamber inançlarında diğer halkla aykırı, farklı hiç bir veriye rastlanmamıştır. Kur'an-ı Kerim okumak konusunda çok istekli oldukları, okumayı bazıları bilmekte bazıları ise bilmemekte ancak öğrenmek istemektedir. Gençlerine ve çocuklarına ise öğretmişlerdir. Çocukların Kur'an Kerim bilmelerinde yaz Kur'an kursları, okullardaki seçmeli dersler ve imam hatip okullarının etkisinin olduğu görülmektedir. Mahreç yeteneklerinin fazla oluşu ve seslerinin güzel oluşu yani kendilerini bu konuda başarılı hissetmeleri Kur'an-ı Kerim'i okumaya karşı ilgide etkili olduğu düşünülebilir. Poşaların ahiret, cennet cehennem ve melek inançlarında da bir farklılık olmadığı, normal İslam inançlarıyla örtüştüğü görülmüştür.

Poşalar tarafından büyük günah olarak Allah'a şirk koşturmak, zina yapmak, hırsızlık yapmak, kul hakkı yemek, içki içmek kumar oynamak gibi fiiller sayılmaktadır. Bu da günah anlayışlarının İslam kültüründeki genel günah anlayışıyla örtüştüğünü göstermektedir. Yerli halkın cevaplarında ise Poşalarda küfür etme, kavga etme davranışları köylünün en çok rahatsız oldukları hususlar olduğu belirtilmiştir. Poşa çocuklarının bahçelerden meyve almasından rahatsız olan köylüler bunu hırsızlık olarak nitelemekte ancak evden kişiden bir şey çalmadıklarını da belirtmektedirler. Onun dışında içki içmek, kumar oynamak gibi büyük günahların diğer halkın davranışlarıyla

benzer olduğunu belirtmişlerdir. Poşalar aralarında kadına ve çocuğa şiddetin olmadığını belirtmelerine rağmen köyün yerli halkı şiddetin varlığından söz etmektedirler.

Poşalar arasında fal büyü sihir yapmak gibi davranışların olmadığı bunların kötü ve günah olduğu inancının varlığı anlaşılmaktadır. Kuzu ve Balcıoğlu çalışmasında Çingenelerin bir kısmı gelecekte haberdar olmak için büyük bir kısmı ise eğlence olsun diye fala baktıklarını ortaya koymuşlardır. Bu yönüyle Poşalar Çingenelerden ayrılmaktadır.

Poşalarda dini bilgi kaynağı genel olarak aile olduğu hacı olarak nitelendirilen dedelerinden atalarından dini bilgilerini edindikleri belirtilmiştir. Yaşı daha küçük olanlar ise okullardan ve yaz kurslarından dini bilgilerini edindikleri görülmektedir. Okuyan küçük kızlar haricinde Poşa kadınlarının tesettürlü olduğu, hatta bu konuda çok hassas davrandıkları görülmektedir. Bu yönüyle de çoğu Çingene kadınlarından ayrıldıkları görülür.

Düğünler konusunda ise dini nikâhın muhakkak yapıldığı ancak düğünden önce nişanda tercih edildiği görülmektedir. Poşalar düğün öncesinde mahremiyete önem verir ve evlilik öncesi beraber gezmek gibi rahatça iletişim kurulmasına izin verilmez. Bu yönleriyle de dindar aile profili verdikleri söylenebilir.

Poşalar tarafından genel taziye adetlere uyulduğu, ölü evine ekmek, yemek, çay, şeker gibi hediyelerle gidildiği, evin işlerinde ölü sahiplerine yardım edildiği, taziye evinde hoca çağırılarak Kur'an-ı Kerim okutulduğu, dualar edildiği belirtilmiştir. Bunun dışında farklı olarak kırk gün yas tutulduğu televizyon dahi izlenmediği sessiz olunmaya çalışıldığı, et pişirilmediği, küslerin bu vesileyle barıştırıldığı görülmektedir. Bu durum diğer köy halkının tutumundan farklıdır.

Görüldüğü üzere zaman zaman ufak tefek farklılıklar olmakla birlikte Yusufeli Yöresindeki Poşalarda dini hayat diğer Sünni Hanefi halktan çok da farklı değildir. Bu farklılıklar da inanç ve ibadet gibi temel itikadi konularda değil, adet gelenek görenek gibi doğal toplumsal yaşamlardaki farklılıklardır.

Çingeneler ve poşalar, “öteki” olarak algılanan zaman zaman toplumsal dışlanmaya ve küçümsenmeye maruz bırakılan etnik guruptur. Bu çalışma Poşaların dini tutum ve davranışlarını, bilimsel yolla ortaya koymayı amaçlamıştır. Poşalar

hakkında çalışmaların azlığı gz önünde bulundurularak literatüre mtevezı bir katkı sunması umulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akgül, U. (2004). *Poşalar Buçuk Milletin Kayıp Kültürü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi
- Akıncı, A. (2019). “Milliyetçiliğin Kökenleri: Etnisite/ulus (Millet) İlişkisi”. *İnsan ve İnsan*, 6(21), 413-430.
- Akkaya, Ö. (2011). “Çingeneler:”“Başka Bir Dünyanın İnsanları” ”. *Global Media Journal-Turkish Edition*, 1(2), 118-132.
- Arayıcı, A. (2008). *Avrupanın Vatansızları Çingeneler*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Artvin Valiliği (Temmuz, 2023). www.artvin.gov.tr.
- Artvinli, T. (2013). *Yusufeli Külliyyâtı*. Artvin: Yusufeli Belediyesi Yayınları.
- Balcıoğlu, İ. (2011). *Erenler İlçesindeki Roman Vatandaşların Dini Tutum ve Davranışları*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi
- Baumann, G. (2006). *Çok Kültürlülük Bilmecesi: Ulusal, Etnik ve Dinsel Kimlikleri Yeniden Düşünmek*. (Çev., I. Demirakın,) Ankara: Dost Kitabevi,.
- Bozkurt, T. (2004). *Poşalar Örneğinde Etnisite ve Toplumsal Cinsiyet İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi
- Cerrah, L. (2010). *İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin “Din-Toplum İlişkileri” Konusundaki Mülahazaları (Erzurum Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Çelik, N. (2013). “Max Weber’de Etnisite Kavramı”. *Sosyoloji Dergisi*, (29), 23-38.
- Çetin, E. (2014). “Çankırı Poşalarında Sosyal ve Dini Hayat”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(3), 85-102.
- Çevik, S. ve Sarıkaya, D. (2022). “Ardahan Göle İlçesi Poşa Masalında Estetik Unsurlar”. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 10(30), 312-322.
- Demirel, M. (2010). *Yusufeli Tarihi*. Artvin: Yusufeli Belediyesi.
- Dişli, S. Ö. (2016). “ “Çingene” mi, “Roman” mı? Bir İnşa Süreci”. *Antropoloji*, (31), 97-117.

- Doğan, Ş. (2010). “Dini Tutumların Oluşmasına Etki Eden Sosyo-Kültürel Faktörler”. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 4(8), 107-126.
- Durmaz, N. (2015). “Eğlence Sektöründe Çalışma Koşulları ve Ayrımcılık: Çingeneler Örneği”. *Çalışma ve Toplum*, 1(44), 259-292.
- Garipoğlu, F. K. ve Şanlı, A. S. (2021). “Etnisite, Toplumsal Cinsiyet ve Siyaset İlişkisini, Erzincan’da Lom/“Poşa” Kadınlar Üzerinden Değerlendirmek”. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(23), 479-508.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. (Çev. Ş. Pala Güzel). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Göker, G. ve Karacar, E. (2015). “Boş Zaman Faaliyetlerde Kültürel Kimlik Olgusu, Çingene Kökenli Olan" Cinganlar/Poşalar" Üzerinde Bir Araştırma, Çankırı Örneği”. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 2(3), 9-15.
- Fırat, M. (2016). *Çingeneliği Anlamanın İmkânı: Çingeneler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Malatya Örneği)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Fırat, M. (2022). “Geçmişten Günümüze Çingene Göçleri: Sosyo-Tarihsel Bir Bakış”. *İçtimaiyat*, 6(Göç ve Mültecilik Özel Sayısı), 36-52.
- İlhan, S. ve Fırat, M. (2017). “Bir İnşa Süreci Olarak Çingenelik: Kuramsal Bir Çözümleme”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 265-276.
- Kalaycı, H. (2018). “Sosyal Dışlanma Kavramının İçerdiklerine Dair Kavramsal Bir Çalışma: Çankırı Poşalar Örneği”. *Uluslararası Bilimsel Çalışmalarda Yenilikçi Yaklaşımlar Sempozyumu*, Samsun,
- Kaya, D. (2013). “Abdallar ve Millilik Konusunda Hassasiyetleri”. *Uluslararası Bozkırın Tezenesi Neşet Ertuş Sempozyumu (13-14 Mayıs 2013)*, Bildiriler Kitabı, Kırşehir.
- Kolukırmık, S. (2008). “Türkiye’de Rom, Dom ve Lom Gruplarının Görünümü”. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (8), 145-154.
- Kolukırmık, S. (2009). *Dünden Bugüne Çingeneler*. İstanbul: Ozan Yayıncılık.
- Korkmaz, A. (1985) *Poşaların Sosyal ve Kültürel Yapısı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

- Kuzu, N. (2010). *Düzce'deki Roman Vatandaşlarımızın Dini Tutum ve Davranışları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Küçükbaşol, Y. (2015). "Çoruh Nehri ve Yusufeli Barajı Toplumsal, Ekonomik ve Çevresel Etkileri Bakımından Bir Baraj İncelemesi". *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 133-158.
- Marsch, A. (2008). "Etnisite ve Kimlik: Çingenerin Kökeni". *European Roma Rights Center Country Reports Series*, (17), 19-27.
- Nişancı, S. ve Işık, C. (2015). "Etnisite Kavramının İdeolojik Serüveni". *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(9), 195.
- Nişancı, Ş. ve Işık C. (2012, Ekim). "Etnisite Algısının Siyasal Tercihler Üzerine Etkisi: Kars İli Kağızman İlçesi Üzerine Bir Çalışma", *II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu*.
- Oyman, N. (2016). *İrk, Etnisite ve Din: Van Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü..
- Önen, S. (2012). "Mevsimlik Tarım İşçiliği ve Çingener". *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*. 4(2), 281-290.
- Öncül, K. (2019). "Türk Kültür Politikası ve Lomavrenler". *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(19), 102-110.
- Özateşler, G. (2013). A"vrupa'da Roma/Çingener Üzerine Sosyal Politikalar". *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(3), 13-34.
- Özkan, A. R. (2000). *Türkiye Çingeneri*. Ankara: TC Kültür Bakanlığı.
- Sabuncuoğlu, K. (2015). Bayramoğlu'nun 'Yusufeli' hayali. <https://www.doguturk.com/bayramoglunun-yusufeli-hayali-makale,1888.html>
- Sağır, Ö. Meral ve Akıllı, S. H. (2004). "Etnisite Kuramları ve Eleştirisi". *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-22.
- Sağiroğlu, A. Z. ve Alver, D. K. (2014). *Türkiye'de Etnisite, Din ve Önyargı: Üniversite Öğrencileri Örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Seropyan, S. (2000). “Vatansız Tek Ulus Çingeneler ve Çingenelerin Ermenileşmişleri, Haypoşalar”. *Tarih ve Toplum*, 34(202), 21-25.
- Smith, A. D. (2002). *Ulusların Etnik Kökeni*. (Çev., S. Bayramoğlu ve H. Kendir), Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Smith, A. D. (2009). *Milli Kimlik*, (Çev. B. Sina Şener), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şafak, T. (2021). “Türkiye’de Göçer Zanaatçı Topluluklar Bibliyografyasına Giriş”. *Roman Dili ve Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 77-108.
- Tekindal, M. ve Uğuz Arsu, Ş. (2020). “Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme”. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153-172.
- Türk Dil Kurumu (Nisan, 2018). www.tdk.org.tr.
- Uğurlu, Ö. (2013). “Dönüşen Kentlerde Çingene Olmak: İzmit Örneği”. *Mülkiye Dergisi*, 37(1), 71-104.
- Üzüm, M. (2012). *Çankırı Poşa Dili ve Kültürü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Üzüm, M. ve Gökter, B. (2018). “Çankırı Poşa Dili Örneğinde Elektronik Sözlük Hazırlama Önerisi”. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, Sayı:28, 171-190.
- Yanık, C. (2013). “Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi”. *Kaygı Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, (20), 225-237.
- Yanıkdağ, T. (2021). “Türkiye’de Romanlar ve Alt Kimlik Grupları: Etno-Dilsel Farklılıkların Kimliğe Yansımaları”. *Roman Dili ve Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 57-76.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yumul, A. (2018). “Çingene’den Hanım Yaratmak”. *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, (18), 236-248.

EKLER

EK 1. GÖRÜŞME FORMU (POŞA)

Sayın Katılımcı,

Yusufeli Yöresi Kınalıçam Köyünde ikamet eden Poşaların dini yaşantılarını araştıran bir çalışma planlamaktayız. Bu doğrultuda dini yaşantılarınıza ilişkin görüşlerinize ihtiyaç duyulmaktadır. Görüşme formu kişisel bilgiler ile dini yaşam ve tecrübelerinizi belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Bu çalışmada vereceğiniz bilgiler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacak ve verdiğiniz bilgiler 3. Kişi ya da kurumlarla paylaşılmayacaktır. Görüşmeler izniniz dâhilinde kayıt altına alınacaktır. Gönüllü katılımınız ve katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Hava YILDIRIM

Yaş:

Cinsiyet:

Eğitim Düzeyi:

İş:

1. Ne kadar sıklıkla namaz kılarırsınız? Cuma bayram teravîh namazlarına devam eder misiniz?
2. Oruç tutar mısınız? Nafîle oruç tutar mısınız, hangi sıklıkla?
3. Zekât, fitre ve sadaka verir misiniz? Hangilerini verirsiniz?
4. Kurban keser misiniz?
5. Hacca, umreye gittiniz mi? İmkânınız olsa gitmeyiz düşünür müsünüz?
6. Bunlardan farklı başka ne gibi ibadetler yaparsınız?
7. Hz. Muhammed kimdir? Hakkında neler biliyorsunuz?
8. Kur'an-ı Kerim okumayı biliyor musunuz? Çocuğunuzu Kur'an kurslarına gönderiyor musunuz?
9. Ahiret, cennet ve cehennem hakkında neler biliyorsunuz?
10. Fal, büyü ve sihir gibi şeylere inanıyor musunuz? Sizce yapmak doğru mu?
11. Büyük günahlardan bir kaçını sayabilir misiniz?
12. Dini bilgilerinizi kimlerden ve nasıl öğrendiniz?
13. Düğün ve kız isteme gelenekleriniz nasıldır?
14. Ölüm ve Taziye gelenekleriniz nasıldır?

EK 2. GÖRÜŞME FORMU (YERLİ HALK)

Sayın Katılımcı,

Yusufeli Yöresi Kınalıçam Köyünde ikamet eden Poşaların dini yaşantılarını araştıran bir çalışma planlamaktayız. Bu doğrultuda Poşaların dini yaşantılarına ilişkin görüşlerinize ihtiyaç duyulmaktadır. Görüşme formu kişisel bilgiler ile Poşaların tanıklık ettiğiniz dini yaşam ve tecrübelerini belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Bu çalışmada vereceğiniz bilgiler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacak ve verdiğiniz bilgiler 3. Kişi ya da kurumlarla paylaşılmayacaktır. Görüşmeler izniniz dâhilinde kayıt altına alınacaktır. Gönüllü katılımınız ve katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Hava YILDIRIM

Yaş:

Cinsiyet:

Eğitim Düzeyi:

Meslek:

- 1) Ne kadar süredir Poşaları tanıyorsunuz?
- 2) Poşalar kendilerini nasıl tanıtmaktadır? Poşa olduklarını kabul ediyorlar mı?
- 3) Poşaların dini inançları hakkında genel olarak neler biliyorsunuz?
- 4) Ne sıklıkta namaz kılarlar. Cuma bayram teravih namazlarına tanık oldunuz mu?
- 5) Oruç tutmaya karşı tutumları nasıldır? Nafile oruç tuttuklarına tanık oldunuz mu?
- 6) Zekât sadaka fitre pratikleri nasıldır?
- 7) Kurban kesme pratikleri nasıldır?
- 8) Hacca gitme tutumları nasıldır? Umreye gittiklerine tanık oldunuz mu?
- 9) Namaz için Camiye giderler mi? Namaz ibadetine tutumları nasıldır? (imam)
- 10) Kur'an-ı Kerim'e karşı tutumları nasıldır? Mukabeleye katılırlar mı? (imam)
- 11) Çocuklarının din dersine karşı ilgisi nasıldır? (öğretmen)
- 12) Hz.Muhammed hakkında bilgileri nasıldır. Çocukların bu derse ilgisi nasıldır? (öğret.)
- 13) Kur'an-ı Kerim dersine ilgileri nasıldır? (öğretmen)
- 14) Ahiret ölüm kabir cennet cehennem kavramları hakkında bilgileri nasıldır?
- 15) Fal büyü sihir gibi inançları var mıdır?

- 16) İslam inancı dışında farklı inanç yapıları var mıdır?
- 17) Büyük günah sayabileceğimiz ne tür fiilleri sıklıkla yaparlar?
- 18) Sevap diyebileceğimiz ne tür fiilleri sıklıkla yaparlar?
- 19) Evlenme düğün kız isteme gelenekleri nasıldır?
- 20) Ölüm taziye gelenekleri nasıldır?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Hava YILDIRIM
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Y. Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi Stajlar Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta	
Adresi	
Tarih	15.09.2023